

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204430

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీరస్తు.

సురానంద.

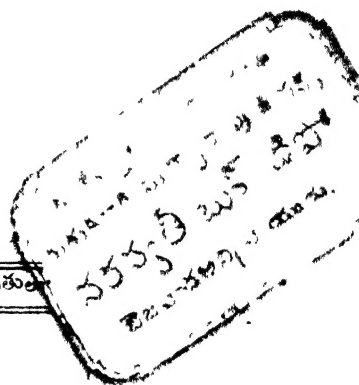
శ్రీ సంపూర్ణరామాయణాది వివిధ గ్రంథకర్త యగు

కొడాలి సత్యనారాయణరావుచే

రచి ముంపబడినది.

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు

రావూ ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

1924.

CHECKED. 1951

CHECKED 1956

Checked 1965

కృతి స మ ర్పణము .

ప్రీతికాపుర స్వస్థానాధీశ్వరులును, సంఘసంస్కరణాభిలాషు
లును, ఆంధ్రభాషాసతీ పోషకులును, అనాధరక్షకు
లును, మహారాజేశ్వర్త్యాది బిరుదాంకితులును నగు
శ్రీ గజా రావు వేంకట కుమారమహీపతి
నూర్యారావు బహద్దరు వారికి యీనా
కృతిని విసయపూర్వకముగ సంకీర్త
మునర్పించున్నాడను.

Checked 1969

శనివారపుపేట, }
డి 10.6 24.

ఇట్లు
కొ. సత్యనారాయణరావు.

పాతకము.

అంధ మహాశయలారా!

నా గ్రంథమాలా ప్రథమ ప్రచురణమగు తులనీదాసు వెలువడి చాలకాలమయినది. అప్పటినుండియు నా తలంపు లన్నియు విచ్ఛిన్నములయినవి. మున్ముందెంతయో నాదరణము జూపెదనని వాగ్దత్తమొనర్చిన నిద్రాచలం కుమారరాజు వారగు శ్రీ నారాయణస్వామిరావు బహద్దరు వారును, అత్యంతాదరణమున నన్ను జేరఁచిని వారి కంబుగ నూటపదారుల నిత్తుచునియు మఱియు నెంతెంతయో యూతనిత్తుచుని వీవుఁ డెఱచి చెప్పిన శ్రీవనపర్తి మహారాజు వారును స్వర్గస్థులగుటచే అైక్యబులేని పక్కనై దిక్కులేక నల్లడితి. ఈ ప్రచురణమునకుఁ బూర్వమున కిదివఱకుఁ జేరినవఱకుఁ బడిన వాఁడనగుటచే నీ నాకు నిరంతరమును వచ్చుచున్న పుత్రరములను బట్టి వారికిఁ బ్రత్యుత్తరములు వ్రాయుటకు సిగ్గుపడుచు నితఁ ముద్రింపకఁ దప్పదని సాహసించితి. సాంఘికనాటక రచనంబున నియ్యది ప్రథమంబగుట కధాసందిధానము నందు విమర్శనల కాగఁగల్గుదురను ప్రశ్నలములఁ బల్కుట గాఢముగాను. సాంఘిక మహాశయల నిరంతర ప్రోత్సాహంబున నభివృద్ధిలోనికి రాఁగల్గును.

ఏ కార్యమునకైనను బ్రకృత సృష్టితుల ననుసరించి భుక్తి, ముక్తి, భిక్ష, వీటి మూటినిఁ జూచుకొనవలయుఁ గదా! మహారాజుల యొక్కయు, జమీందారుల యొక్కయు సహాయములేనిదే మితరుల నెందఱిని నాశ్రయించినను ఫలితంబు స్వల్పంబే. కృతసమర్పణమున మహారాజుల మనంబును దిడుకొనినఁ బైమాటికిని సార్థకంబుగ నుండును. ఎంతభక్తిచేఁ గృతనిచ్చినను భుక్తినిగూర్చిన భావముండకుండునా యని కుత్సితస్వభావులు దలంచవచ్చును. కాదననేల? వారియెడల మనభక్తిని జూపినచో వారు మన భుక్తికింత యెఱుఁగనిచ్చిన వలదని నిరాకరించు వారుండురా? వారి గౌరవములను బ్రకటించుకొనుట యందు వెనుదీయుదురా? ఇట్టికుశ్చికలు నిరద్యోగులకే గదా! నా స్వానుభవముచు బట్టి కొన్ని ప్రదేశములయందుఁగల ఆశ్రమము తమయనూ యా స్వభావములను వెలిఁబుచ్చుకొనుచు నాశ్రయింప వచ్చిన పరులను గూర్చి తమ ప్రభువులతో నిరసనగఱుటలకుచు వచ్చినవారిఁ బరిభవించి పంపుట నే నతిప్రతిష్ఠా వంతులుగలరని యూహించుకొంటిని. అట్టి ప్రదేశములు గాకుండఁగనే సాధ్యమగునంత వఱకుఁ జూచుచు సత్కరింపఁ బడుతుంటిని. వీరికాపుర సంస్థానాధీశులకు మఱియొకటిని అంకితమొనర్చుట యందు వారిగుణగతములను గృతసమర్పణములోనే విన్నవించుకొంటిని. శ్రీ వారి యొక్కయు వారి యనుచరుల యొక్కయు యోగ్యతలను బట్టి యీ కృతికన్యను వరింప వారే యోగులని నిశ్చయించు కొంటిని. ఎవరినో మనంబున నిడుకొని వారి గౌరవము లభించలేదని మఱి యొకని ధనమును బట్టి కృతిపర్వలను చేయుట యోగ్యముకాదని ధృఢానిపా)యము. అయ్యది నీచస్వభావముగఁ బరిగణింపఁ

బహుశేషా యని గూడ నాకు ; యము ఇట్టి సాంఘిక నాటకమున కీ సహజమహిమ కృతిభర్తగఁ జేయుట నెంతవఱకు మోగ్యతయోపాసక సహజములకువదిలితి. మోగ్యతలు తమరిని కృతిభర్తలగఁ జేతురని దెలిపిన సరేనని చివాలునఁ దలయొగ్గుదురా ? మన కీక్రిని సహము ప్రకటించుకొనినఁ బిచ్చుట సంగతులు వారియనుగ్రహార్థము గాన నింతటితో ముగింతు.

ఇది నాటకరచనమును గూర్చి నేనంతి యెక్కువగా వ్రాయఁదలఁచలేదు. ఎందుచేతనన నొక తాగుబోతుని దగ్గరఁ బ్రదర్శించవలెనని నిశ్చయించునని గ్రహించుట దుర్భరము. తలతోక నీరి కృపహాగము. అందుచే మన వృద్ధునింతగతాభిప్రాయము జేశానర్థగాయకి మగు త్రాగుబోతు బహిష్కరించునని ప్రబోధించుటయేగాన నిందలి నొసంబులన్నిటిని త్రోసివేసి ప్రధానోద్దేశమును మాత్రమే గుర్తించి పోతాహా మొసంగి విసమ్రుడవై పాతకుల నర్థింతును.

మున్ముందంగీకారముఁ బడచుకున్నను నాస్వల్పకీర్తిని ప్రకటించుకొని నందు లకుఁ కృతిభర్తలు నన్ను తుమించుటయే గాక నన్నాదరింతురని గూడ విశ్వసించుచు న్నీ వారికిని వారి కుటుంబమునకును ఏమైయుగాగోగ్యముల నిసంగి పరివాలింప నా స శ్వశ్వరుని భజించుచు నింతటితో నావిష్కృతిని విగమింతు

శనివారపుపేట, }
10 - 6 - 24. }

ఇట్లు విశ్వయుఁడు
కొ, సత్యనారాయణరావు,

ఈ ఘాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

సూత్రధారుడు.	నరసింహ్వం.
మారిషుడు.	సునర్శనుడు.
సురానందుడు.	రాముడు.
గిరిమూర్తి.	మాధవ రావు.
బట్లగు.	కొండప్ప.
గణపతి రావు.	కాంపేండరు.
గురవడు.	డాక్టరు.
వెంకడు.	బంట్లోతు.
కోటప్ప.	గావాణి.

స్త్రీలు .

అంగువదన.	భరతమాత.
జానకమ్మ.	

నమస్కలగు నటులు గీనిని ప్రదర్శింప యత్నించవచ్చును.

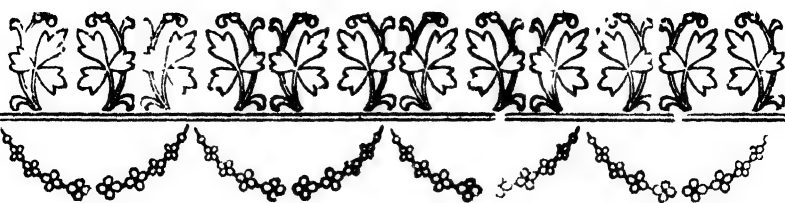
శ్రీ రామరాజోద్వాహము

సరిత్రాత్మక నాటకము. వీరరస ప్రధానము. రామరాజు
 యొక్క యచ్యుతిమాన శౌర్యమును, మూడు రాయరంగంబులపై
 విఖ్యాతిఁ జెందిన శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారి పుత్రికయగు తిరుమలాం
 బను వివాహమాడుటకు పొందిన కష్టములు, చేసిన చిత్రములు,
 తాల్చిన రూపములు, వేసిన యెత్తులు, చూపిన పరాక్రమములు,
 చక్కగా వర్ణింపఁ బడినవి. వెల గు 0-12-0 లు మాత్రమే. శైలిఁ
 దిలకింపుడు.

గీ. కుప్పలుగఁ గుట్రదాసులు † కూలువఱకు
 హంతకుల శీర్షములు పెగు † సంతవఱకు
 నాంద్రరాజ్య రమాధీశుఁ † జై నకృష్ణ
 దేవరాయుండు నన్నుఁ గీ † ర్తించు వఱకు
 మదినిగలయట్టి వోక్కెలిం † పొగవు వఱకు
 ధర్మమును శాంతిప్రజలలో † దసరి మఱకు
 విజయనగరంబు ప్రతిభతో † నెలయువఱకు
 మనమునకు శాంతి, సుఖమను † మాటకల్ల.

వలయువారు:—

హనుమంత విలాస్,
 శినివారపుపేట.

శ్రీరామచంద్ర.

సురానంద.

నాం సం.

ఉ. మందగభిజ్ఞ జరించెడు కు + మాగ్గచరిత్రుల సంతరాత్మయం
మంగలపోయచున్ గరుణ + తోడులె జాలి వహించి సత్పథం
బందునఁ జేర్చఁగాఁడగు న + యారసచిత్తులఁ బ్రోచునా సురా
నందుఁ డతిప్రీతాంత స + నారతమేలుత నీ సదస్సులన్. |

(నాన్యంతమున సూత్రీధారుడు ప్రవేశించి) మారిషా ' ఒక
సూరి నిటురాఁగలనా ?

మారి—ఆర్యా—అత్యంతాపుసరంబుగ నన్నురావించిన గతంబేమి?
సూత్రీ—'అయ్యో ' అపుసరముగాదా ? చూడు,

గీ. ఆర్యమతెనాంప్రదాయంబు + లంతరించె
బ్రీతిమెయివాటిఁ బునరుద్ధ + రించిదేశ
మాతకౌరవమును నిల్పి + మాకుఁడగు న
హామొనరించుఁడీ యను + చెనవరతము
నేడుచున్నాను మనలను + విబుధవరులు. 2

మారి—దేవ ' నాటకములన్న సహసముగఁ జూచు విబుధవరు
లేమి ? మన సహాయం బపేక్షించు లేమి ?

సూత్ర—అవన్నియుఁ బూర్వచార పరాయణుల సంగతులు. ప్రద
ర్శనాదర్శములను బాగుగా గుర్తెఱిగిన యీ దేశోద్ధారకులకుఁ
బ్రదర్శనములయందు హేతుభావములేదు సుమా ! మారిషా—

మ. స్థిరసంకల్పముఁబూని పూర్వకవుఁ! † గృత్యప్రబంధంబులన్
వరలన్ జేసి దేశమెల్లగతులన్ † బాసాచు వస్థిల్లఁగా
సరిజేయందగు మార్గమిద్దయను వి † శ్వాసంబుతోనట్టివోఁ
బరనూశ్చర్యమె వేడినారనగ ? శా † యో ! యెంతయజ్ఞానివో,
మారి—నరే ' అందులకు మనము చేయఁగిన దేమి ?

సూత్ర—మనియూ ప్రశ్నింతువు ?

గీ. సంఘమందునఁ గల దురా † చారముల వి
సర్జనమొనర్పఁడగిన ప్రో † త్సాహమొనఁగు
నాటక మొకండునాఁడి యీ † నాఁడప్రేక్ష
కులకు మనమెట్లు మోదంబు † గూర్పవలయు. 4

మారి—భావగాను ! మన యాంధ్రభాషయం దట్టి సాంఘిక నాట
కములు చాల తక్కువ గదా ?

సూత్ర—అవును. కారణమేమియో యెఱుంగుదువా ?

గీ. కవులను దరిద్రదేశత † గట్టి పట్టు
బట్టి క్షణమేని విడియుండ † నట్టికార
ణంబున రచించుటందుమా † నంబుఁదాల్చి
యన్నవారందుచేనవ్వి † నున్నయయ్యె.

ఈ కారణంబుచేఁ గుటుంబ భరణార్థమై నేదో యొక గాధ
నల్లుకొని.

శా. చెప్పిన శిశ్యముగాకఁ గన్పడెను మిక్ † నల్లనృప హస్తంబునన్
దొప్ప జెప్పి ఏదోపదేనొగొని యో † వోవచ్చె బామ్మంచునున్

గొప్పవమ్మనరించుకొంచు గవులీ ! న్యూనంబులో నుంటచే
దిప్పల్వచ్చెను గాలమిగతిని వే ! ధింపంగనయ్యెన్ జమి.

మారిషా—వారిని జూచినప్పుడెల్ల నా హృదయము కటకటఁ బడక
మానదుసుమా.

మ. ధనవంతుల్ గరణ ర్జిచిత్తులయి ధన్యగ్రంథ పోష్యంబునం
దునఁ జిత్తంబులనిల్పిరేని తుణముల ! దున్ దేశభాషాభి వృ
ద్ధినిజేయన్ దల పూనరే కవులు ? యే ! దీయట్టి భాగ్యం బటం ?
చునునా నెమ్మనమందు దుఃఖముజనిం ! చున్ నిత్యమున్ మారిషా

మారి—బావగారూ ! మీరంటలఁ దలపోయుదురేల ? కాలమొక్క
రీతి గడవదెపుడను నార్యోక్తిని వినమా ! ఏనాటికైన నమ్మహా
సియులకు జాలిగలుగకపోదు. కాన శాంతమును శరణ్యముఁజేసి
కొని యట్టి సత్కాలమునకై నిరీక్షించెదము. ఈశ్వరుఁడంతటి
నిర్దయుఁడా ? భాషామతల్లిని గాపాడఁడా ? దానికేమి గాని మన
మిప్పుడే నాటకమును బ్రదికించి వీరల శానంద మొసంగుదము.

నూత్ర—లేదా ! “ సురానంగ ”

మారి—సురానంగయూ ! దానిపేరే నే నెన్నడు వినియుండలేదే !

నూత్ర—వినలేదా ?

మ. తులసీదాసు గబీర్ చరిత్రముల న ! త్యుత్సాహతన్ వ్రాసి మె
ప్పులఁగైకొన్న యతండు, రాముకథ నం ! పూర్ణంబుగా వ్రాసిమ
త్కులమున్ బావనఁ జేసితిన్న ముఁమున్ ! గొప్పట్టి భక్తుండువీ
నులకున్ విందొసరింపవ్రాసి మనముం ! గున్ బెట్టఁగామిత్రమా

మారి—అతండు పాదుకా పట్టాభిషేకమును గూడ వ్రాసియుండెనా ?

నూత్ర—అవును ఏతత్కవికృత నాటకములలో నిదియైవది.

మారి—ఆర్యా ! గామందమతిచే నాకవి నామమునే మరచితినిసుమా ?

సూత్ర—అది మఱచుట కాదు, నాటక ప్రారంభమునకుఁ బూర్వము గవిని స్మరింపకుండుటాచారవిరుద్ధంబని వేసినయెత్తు. ఎట్లయిన నేను? స్ఫురింతుఁ దెత్తును చూడు!

మ. ఘనతన్ గన్న కొడాలివంశజుడు; వేం + కయ్యాఘృ పుత్రుండు దా ననుజుండొ శివరామకృష్ణునకు నా + స్వదైక పారీక్షిత్తుఁడై చిననాడే కవితంబునేర్చిన యశ + శ్రీ సత్యనారాయణుం డను నామంబునవెల్గు నాతఁడు హితుండా! జ్ఞప్తికి వచ్చెనే.

మారి—బావగారూ! వారి నాటకంబులఁగూర్చి పలువురు పలుచెఱంగుల అభిప్రాయ పడుచుండిరిగదా! అట్టి సిద్ధిలో వీరి నాటకములఁ జూచి యానరింతురా?

సూత్ర—అదే వెట్టి. కవిమనోభిప్రాయముల గురైఱుంగ నేరని యవత్తులు కొండఱట్టి యవకావక విమర్శనంబు నొనర్తురు. అట్టి వారి మాటల లెక్కపెట్టనేల! కవి యభిప్రాయమిది.

గీ. పండితాల్కి వృశ్యపి + బంధము లన
వనరమగు పామరుల క + వశ్యమగును
అందుచేవారి కనువగు + నట్టిరీతి

నాయనలెనను నలఁపుచే న్రాయనటులె.

9

మారి—స నే అట్టులెన మన మింక నాలస్య మొనర్పనేల? నాటక ప్రారంభమునకై గడంగెదమా?

సూత్ర—అవును. మఱచితి. పాత్రల నాయత్తి పఱచి నాటకమాడించుభారంబు నాయందుఁ గలదని యెఱింగియుండియు గాలహరణ మొనర్చుచుంటిని. పోవునముపద.

(నిష్క్రమింతురు.)

(ఇది ప్రస్తావన.)

శ్రీ

సురానంద.

కవిశిఖరముఖము

ప్రథమాంకము.

(సురానందుని గృహములో సురానందుడు ప్రవేశము).

సురా—(స్వగతము) అమ్మయ్యా ' తలపీడవదలినది.

చ. బ్రతికినవాల్లువాళ్ళు ననుఁ ద బట్టిపలార్చి యనేకరీతులకొ
జితుకగఁగొట్టితిట్టి యటుఁ ద చేసిన దుష్టుఁడుచచ్చె వహ్వరే!
బ్రతికితి నాకింకెట్టికొదుఁ ద వల్గలుగున్ ? సుఖభోగినాచు నీ
క్షీతి మనినంతకాల మెటుఁ ద చేసిన నడ్డదువారలుందురే ?

ఈ ముసలిముండకొడుకు బ్రతికినంతవఱకు రాగిడబైబైనను జేతికిఁ జిక్కక నేనుపడిన శ్రమ యీభగవంతునికే తెలియవలయును. అవిధమగు కాపనముగల్గి యహర్నిశలును యినుపపెట్టెను నేనఁజేసి నవాఁడు చినిఱకుఁ జచ్చునా? చిక్కపై ననేని వెంటఁగొనిపోలేకపోయెనేమో? పోనీ! యేదో భగవంతుఁడెచ్చినందులకుఁ తానేని గడు పునిండఁ గూడుచిన్న పాపమునఁ బోయెనా?

గీ. పాతరలతోడి ధాన్యమాఁ ద వరుసనుండ
ముక్కపురుగులనూకలేఁ ద భుక్తికయ్యె
బైబైలన్నింటఁ జలతారుఁ ద బట్టలుండఁ
బాతకొల్లాయెయే కట్టుఁ ద బట్టయయ్యె.

అబ్బా! ఎంతకాలమునకు నేను ఋణవిముక్తుడనయి స్వేచ్ఛ గామెలంగు దినంబులు వచ్చినవి? ఇంకఁ గావలసినంతస్వాతంత్ర్యము!

సీ. రెఫ్రేన్ మెంటువా † రికి నీయవలసిన

బిల్లుమొత్తముఁ జెల్లుఁ † బెట్టవచ్చు

గిరిమూర్తిగాడిన † స్త్రీలు వాడుకొన్నట్టి

బాకినంతయును దీ † ర్పంగవచ్చు

పేకాటలో మొన్నఁ † చాకట్టుఁ బెట్టిన

గొలుసును విడిపించు † కొనఁగవచ్చు

సింహాచలమువద్ద † సిగరెట్లువాడిన

వెధవబాపి పార † వేయవచ్చుఁ

గీ. జాలకాలమునుండి నా † స్వాంతమందు

నున్న నాయుందువననతో † నుండవచ్చు

భోగములతోడి నికర దుల † దూగవచ్చు

హాయిరే ! యెంతస్వాతంత్ర్య † మున్నెనాకు.

గిరి—(ప్రవేశించి స్వ) ఏ విధముననైన నేమి. నా ప్రభావమంతయు వినియోగపఱచి స్వయముగ ముందుధనమును వెచ్చించి సురానం దునకుఁ ద్రాగుడు నేర్పితిని. పేకాట నలవాటుఁ జేసితిని. సిగరెట్లుగాల్చు నటుల నొనర్చితిని. వేశ్యలిండ్లకు మార్గంబుఁ జూపితిని. చోరగ్రహణంబున నధికునిఁ జేసితిని. దెబ్బలాటల యందుఁ బ్రవీణుని గావించితిని. కాని దండ్రి జీవించి యుండుటచేతఁ జేతి కేమియు దొరకకుండుటచే నాని పేరు పైటకు రాలేదు. ఆ కొఱతకూడ తీరిపోయినది. ఇంక ఏని నాచేతిలోఁ గీలుబొమ్మఁ జేసి యాడించవచ్చును. ఏని కొఱకెంతయో స్వంతద్రవ్యమును వెచ్చించితిని. ఇంతకుఁ బదింతలులాగవచ్చును. ఎందుకో వర్తమాన ముపినాడు. తనకుఁ గల్గిన స్వాతంత్ర్యమును గూర్చి నాతో ముచ్చటించుటకే యైయుండవచ్చును. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా ! ఎందుకో అత్యంతాపునరముగావర్తమానమందితివి?

సురా—నుగో వచ్చితివా ! మిత్రమా ! కూర్చుండుము.

గిరి—కూర్పుండుటకేమి కాని నీ వనృష్టవంతుడవోయి.

సురా—నీదయవల్ల:-నాతండ్రి.

గీ. రాతిరియుఁ బవలును గొడ్లు † శ్లోతులవలె
బొటచుకొని యున్నపెట్టె న † వ్యరు హరింతు
రోయనుచుఁ గావలినిగాయు † చుండువాడె ?
యింతి కాశీనమేమయ్యె † నంతిమునకు.

గిరి—నీ తండ్రి యెంత కాశీనుడ్డు యున్నను నీ బొటకేగదా ? ఆతఁ
డవిధమున దాచిక మనవలెనే సుందరపుష్పండ్ల పూలరంగడి
వలెఁ దిరిగిన మన కిప్పటికేనియు సుఖమేది ?

సురా—మా నాయన కర్మలో నుండుటచే నిన్నుఁ జూచుటకే యవ
కాశము లేకపోయినది. అబ్బా ! దినమొక్క యగముగా గడిపి
తినన్నమాట.

గిరి - మఱి మనకు మేనన్నడు !

సురా—ఇక నిత్యమును మేజులేగదా. పేరయ్యచాస్త్రిగారి కీయ
వలసినది, నీకీయవలసినది ఆశాకీ యాశాకీ లన్నియు నేడు వదలి
పోవుచున్నవి గదా ?

గిరి—నేనును సదేచెప్పుఁ గలఁచుకొంటిని. వెధవబాకీలన్న శబ్దమింక
మన చెవులఁ బడరాదురా ! కిల్లీలకొట్టువాండ్రకు సోపానపుల
వాండ్రకు యీ వగైరాలుగరికిఁ గూడ చులకన. పెద్దపిన్న తార
తమ్యముండదు. ఇనంతయు సరిగాని సురానందా !

గీ. కాలుపైఁగాలువైచి ను † ఖములఁ బడయుఁ
నగిన యాస్తిసంగె నీ † తండ్రి యింక
మేముకనుపింతుమే నీకు † మిత్ర ! వన
మఱువఁబోకుము మమ్ము నీ † మానసమున.

సురా—ఎంతమాటంటివి ! అట్టి గర్వమే నాకున్న యెడల నీకొఱకు
వర్తమాన మేటికిఁ బంపుదును.

గిరి—ఇప్పటి మాటగాదురా ముందుమాట. ఈమేజుతో మన స్నేహ
మునకు దుద్దుపెట్టెవ వేమో యని యంటిని.

సురా—అంజులెన్నటికిని జగుగ నేరదు.

గిరి—ఇందువదన రజస్వలయై కెంజేండ్లనుండి నీ కొఱకు నిరీక్షించి
యున్నది నీ వేమో యగ్ధరింతువని.

సురా—అవునవును. ఆముసలిముండ నా కెప్పుడును కనబడుచునే
యుంటుంది. కనుబడి నప్పడెల్ల

గీ. ఏమొ మీచలువ యన్న నా † కేమికోదువ

గలుగదంచు దైవంబును † గొలుచుచుంటి

నెప్పుడు ? ఎప్పుడైన న † రేసుఁడి త్వ

దీయచరణాశ్రితంబె య † ధించుచుందు.

అని నవ్వుచుఁ బలుకుచుఁ బోవుచుండును. ఇంతియగాక నా
యిందువదన నిజముగ నిందువదనేనోయి !

గీ. బ్రహ్మ ననుఁగూర్చి కష్టించి † స్వయముగాను

బోలఁబోసిన బంగారు † బొమ్మగాదె

అట్టిబొమ్మను వదలు కొ † న్నట్టులైన

బ్రతుక నేటికి మిత్రమా † ననుధృపైన.

గిరి—నీమాట సత్యము. కాని యింతవఱకు సురానందా ! వాండ్లకు
సరియగు పిండిగాని సరియగు బట్టగాని లేదుగదా ! దానిపెద్ద
వాడ్లందఱు నమాయకులు. పూర్వకాలపువాండ్లు. నీమీదగంపంత
నాశతోయున్నవారేమి చేతువో.

సురా—దాని విషయమై నాకంతగాఁ జెప్పనక్కఱగో లేదు. దానిని
గూర్చి నేను వేసుకొనిన స్థానిది.

శా. మూడంతస్తులమేడ యందున గులో ! బుల్ పేడ్లు పిక్చర్లు నూ
గాడక మోడముగొల్పునుయ్యెలలు యో ! గ్యంబై హితశ్రేణిపీ
కాడక నీక్రమిరూమ్సు మిత్రమ! నశే ! నా ! పైగజల్సాలకై
కూడా కావలెనన్న వాటి నికర జే ! కూల్చు గనన్ రాదాకో.

అక్కడకుఁ గొంప వదిద్రమువలలును. భుక్తికందువా ? నూరు
యెకరములు సుశేత్రమైన భూమియన్నదిగదా. పదిపుల్లవనతి దానిది.
ఇక సురానందుని జేబట్టినపుడ యందువగనకు గుడ్డలోఁజేముండు
ను. నగలులోఁజేముండును.

గిరి—అక్కడకా గొడవ వదలినదిగదా. ఇక మనగొడవ.

సురా—మన గొడవకేమున్నది గడియ గడియ కొకరిని దేబిరించ
నక్కఱలేదు. అదరిద్రము వదలిపోయినది.

గిరి—నీవా యిందువదనను జేబట్టి యంతటి భోగంబు లనుభవించు
చున్నవును—

సురా—ఎందుకురా అనవునరముగా నన్ననియెడవు? నే నంతటి
దుర్మార్గుడ నగుదుననియేనా నీ యభిప్రాయము.

గిరి—నీకు నామీద ప్రేమవుండవచ్చును. నిన్నాముండ వగలవలదా?

సురా—వదలకేనిచేయునులే. దాని గుణములు చాలమంచివిరా?

గిరి—బాగోగులమాట యిపుడుగాదు ముందుముందు. ఇప్పటి న
వీనాచారము ననుసరించి మేడమీద నీపేగుతో చలువరాతి పలక
వేయింతువా?

సురా—లేకున్న నానినట్టి మంచిస్థితికిఁజెచ్చినట్లు మనపేరేముందును?

గిరి—మనము శాశ్వతమటరా? ఎంతసొమ్ము బెట్టినను మనవూరు
మనపేరు మనమర్యాద వాండ్లకు లెక్కయో? తేవు రవంత డబ్బు
తక్కువకాగానే నడవవోయి యంటారు.

సురా—ఇంతేనా? నీ తెలివితేటలు. నీవు చెప్పినట్లుగానే నవీనాచార
ములలోనే శాశ్వతకాలము వుంచుకొనువారు పత్రములు వ్రాయిం

చుకొనుచున్నాను. మనకుఁ గావలసిన షరతులన్నిటితో లంజను బిగించననుకొంటివా ? అయినను యివి యన్నియు నెందులకు ? దానిగుణము నే నెఱుంగుదును. చదువుకొన్నది. సమస్తముఁ దెలిసినది. నా తోడిదియే లోకంబను విశ్వాసముంచఁగలది. ఒక వేళ సంతదూరము వచ్చుననుకొందము. ఇంత మాత్రమునకే చెడుదుమా ? భగవంతుఁడిచ్చిన దింత గలగుగదా ! మఱేమియు భయములేదు.

గిరి—ఎందుకో పిలిపించితివి. ఏదియో గొడవలోఁ బడితిమి.

సురా—ఏదియో గొడవనకు. మన నాటకమంతయు దానిపై నాధార పడియున్నది.

గిరి—ఉండవచ్చునులే. వాండ్రగొడవ లేనిచే మన వ్యవహారమునకుఁ గావలసిన తినుబండారములు మున్నగునవెవ్వరు సరఫరా చేయుదురు చూడు.

గీ. బ్రహ్మగాళ్యముగడ మన † వల్ల నెట్టి
కార్యములు నెరవేరును † గాన నట్టి
పనుల గోప్యంబుగానుంచి † పరువునిల్ప
నుండ వలెఁగా వ వారల † యండ మనకు.

సురా—అందులకే గాదటోయి యీ యేడ్వంతయు. కాని వెంటనే మేడపని బ్రారంభించుటకు నేనొక్కందులకు యోచించుచున్నాను. తండ్రిగతించి.

గీ. మాసమైనను కాలేదు † మాననమున
నదురులేకుండ వేశ్యాంగ † నకయిపెద్ద
మేడఁ గట్టించి కులుకుచు † న్నాడు వీడు
తుచ్చుడని యీన డింపరే † తోడివారు.

గిరి—పోనిమ్ము. కొన్నిదినములు గడచినపిమ్మటనే చూతము. అంత

వజ్రకుఁ బెరయ్యశాస్త్రిగారి రెక్కల మెంటురూములోనే తిప్పలు పడుకము.

సుర—ఇంతకు నిన్ను రప్పించినవిని సుమనఁగా నేటిసాయంకాలము, జలసాచేనుకొనుటనుగూర్చి నీతో సంప్రదించవలయునని.

గిరి—సంప్రదింపుకుండ గావలయునా దీనికి. 'ఆ' ఇంకకంట్రీసరకుగోల కొంతవజ్రకొనివదన్న మాటయే.

సురా—వెధవ కంట్రీసరకు పేరెత్తుకూ 'అబ్రాంది సంగతియేవేటు ఉ. నేర్పున జేయఁగాఁబడియు + నిర్మలమై దనరారు చెంతయో యోర్పుగఁజాలకాలము మ + పూదధిమానముఁజేసివచ్చియో దాన్పునఁ బ్రజ్ఞఁగాంచి భర + తాన్వయమందుయెంబుఁగాంచె ని దర్పము గల్గునే మహాక + దానియెడల బరికింపమిత్రమా ! మఱియు.

గీ. కార్కవిప్పినఁ బడుకంపు + గలుగఁందు
నీరు గలుపరు దానిలో + విరుపోదు !
గంట సేపుంచినంగాని + గాటునంగు !
క్షణములోలేని ఘర్షణ + సంగు బ్రాంది.

అది గాకున్నను మనము బ్రాందిని వాడుటలో జెంటిలుమేల లక్షణములు గలవు.

గిరి—ఈ సంగతు నిన్నియు నాకు నీవు చెప్పవలెనటయి. కథమారివా సహస్రమూరివా అన్నారు. ఎన్ని అయినది.

సురా—ఏదీ ! ఇప్పుడిప్పుడేగా.

గిరి—గురుదక్షిణమాట యెత్తినే యెత్త వేమిరా ?

సురా—నీకు గురుదక్షిణగా నేనేమిచ్చిన నంతసింతువు?

గిరి—నాకేమి యక్కరలేదు గాని ఒక్కటి కోరనా ?

సురా—కోరుకో.

గిరి — నీవు కొత్తగాఁ గట్టించు మేడ ప్రక్కగానున్న యింటిలో నుం
డనిచ్చితివా ?

సురా — ఇంతేగదా ' ఇంతటి నుండి దాని కీయవలసిన డబ్బేనల
కానలనే నిచ్చుచుండునులే.

గిరి — ఆ గొలుసించును విడిపించుకొనరాదా ? నా కీయవలసిన మొత్త
ముగూడ తీసివార వేస్తే ' యేదో కాలము గడుపుకుంటూ వుండును.

సురా — అన్నియు వదలించుచునే యింటినిగా, ఈ మూడువందల
రూపాయలు నీవు తీసుకొనివెళ్ళి యెవరిని వారికి సగము.

గిరి — స్నేహితుడనుగదా ! ఆ వెధవగొలుసు నీ కెందులకు. కొన్ని
గొలుసాకటి చేయించుకొనరాదా ? ఈ మాత్రముగ నీస్నేహి
తుని సీప్రక్క నుండునిమ్ము.

సురా — ఉంచుకోరా ! నీవడుగవలయునా ! మరి నీవు తొందరిగా
బోయి యీ జలసామూట మన పాత స్నేహితులకుఁజెప్పి నాలుగు
గంటలు టంగుమని వినఁబడఁగనే రేప్రెస్ మెంటు రూము కడకు
రమ్మని చెప్పుము.

గిరి — మంచిది. అట్లయిన నేను పోయివచ్చెదను. నీవుకూడ ప్రయ
త్నముతో నుండుము.

(నిష్క్రమింతురు.)

సురానంద

శ్రీమద్భక్తరామాయణము

ద్వితీయాంకము.

(రెఫ్రేస్ మెంటురూము).

(ప్ర) వేశము సురానందుడు, గిరిమూర్తి, నరసింహము, గణపతిరావు,

సుదర్శనుడు, బట్ల- కుర్చీలమీద నాసీనులయి

సురా—వెల్ బట్లర్ క్లబ్ విస్కీ టూబాటిల్సులొక్కరా.

బట్ల—సో! ఫుల్ బాటిల్సు యివ్వరాదు. అనిమాకునూలు. అంతా పెగ్స్ లెక్క.

సురా—రూల్సు మా పెందుకు. లొక్కరావోయంట్ల, మజిలీపో లేదులే.

బట్ల—అల్ రైట్. సోడా విమ్మన్నారా తైంజానా?

సురా—తైంజాసే. (అని మనుష్యులను లెక్కించుచు) వా. టు.

త్రి. ఫోర్. ఫైవ్. యస్. షెవ్ బాటిల్సు.

బట్ల—యస్. (అని వెళ్ళును).

సుద—మేము నాన్ బ్రాహ్మిన్స్ పర్సన్లు. దేవుడా. మాకు కాస్త.

సురా—నీయే దుప్ సేనెట్రుగుదునులే. యు వాన్ ట్ కరిగి గిరిగి.

సుద—అం. అం. అదే. నీకు దలియదూ. నాయనా యీరోజుల్లోయె

మిటి బ్రహ్మిగాళ్ళకు దలియకపోవడమేమిటి?

సురా—మమ్మల్ని తిట్టకురా ' పీకె నొక్కుతారు. పూరుకో. నమ్మ

దిగా నొక్కటొక్కటే చెప్పవచ్చునని అనుకున్నానులే. నీకన్నా

తక్కువతినే గాడిదవరురా?

గణ—అం. గిరిమూర్తిగారి దయవల్ల నేటికి మన సురానందుని మేజు దొరికింది.

నర—ఎవరిచలవై తేనేమి, ఇప్పుడెందుకు, నీపేరునకు సరిపడ్డంతార
గించు. ఎక్కడైనా డాన్స్ ప్లే కోట్టుకు నేముండావాళ్ళము.

సురా—ఇదంతా యెవరిచలువగాదు, పేరయ్యశాస్త్రిగారిచలువ. స్నే
స్సరుకంపెనివారి చలువ. శ్రీచిదారల చలువ. ఎంత చిత్రంగా
అలంకరించారోచూడరా! ఈస్టేట్లు, యాకప్పులు, యాస్కూప్స్,
అద్దాలబీరువాలు, ఇది స్వర్గంకన్నా మించియుంటుందిరా!

గిరి—రుచిచూపించడము నావండ్లెందిగాని దీనిని మఱిపించడం నా
వంతువుతుందా?

సురా—మన పెద్దలంతా యీ బ్రాందితాగడంతప్పటలే. ప్రస
వమైనప్పుడూవాళ్ళకిచ్చే డేమిటో, శిల్లదొరలంతా పాణింగా
చేడేమిటో, బ్రాందికాదుగావల్లు.

(బట్టలు శాచ్చియిచ్చును).

సురా—తీయ్యోయి కాక్కులు వెల్ మిస్టర్ శాస్త్రి! కే యప్రి
పీకక్రీస్ నా.

బట్ల—మేముల్లా విగ్రహాలమేగాని అందాక మాపెట్టెల చలవకలగ
లేదుసార్. మా సేసుదేవునికి మామీద అంతుకృప రాలేదు.
లేకపోతే యెక్కడనన్నా మతబోధన చేసుకొంటుంటుందిను.

సురా—పొలంకొన్నావురా!

బట్ల—మీదయ. మీవంటి గొప్పలంతరి కృపవుంటే నా కేమిటా?

సురా—నేనన్నది. కూరినార యేమైన సిద్ధపరచగలవా అని.

బట్ల—ఇప్పుడు యశ్సుదొరకడం దుర్బలము. చాలా డియిర్ గా
వున్నాయండి.

సురా—వెధవ డబ్బును గురించి చూడకు, ఎంతైనాసరే నష్టయిచే
యూలి ప్రసంగం పొందాలి గాని.

బట్ట—యన్. ఈ రూపిను యివ్వండి సర్. కనుక్కుంటాను. నాకు
పైం కావలెను.

సురా—ఈలోగా మామొగాన యిన్నిరొట్టెలో గోదో పడవేసి
వెళ్లు నములునూ వుండుగాని మజా లేదు.

బట్ట—బిస్కట్స్ యిస్తాను ఫ్రాజ్ బేచ్చి యిస్తాను సిగరెట్స్
యిస్తాను, న్యూస్ పేపరిస్తాను. కులాసాగా వుండండి. ఎంతసేపు?

సురా—సరే. అయితే యీ రూపినునోటు నీవక్క వున్నే (అని
యిచ్చును.) వెల్ బట్లర్ ప్రిసేషన్స్ మాత్రం చాలాజాగ్రత్తగా
వుండలినుచు. కాక్కులు తీయండరా)

బట్ట—కాక్కుల వోలెస్ చేసే వెచ్చాను గదూ. నేను పోదును.
(వెళ్లును)

సురా—కానియంకోరు. నే నెప్పుడు బడితే అప్పుడే తయారా
ముందు గణపతికియ్యరా.

గిరి—ముందు తాంబూలాలకాదా యెందుకు గణపతి కానియరా,
(వరుసగా నొక్కనొక్కచే కొంత కొంత త్రాగి సిగరెట్లు

ముక్తించు చున్నారు.)

గణ—ఎన్నార్కు లభించినదిరా సురానందుని జలసా.

సురా—ఇదంతా ఎక్క ప్రయోజకత్వమేనా? నాబుద్ధి యెప్పుడు
గూడా వెంటఁ బడిమందిమిత్రుల నుంచుకొని చక్కగా పోకుగా
జలసా చేసుకుంటూ పులరంగశృలాగ తిరుగుదామనే మీదనే
వుంటుంది జన్మ యెన్నిసంతులకెప్పుడును పదిమందికి పెట్టినవాడు
బుద్ధిమంతుడు. లోభిగా వుండి వుండి మా నామన చచ్చిపోయే
నాడేమికట్టుకొనిపోయాడు. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు మన
మంతా యిట్లాగే వుండాలెనని కోరికె.

సుద — బట్లరుగారు మనమాట మఱచిపోయివట్లున్నారే. బట్లరుకాస్త
ల్లుగారు. ఏనోయి ప్లేట్లు.

బట్ల — రెడీనర్ (అని ప్రవేశించును.)

గణ — డబ్బుగలవాళ్ళెప్పుడూ యిట్లా వుండాలనని అనుకుంటారు. మా కేముంది నీలాంటివాండ్లు పదికాలాలుపాటు బాగుంటే మావంటి వాళ్ళి్కు గశువు చల్లగా వుంటుంది.

సర — మంచిమాటాడినావురా, నా ఆయుర్దాయము గూడా పోసిగొని బ్రదుకు.

గిరి — జెగడంచుతారు మోస్తుకొడుకు లిచ్చేవారుంశాలి గాని

సర — నీవే పాపము. దంచలేనివాడవు. నీయమ్యకడువు చల్లగాఁ బాచికపారించావు మనవాళ్ళుదించి.

సురా — ఒరే. ఒకరు దించేదేమిటిరా ?

గణ — హేమిటోయ్ హేడ్డు. నాకు నిద్రవస్తూన్నట్లుంది.

సర — తేటగా వచ్చిందని యమపట్టు పడితే నిద్రరాదురా మఱి.

సురా — నీ దుంపజెగ. తాగడం నిద్రకోసమా ! కులాసా కభుల్లు చెప్పుకోవాలి. కాస్త యిటూ అటూ పచాల్లు చేయాలి. మనము పూళ్ళో వున్నామనిపించాలి. మద్దూర్ మనసెట్టు బయలుదేరిం గంటే, అడవాల్లువాడతెత్తి చావాలి... కానీయిండి ప్లేట్లుగుద్దండి.

(అందరు తినుచున్నారు.)

గణ — సురానందులవారి మేడకు కలసా గిలసా వచ్చినట్లుండే.

సర — రాజు తలుచుకుంటే దెబ్బలకు కొదవా ?

సురా — అవునురా ! మీ రంతా నావెంట వుండి కనిపెట్టుతూ వుం డండి. ఎన్నిమేడలు వేయిస్తానో !

సర — వేయిస్తావురా ! ఆగర్భశ్రీమంతుడవు నీకేం దీనికేంగాని సరి పెట్టారేం పూజకానీయండి

సురా — ఊఁ (అందఱు మఱలఁ దా)గుదురు.)

గిరి — ఈలంబ జాతికి విశ్వాసం ఉండ గంటారు.

సురా—మంచి ప్రస్తావమెత్తినావురా. కవులు మూఱులు. ఏటావల
పూర్వేలేవంటారు. అందఱి యందుఁగల దోషము మా యిందు
వదనమీఁద ఆఱిసి న్నే నాకు కడుపుమంట ఆగదు. దానికాళ్లు
కడిగి నీళ్లునెత్తిని చల్లుకుంటే మన కప్పడేమయినా దానంతటి
వాస్తిమన్య యోగ్యత కలుగుతుందేమో.

సుర—అంతటి దానిని నీవు చేతఁబట్టిన తరువాత దాని కాలిన్చే
మాకు గతిగాక యింకే మవుతుంది. తావలచింకి రంధ్ర తాను
మునిగింది గంగ.

సురా—వెధవ. సామ్యాలు వెక్కిరింపులు గూడను.

సర—మిత్ర! సురానందా! ఈదేటితో చదువు కట్టిపెట్టి
నట్లైనా?

సుర—మహారాజు వాడి కింకా చదువెందుకు వెధవ చదువు.

సురా—కాకపోతే దోమిటి నపుకరీ చేస్తేనేగాని గడవదా.

(వజ్ర బట్టలు స్లేట్లు యిచ్చును. తినుచుండును.)

గణ—ఇకంతా దోమిటి? కళ్ళుతిరుగుతూవున్నాయి. నేను తిరుగుతూ
వున్నాను మీరు తిరుగుతూ వున్నాను. రూముతిరుగుతూ వుంది.

సురా—అన్నీతిరుగుతూ వుంటే యింక తిరుగనిదే ముందిరా?

సుర—నాకుగూడ అట్లాగే వుందిరా.

సురా—నాన్ బ్రామిన్సు మీరేమి చేశున్నారు. గర్భపోషులు
గొట్టిరా స్లేట్లు యెగర వేసిగా జంధ్యాలు బొండ్ల దోపిసా మేం
గాని మీరా? గిరిమూర్తిగా! తియ్యరా పేక

బట్ల—దొరలు వస్తారు సర్ యక్కునాథ్ చేయాలి పేకవీలులేకు.

సురా—పోనిలే పోతాముబిల్లు.

బట్ల—సర్, యిస్తాను.

సుర—ఇక్కడినుండి క్యాగి పెక్కడికి?

సురా—పోదా, పకండి. ఏ దానీల కొంపలతో ఏ బోగంవాళ్ల కొంపలతో!

గణ—డబ్బుగలవాడవు వెదుతావు. మాగతెల్లా—

సురా—రంజోలు నెధవల్లాలా, తలనాలుగిచ్చుకుంటానులే. మీ నీళ్లు మీరేడుద్దురుగాని.

గణ—మీరింక భవనముగోకి ననుస్తారుగావల్లు.

సురా—ఇక్కడి కింత ఆలస్యమైంది. ఏమంటుంటే అని గుండె నడనన కొట్టుకుంటూ వుంది. కాస్తేవు కనబడకపోయినారా ప హారా మీరూ హారా! ఏ ఆడది నన్ను పలుకరించిరా యిక వాళ్ళగతే వుండే. మిత్రులారా! దాని ఆకరణము, (త్రేపి పొట్ట న్నడుకుంటూ) ఇర్వాలేదు. ఆపుకున్నానుచే. చూపు మేజి దూజంలో చూచిందా! ఆ ఆనందము. అబ్బా! యింటిలో కాలు పెట్టగానే “ప్రియా! రమ్మ.” అని గట్టిగా కావలిం చుకుని లోపలికి దీసికొని పోయి వెచ్చటి నీళ్ళు స్నానము చేయించి మల్లు చొక్కా తొడిగించి ఫ్రెంచివిన్నీ గ్లాసులో పోసి యిస్తే దాని మొగం చూసుకుంటూ తాగేవాణ్ణి. గుమ్ముగా వుండేది. ఇప్పుడు అరగంట కెక్కే కైపు అప్పుడు పావుగంటకే యెక్కేది.

సున—ఎందులో వుండంటావు ఆతమామా.

సురా—ఎందులోవుందా! దాని మొహంలోవుంది. చూపుల్లోవుంది. ముక్కులో వుంది. చిరునవ్వులో వుంది. ఆ హోయల్లో వుంది. ఆసోకులో వుంది. ఆకులుకులో వుంది. ఆనడకలో వుంది. నాయానందంలో వుంది.

సున—ఈ దండకాని కంటెప్పుడు.

సురా—నిషాదిగిన తరువాత...ఈ పెధవప్రశ్నలన్నీ యెందుకు. తరువాత విను, యింటికిపోతాను అన్నాని కన్నానా! చచ్చానే.

ఇక్కడే భుజించుడి అంటుంది, సరేనంటానురా ' కూరి కూరి
చోకొచ్చేటంతగా పెడుతుంది. ఎట్లాగో తింటానా కాస్త ఆయా
నం తీర్చుకోసియదు గదా. తియ్యి పేకంటుంది, తను వోడు
వచ్చిందా పరిచూచకానికి దిగుతుంది. ముస వోడు కనపడ్డనో
పెట్టు డబ్బక్కడ పెట్టు అంటుంది. కాస్త డబ్బులేనా, ఆనక
యిస్తాలే అన్నానా! తీయ్, రిస్టువాచ్ అనేదీ లాగేదీ—

సుద—మళ్ళీ మిస్తుందా !

సురా—ఛీ ' ఛీ ! బోగంది చేతితోలాక్కుంది మళ్ళీ తీసుకోడాసకేమి
గాడ్డవనుకున్నావురా '

(ఒట్లరు బిట్లు తెచ్చియిచ్చును).

సురా—ఎంతఅయింది ను 28-14-0 లా? ను 10-0-0లు పోను ను
18-14-0 సరే ను20-0-0 లు యివిగో మిగతది పె్రిడంటుతీసుకో.

బట్ల—సూంలుచేస్తాను. దొరలూవచ్చే వేళయింది. ఇక మీరు గయ
చేయవలెను.

సురా—అందరడకు, వెళ్ళక కూరుచుంటామా ! వుండు. సుదర్శ
నం' పలుకులు చిలుకపలుకులు, కంఠముకోకిలకంఠము, దానిచూ
పులకు మన్నధుండు హడలెత్తి పరువెత్తాడు. దీని మొగంజూచేట
ప్పటికి చంద్రుడి మొగం వెలవెలబోయిందిగానొన్న పనక్కు
బోయాడు. దానిసరసత, ఆఆదరణ. ఎందుకురా ! యజ్ఞాలు యా
గాలుచేసి రంభకోసం దేవులాడే వేధవలు తప్ప తప్ప. ఒరే.
ఏమిరోయి. మాటలు తూలుతూవున్నారే. పొరపాటు వచ్చునపు
డు ఆ అని అడలించవద్దటరా ! ఆపడరానిపాట్లు పడేపడ్లమనుష్యు
లంతా వున్నారే వాళ్ళసౌఖ్యం నాసౌఖ్యక్రింద యెన్నోవంతు.

గిరి—ఇప్పుడు నామాటలు మీబుర్రలో ఎక్కేటట్టుగాలేవు.

సురా—ఎక్కేమివుండరా ' ఇప్పుడెక్కి సంతవఱకు చాలును, కుమ్మ
రసారె పిరిగిపట్లుగా తిరుగుతూవుంది, ఆ కాశము, భూమి, నీవు,

నేను. వాడు. ఏడు, అరే' బట్లర్. పుట్టెల్లు, అలమాన్లు, నీనాలు
అన్ని తిరుగుతూవున్నాయిరా.

గణ—మఱి అలా అయితే గతేమిటి. నీకూతిరిగి నాకూతిరిగి అండ
గికి తిరిగితే యిళ్ళకుజేరే సూత్రాల్లాగంటూ ?

సురా—ఒక టీచూత్రం. భుజాలమీద చేతులేసుకోవడం. బయలుదేరి
నడవడము.

గణ—ఎవళ్ళన్నా యెదురుబడతారా ?

గిరి.—పడితేనేమిరా ! వాళ్ళపొమ్ముపెట్టారా ? మన సొమ్ముపెట్టి
మనంతాగాం, తండనాలు ఆడుతాం, రోడ్లమీద దొడ్లుపుచ్చకా
యల్లాగ దొడ్లుతాం వాళ్ళకేమీఅంట:-

సురా—అంటో గిరిగో మీమీదు మీరేడవండి నాదారిని నేను
పోతాను.

సుద—మహారాజువి గనుక-చక్కగా మేడగట్టించుకున్నావు గనుక-
బంగారపు బొమ్మను సంపాదించావు గనుక-చక్కగా, విగా,
షోకుగా, షాకుకుమంటూ పూలరంగడిలాగ ఆ పందిరిమంచము
మీద ఆ బొమ్మలు చూచుకుంటూ సరదాగా వుంటావు.

సురా—అవునురా ! అంతేగాదు, యింకావుంది సరదా, ఆ యిందు
వదనచేత, ఆ కుండరవనచేత, ఆ మందయానచేత, ఆ సుంగ
రాంగిచేత, (త్రేపి) ఆ కడిలమారింది, దీని తస్సగొయ్య.

గణ—పొట్ట రాసుకో.

సురా—(నవ్వుకొని) ఎక్కడున్నాను.

గణ—రైలుస్టేషనులో ప్లాటుఫారింమీద, ఆ, ఆ, కాదు, కాదు,
రైఫెస్ మెంటు హాములో.

సురా—అదిగాదురా! మన సంభాషణెక్కడున్నవన్నానురా? గాడిదా!
అని రాగందీయును.

గణ—నంగీతములోకి దిగింది.

సురా—దిగిందీ? వహ్వా! ఆనందంలో తన్మయత్వముఁ జెందినామన్న మాటే. పరమానందంలో పరిసిపోయినామన్నమాటే, బ్రహ్మానందంలో లీనమైనామన్నమాటే. ఇప్పుడు మనము భూమ్యాకాశముల మధ్య యెగోస్థినులో బడి పోతున్నామన్నమాట.

గణ—కాదు. తాగుబోతులమై కళ్ళి మూసుకపోయి గబ్బిలముల మైతిమన్నమాట.

సురా—కాదురా ' తాగుబోతులేమిటి ' పరబ్రహ్మ స్వరూపమును కనుక్కునే సూత్రం గట్టిగా పట్టుకున్నామన్నమాట.

గణ—వారు గంజాయి దంచుతామరా?

సురా—మనము బ్రాంది దంచుతాము. ఏదై తేనేమి తల దిమ్ముబట్టి ఆనందము కలగడానికి నిశ్చలత్వము కుదరడానికి. మనకుమాత్రము తత్వాలురానా? భజనచేయలేమా? అనంజీ, రమారమణ గోవిందోహరి, (అందఱు నందురు).

బట్లర్ —అగ్ని ' ఏమిటి? అల్లరి. పద్మమనుష్యులనుకుంటే, చాలు. దయచేయండి—

సురా—ఏడిగినావుపోకోయి టప్పాకో. కానీయండిరా ' ఒకపాతాంత గముంది. చెప్పనా ' పాడుతారా!

త్వము.

నిర్మలమెఱిగి బ్రతకవసానంజీ! మానవులారా!

(అందఱు నందురు).

సురా—చ. నిర్మలంబగు బ్రాందియిదిగో! నిశ్చలత్వముగూర్చిమిమున
ధర్మయుతలుగఁజేసి నిరతము! దానకన్దులుగాగఁజేయు!

(అందఱు పల్లవిఁబాడుదురు).

సురా—చ. పై ర్యవంతులఁ జేయును సుమందీ! శార్భాగ్యులారా!

దైర్యవంతుల శేషి తగుహా! త్సహమిచ్చి యనేక సాహస

కార్యములఁజొరఁజెట్టి తానా! దార్యబుద్ధినిజాపుదీని॥ మ॥

సుద—(పాటకు అడుగు వేయుచుదూలి టేబిలుమీదనున్న సీసాలు పగులఁగొట్టును.

బట్లర్—(కోపముతో సుదర్శనుని తొక్కపుచ్చుకొని గూవల కీడ్చిపాఱవేయును.

గిరి—అసాధు! మనుష్యునిముట్టుకొనుచు చూల్వేడరా! సీసాలు పోనే పట్టుతీసుకో.

బట్లర్—మాటలు తిన్నఁగారానియండి. పట్టిస్తే సీసాలువస్తాయా? స్పెన్సరువారు పంపించాలిగదా!

సురా—ఏమిటోయి వచ్చినప్పటినుంచి వెళ్ళండి వెళ్ళండి అంటూ రోగోడిపిస్తున్నావు. కావాలం పట్టబట్టుతీసుకో. డామేజెస్ భరిస్తాము. మేమేమి పూల్సుమనుకున్నావా? త్రాగినవాండ్లల్లరిచేయరా! మేము మాపనిచేసుకోవడంలోనే నిన్నా బాటిల్సుతీయవద్దన్నారా? కాష్టాంతవుతుందోచెప్ప. తీసుకో! దొరలల్లరిచేస్తే నోరు మూసుకుంటారాలేదా?

బట్లర్—నర్, ఎందుకుమాకు వాదమువద్దు. డామేజెస్ తెండి యిరవై రూపాయిలు.

సురా—ఇంతే గదా? భాగ్యము, తీసుకో (అని యిచ్చును.)

బట్లర్—(తీసుకుని) యిక దయచేయండి మాట తక్కదు.

సురా—పోక కూర్చుంటామా! మాకు పనులు లేవను కున్నావా?

రండ్రా! ఇకంతా పద్దగొడవగా వుంది.

గిరి—మొత్తం రు 50--0--0 ల అయిందిరా!

సురా—ఎంతో అయింది రండి, వారు కోప్పడుతారు నాకూ నిద్ర వస్తూవున్నది.

గిరి—మీరు మమ్మన్ని వదిలి గయచేయడమేనా!

సురా—మూడు రోజులనుండి పెళ్ళిగొడవగా వుంకోయి, యీజల నాల నరదాలో అక్కడ యిక్కడ తిరుగుతూ వుంటే యింటి కాడ పెళ్ళాంగోల. అక్కడ ఆముండగోల

గిరి—అడగడం మఱచినాను, పెళ్ళాం పూరుకుంటూ వుందిరా ?

సురా—వెల్. బట్లర్. ముందు నీవీ రెండు రూపాయలు తీసుకొని కాస్టేపు కూర్చో. చిత్రిలు మినిష్టర్ వుయివిల్చి ఆ (అని యుచ్చును.)

బట్ల—(పుచ్చుకొని తిరిగివచ్చును.)

సురా—ఏమిటా? గిరి! నీ ప్రశ్న పెండ్లం పూరుకుందా అంకావా? చచ్చరాగమ్మరా-- వెళ్ళిదగ్గమ్మనా. పిచ్చిపుల్లాయినా! మగ పురుషుడుగా నర మానవులలోబుట్టి ఆమాత్ర మాడుదానిని లొంగి దీయలేక పోతానను కున్నావా! పెత్తనం నెత్తిని వేసు కొని నీ యెడమచేయి తీసు నాపుర్రచేయి పెడుతానన్నట్లు వస్తా గుగాని చెప్పకేంద తేలువది, మదించిన గునుగుకు అంకుశము వలె పొడుస్తూ లోకుల జూపించకుండా వుంచాలిగాని పెళ్ళాం మీద జాలినలిచామా నెత్తికెక్కి మొత్తరంటావా? అబ్బా కొన్నిచోట్ల వున్నారు నాయనా! మగవాళ్ళను వెధవల్నిచేసి కూర్చోపెట్టారు గందా.

గిరి—మరీ గోడ్పించకోయ్.

సురా—ఓ! ఓ! కటికవాడినను కొన్నావా! నాకెదురుమాట చెప్ప మగా. అట్లాగే వున్నట్లుయితే పక్కపెముకలు విరుగదన్న నను కొన్నావా? నేను యింటికి వెళ్ళేటప్పటికే యెదురుగా వచ్చి డ్రెస్సంతా అందిపుచ్చుకొని వేసిళ్లుతోడి వెండిపళ్ళెంలో అన్నం గిన్నంపెట్టిరెడిగా వుంచవలసిందన్న మాటే.

గిరి—నుజీ మేమంతా పోవలయునన్నమాటే!

సురా—(గిరితో రహస్యముగా) ఈ మాకను దోలిపారేసి మనం పోదామ్. సరిసింహం ! నువ్వు సుదర్శనం గణపతి ముగ్గురు నడుస్తూవుండండరా ! గిరితో కభిరుచెప్పి పంపిస్తాను.
(ముగ్గురు వెళ్ళుదురు.)

గిరి—పడి వదిలిందిరా ! మనము పోదామా యిక.

సురా—పోదాంగా? నేనేదో దానితోఁగూ-- పడిపోయాను. నీవు కూరికే పడివుండడం నాకు మర్యాదగావుండదయ్యే. ఏలాగురా భగవంతుఁడా ! అని ఆలోచిస్తూ పున్నాను.

గిరి—నాకేఁగాని మనం యిక్కడే నోవడ మెప్పుడు ?

సురా—నేను వస్తానన్నాను. లేకపోతే లేను. ఒక్క- పనిమాత్రం చేసిపెట్టు.

గిరి—ఏందోయి. ఏది.

సురా—నేను సుగోపగారికి వెళ్ళానని నీవు రాత్రుదాకా రావన్నా నని మా యింటి వద్ద చెప్పి,

గిరి—అందాకా అక్కడేనా మకాం.

సురా—అక్కడే. ఎందుకంటావా ? మూడు హోజులనుండి నాగా.

గిరి—నేను కూడా అందాకా అప్రక్కనున్న లేమోచాన దాని కొం పలో పడివుంటా ! సర్దిచెప్పి త్వరగా రారానూ ?

సురా—వాఁడు చూచాడంటే విరగదన్నతాడు,

గిరి—ఏడ్చాడుగాని నాలుగు కూపాయలు యిట్లా పారెయ్యె. నా యేడ్పు నే నేడుస్తాను.

సురా—సరే. యిందా. తీసుకో. గొడవ. ముందు యిక్కడ నుంచి మనము వదిలై బిల్లుగుగారి గోల వదులుంది.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

సురానంద.

కవిశిల్పము

తృప్తిమాంకము.

ఇందువదన గృహము.

(ప్రవేశము:- ఇందువదన)

ఇం—(స్వగతము) మా అమ్మ నన్నింతవరకు నిలిపి యుంచినందు
 లకుఁ గోరికెలు సిద్ధించినవి. పెద్దవాండ్ల మాట తీసివేయరాదు.
 “ ఏపుట్టలో నేమిపామున్నరో అమ్మాయీ ” యింటికి కలప నడి
 గితివా యింతయిట్లు వేయించుకుందా మిన్నది. “ అడిగిన వేళ
 విశేషమున మూడంతిస్తులమేడ పడ్డది. పైగా పెద్దలు చేసి
 యుంచిన ఘటము వేయిపూపాయిలు తీకపోయింది. ఇన్ని వస్తు
 వులు, ఇన్నికోకలు అమరినవి. కాని పంతులుగారు బ్రాందినీసా
 లెగజువేయడం మొగలు పెట్టిననాటనుండి రొక్కస్థితి వదలడమే
 గాకుండా భూమికూడా తిరిగిపోతూ వున్నది. దీపముండెగానే
 వేదకుకొనుమని యింత భూమికూడా పంతులువారి పెరుమీడి
 నంపాదించితినా కులస్తుల నందరిని బలాదూరు తీయవచ్చును.
 ఏమేమో శ్రీరంగస్థితులు చెప్పినదగుగాని మా మాయలలోఁ బడని
 వారు లేరని మా పెద్దలు చెప్పే సంగతులన్నియు వాస్తవములే.

సీ. పురుషులమని గర్వ + మున విష్ట సేగడు

వారి గర్వమడంచు + వారకాంత

మడిగట్టినాము లోఁ + బడుదుమే మేమను

వారి లొంగగఁదీయు + వారకాంత

కోటిశ్వరులనేనిఁ ♦ బూట కూటికి లేని

వారిగా నొసరించు ♦ వారకాంతి

లోభి నేని యుంబు ♦ లోఁ గరగించుచు

వారివి త్తముఁ జూటు ♦ వారకాంతి

గీ. వారకాంతలఁ జూచుచే ♦ పాపమనెడు

వారి వాల్చుపున కెగ్గు ♦ వారకాంత !

అట్టి వారకాంతల మాయ ♦ లందుఁ గవిలి !

జోగులైపోని వార లె ♦ చోటఁ గలరు ?

మూడు దినంబుల నుండియుఁ బంతులుగారి పత్రాలేకుండ
య్యెను. ఎచట తాండవమాడుచున్నారో ? ఎవరు నాలుగుతావులు
తిగిలించిరో ?

అ-వె. తాగిచక్కారాకఁ ♦ గండనా లాడుచు

వారివీరితోడ ♦ నాచులాడి

చివఱకింతి శాస్త్రీ ♦ చేయుచుకొనుదాక

నింటిమొగముఁ జూడ ♦ రిట్టివారు,

నేనును మాయమ్మయుఁగూడ యిట్లు యెందుకు జేపు అయి
పోతే పెట్టివా గెవరును లేరు. ఈ విధముగా తిరిగితే రాజాధిరాజు
లంటివాల్లి డొరమైపోయినారు మన మెంతని యెన్నివిధాలఁ జెప్పినా
ప్రయోజనముకనబడలేదు పోనిమ్ము. నాకేమి? ఏమోమంచి దారిగో
వుంటు నాలుగు రోజులుంచు దాచుని చూచితినిగాని మొగమోటము
పెట్టుకొన్న ప్రయోజనములేదు. ఈయన డొరమైన నాకేమి ?

(తెఱలో తలుపు చప్పుడు)

వచ్చుచున్నట్టు లున్నయది. ఈనాడు పంతులు వారినిబుట్టలో
పెట్టెపద్ధతి చూచాలి.

సురా—(ప్రవేశించి) వెల్ ఇంచువదనా' ముస్తాబు బాగుగా కుదిరినది
కాదేమి ! ఎగాదిగా చూచుకొంటూ వున్నావు.

ఇందు—(విన్న మోమున) మాముస్తాబెంత ? మేమెంత ? కానీయండి
పంతులు వారికిల్లు యిప్పటికైన గనపడ్డదే.

సురా—స్నేహితుల జలస్వాగ్లోమునిగి తేల్తావున్నాను చిహ్నము
పెట్టకొమ్.

ఇందు—జల్సాల హావప్రశ్నిగో స్నేహితులంతాచేరి కొత్తసానిని తగి
లింప లేదుగదా.

సురా—అబ్బే ఒక వేళ వాళ్లుకొనిస్తే మాత్రం నేను తెలివిచూలిన
నాడినా ? నితిజా లేకనుకొన్నానా ? ఏమిటి ? సరేగాని యీ
వేళ నీ వేమో విపరీతముగా నున్నట్లున్నావే.

ఇందు—నేనా ! ఒకప్పుడు మీకు సరసంగా గనబడుతూ వున్నాను
గనుక యిప్పుడు విపరీతమంటారా ! ఎప్పుడూ గా బ్రతుకు నవ్వు
లపాలుగానే వుండెను.

సురా—అదేమి ? తాటియాకుల యింటిని మేడగామార్చితిని. వసువులు
మంచాలు బొమ్మలు ఉయ్యాలలు అత్తరుదానులు రకరకాల
కోకలు వొంటినిం నగలు యింటినిం తినుబండారాలు లోప
మేమి లేకుం యిన్ని అమర్చితిని గదా ! నీ బ్రతుకు నవ్వుల
పాలెందుకు గానలసి వచ్చింది.

ఇందు—ఇన్ని యమర్చినను మీబుద్ధిహారసందుకు నవ్వుచున్నారు.

సురా—అదిగాదే. వద్దురామీముండు మొయ్యలని నీ వెంటపడుతారు.
నేనుతాగనురామొట్టొ అంటే పడదీసి నోట్లోపోస్తారు. మీతో
రానురా అంటే పట్టుకొని లాక్కుపోతారు. ఎట్లాపోడవను
వీళ్ళతో. నేనైతే జాగ్రత్తగావుందామనేవుంది గాని బుద్ధి మధ్య
మధ్య గడ్డితింటూవుంటుంది.

ఇందు—పోనీయండి. నాకేమి. మీ బాగుకోరినదానను గనుక చెప్పె
గను. మీకోక్క మంచి నలహాచెప్పగను చేస్తారా ?

సురా — నీవేమిచేయమంటే నేనుచేయలేకొచ్చెప్పు. చేతిలో యీసీజ రుసిగ రెట్టువుందిగదా. ఈ యగ్నిహోత్రంనాటిగా చెప్పుచున్నాను విను. నీవు గంగలోదిగరా అను. నేను దిగకపోతే మూతిమీద చెప్పు.

ఇందు — మీరిట్లాగే తిరుగుతూవున్నారా ? మీహాలంఠంతా డ్రోము. తిరువాల చిప్ప, కట్ట పుచ్చుకుని అమ్మాబువ్వ. అయ్యాబువ్వ అని తిరిగేగతి పడుతుంది. అప్పుడు స్నేహితులు పెట్టరు. బంధువులు పెట్టరు. తెలిసిందా ?

సురా — నీనైనా పెట్టకపోతావా ?

ఇందు — తాటాకులుగా వాల్కు. మేమెల్లాపెడుతాములెండి. కాస్త విశ్వాసముండి పెట్టినా మీపేరుమీదుగాయిచ్చిన యీనాలుగూ డ్రోమయ్యేదాకా పెడుతాను. తరువాల మీనెనుక నేనుగూడా బయలుదేరవలసిందేగా. అయ్యో ! యింతహాలముంది. దాని మీద యీ అయివజవస్తుంది. పెట్టుదాం అని చాలివేయడాని కైనా పొలాలు తాకట్టుపెట్టుకోవడమేమో పదిమందిని చేర్చుకో వడమేమో తప్పతాగి తందనాలాడడమేమో? అంతేగా! సాగను.

సురా — అదిగాదు. నాకోక పక్కతితోస్తూవున్నదే. ఇదుగో నాహాలం అంతా నీపేర వ్రాసియిస్తాను. దానిమీదవచ్చే డబ్బుతో కాల తేపముచేద్దాము. నీయిష్టములేనిదేకాని ఖర్చుపెట్టను. అట్లాచేస్తే నా తల్లికిమొగుడు. సరేనా !

ఇందు — చూపేర ఎందుకువ్రాస్తారులెండి. చూది నీతిజాతిలేనికులము, విశ్వాసములేని ముండలము.

సురా — ఎవరన్నారు నిన్నంత మాట. నీబుద్ధి విచారించకుండానే నీయింట్లో కాలుపెట్టితి ననుకొన్నావా యేమి ? చదువుకున్న దానవు. తెలివిగలదానవు. నీప్రాణమే నాచేతిలో పెట్టినదానవు.

నాకే లోటుపాటులేకుండా ఆడరిస్తూ వున్నదానపు, అట్టి నీయందు నాకు నమ్మకము లేకపోవే యింకా నాకు లోకమేముంది?

ఇందు—ఎందుకు వచ్చిన కభుల్లు, ముఖప్రీతి మాటలు నాకు నచ్చవు నుమండ,

సురా - నావిముఖప్రతి మాటలూ? ఇన్నాస్థనుంచి నాతో స్నేహము కేసి నీవు గ్రహించిన దింతవఱకన్నమాట, నీప్రతి భ్రాంతిని పెండుటచేసి— నీ పొందుల గోరని వాని జన్మ మెందుకని నలం చుటచే, నీ రూపరేఖలను జూచినపుడల్ల ప్రపంచమే ముంచి తస్య యత్వముల జెందుచున్న వాడనగుటచేత, వేయిమందివేయి విధాలుగా నివాల్లు పెట్టినప్పటికి వాటి నన్నిటిని గ్రోసి కాజని నీయగుగులకు మడుగులొస్తాను నీ గీతి చాటుకుండు నీ వేది కోరిన నది యప్పుడని యప్పుడని వాడుదాని వేయకుండు తక్షణం చేస్తూవచ్చిన ముండావాడిని నన్నుపట్టుకుని యింతమాట అనడం న్యాయమేనా? త్రాగడం ద్రాగడం అంటే దాని మజా నీకు తెలియకపోవడంచేత అట్లు అంటావు, నేను చెకిపోతారా? ఎన్ని పాటలు వాడనా తరగని ఆదా నచ్చే పొలాలు పున్నాయి గందా!

ఇందు—మీరు చెప్పినట్లుగా తాగినా తంకనాలాడినా ఆకాస్త నా పేరను పుండు మీసిగలోపువ్వు తీసేవాడున్నారా?

సురా—నీ యాలోచనకు ముందుగానే నేనంటినిగా వెనుకకులాగను, నా పొలం నీయిష్టప్రకారం నీపేర వ్రాయించుకో, నాకు నాసంసారానికి, నీకు నీ సంసారానికి నూజు నీవే పెత్తనం చెయ్యి, నీవు పెట్టిననాడు పింటును, పడుకోమంట పడుకుంటాను,

ఇందు—అంతమాత్రం నమ్మకం నాయందుంచి వ్రాయండి, నేను మిమ్ముల నేడశలో వుంచుదునో చూచుకోండి,

సురా—మళ్ళీ నమ్మకమని అనకు. నీ పెత్తనంలో నేనున్నానంటే నాకేమి లోటురాదు. బాగుపడ్డానన్నమాట. ఒక్క సంగతి అడుగుతా. కోపమురాదుగదా !

ఇందు—నా కెందుకు కోపము !

సురా—మొన్నరాత్రి యలమాటులో నుంచిన బ్రాందిసీనా పున్నదా. మీ తమ్ముడు పీల్చివేశాడా ?

ఇందు—అడక్కడికి పోవును ? తమ్మునెదరా.

సురా—తెమ్మనెదరా సుమిత పచ్చిదానా ? రాత్రి తలదిమ్మ యిప్పటివఱకు వదలలేదు.

ఇందు—కానీయండ పుట్టెనుపుట్టిన బుద్ధి పుల్లలలోగాని పోదు.

సురా—చివాట్లు పెట్టకోయి. ఇంకనుంచి నీ యిష్టమువస్తే తాగినట్లు లేకపోతే లేనట్లు. ఇప్పుడైనను నీవు సంతోషముగా యిస్తే పుచ్చుకుంటాను. లేదా లేదు.

ఇందు—నా కెందుకు విచారము. మీసొమ్ము మీరు ఖర్చుపెట్టి కుంటారు. నాముట్ల యిస్తున్నానా ?

సురా—అదే వ్యస్నది. నీనా అనేమాట మానమం. మానవు గదా !

ఇందు—పోనీయండి అంతా. నీనా తెచ్చియస్తా వుండండి.

సురా—త్యరగారా పో—

ఇందు—(వెళ్ళును.)

సురా—పిచ్చిముండ కభిమానము ఎక్కువ. కాస్తే పడిపించాలని యిట్లా చేస్తుంటుంది. ఈ వ్యవహారంలో ఏదిమంది వెంట పుంటారని, యెటువంటి కార్యానికయినా చొరవ పుట్టిస్తుందని, అన్ని హోత్రుడు గంగాభవాని మీదికి వచ్చినప్పటికి ధైర్యముగా యెదుర్కోడానికి శౌర్యం యిస్తుందని. యీ సదార్థంలో

యెంతలెంతవాళ్ళను కట్టివేయఁజూనికి వీలుంటుందని యిందులో
యింత గొడవవుంగని యెంతచెప్పినా వినదు. మొత్తము మీద
నన్ను బాగుచేయాలనే నుద్దేశము. ఉన్న భూమికాస్త దీనిపేరుతో
వుంచానా అప్పలాళ్ళ సంగతి గోవిందా. వాళ్ళకోర్కో మన్నే.
వెధవల నప్పుడూ అడగాలి. ఇండికి పదిపుట్ల గింజ లుంచుకున్న
నల్లళ్ళే పుట్లు శుభ్రముగా గోజూ జలసాగు చేసుకున్నా యిబ్బంది
వుండదు. (అని నిలుచుచు) వస్తువున్నది. ముండిను దీనినిగూడా
ముంచాలి. అప్పుడుగాని దీని మజా పోలియదు.

ఇందు—(ప్ర) వేసింది ఇందుడి పంతులుగారు. గ్లాసులో పోయినా ?
సురా—ఉహ.

ఇందు—(పోసి యివ్వఁగా)

సురా—ఇవ్వాలయినా నాముచ్చట తీర్చుదూ !

ఇందు—మీ కేమండి మహారాజులు ఈ రాక్షసుడు గేపిస్తాడు తరువాత
యిచ్చేవా నేనరు ?

సురా—ఇస్. అగ్బా ! తలగొచ్చి మాటలు. నామాటవినక పోతివా
నామీద పట్టు

ఇందు—(తనలో) ఇప్పుడీతని మాటవినక పోతివా మన స్యవహారము
నెరవేరునట్లు లేదు. కనుక వినుటయే యుక్తముగఁ దోచుచున్నది.
నేనును పుచ్చుకుంటాను.

సురా—నట్టిమాటలు. నామీద నొచ్చేనా ?

ఇందు—వోట్లే

సురా—చేతిలో చేయివేయ

ఇందు—(అట్లునగుచు)

సురా—(గ్లాసులోనిది పుచ్చుకొని మఱల గ్లాసులో బ్రాంది పోసి
యిచ్చును.)

ఇందు—(పుచ్చుకొనును)

సురా—ఇప్పుడు నాజన్మ ధన్యమైనది. నా కులంపావనమైంది. తల
దిమ్మ దానంతటనదే వదిలి పోయిస్ట్లన్నది. మామూలు గానే
యెదిరిస్తావను కున్నానుగాని నన్ను సెహబాన్ అనిపించావు.
ఏదీ! ఒకముద్దు పెట్టు.

ఇందు—ఎప్పుడూ అదేననిమిగు. ముద్దుల కేమిగాని ఎలహారమేమైన
తేవదూ.

సురా—అక్క గా మహి.

ఇందు—(పెట్టుచు) మీరీకుర్చీమీసనే పుండుండి పొంగరలో వత్తును

సురా—అమం కొడుకునుగూడ కొట్టుకురా. ఎక్కడున్నాడో
జూచి.

ఇందు—అలాగే (పెట్టుచు)

సురా—దీనిని తెలియని మూర్ఖులంతా నోపమంటారు.

శ్లో॥ పితృపితౄ పుత్రపితౄ గూవత్పతతి భూతలే!

పునరుద్ధాయ వైపితౄ పునర్జన్మన విద్యతే!

చదువుకొన్న ముండావాడిని ఇంతమాత్రం తెలుసుకోకుండానే
యిందులో దిగాననుకున్నారు కాబోలు. బాగాకడుపురింపా స్పృహలే
కుండా పడిపోగోట్టబుగా తాగమన్నారు. తెలివి కల్గిన తగువాత
మల్లీ తాగమన్నారు. అట్టివాడికి పునర్జన్మ లేకన్నారు.

మద్యం మాంసం చ మీసం చ ముద్రామైధునమేవచా

ఏతేనంచమకారాఃస్యర్కృతాదాహియుగే యుగే.

మద్యము, మాంసము, మత్స్యములు, ముద్ర మైధునము యీ
పంచమకారములను ధరించు వారికి తప్పక మోక్షం వస్తుందన్నారు.
ఇవి పూర్వులు చెప్పినవి కావా? శ్లోకములు గావా? అర్థము
రావడం లేదా? మనస్సునకేది సంతోషమిస్తుందో దానిని ఆచరించ
డానికి వీళ్ల ఆభ్యంతరమా? వీళ్ల తాతలడ్డంవస్తారా! ఇట్లాగే రోడ్డు

మీద నడుస్తాను. హడబడ బిహారిలోవారి మా సెట్టుకనబడ్డదాటంటే. భగవంతుణ్ణి తలవడానికి దీనిలో మార్గంలేదా' (కండ్లు మూసుకొని) రాముండు అడుగో! సిలమేఘశ్యాముడు. భద్రాద్రిరాముడు. కోదం డగాముడు. తాగినవాండ్లకు దేవుణ్ణి కనబడ్డడు. (తేపి) ఆఁ. ఘ ర్వాలేను. ఆనందం. పరమానందం. బ్రహ్మానందం (కర్మమూలమంచి లేచి అటునిటు దిగుచు) దీనిని కోడుగా కైమా. పొరి... చీకులు. తగిలిస్తే ప్రంశ మజా స్వ. నికి బెత్తడవంగా వుంటుంది. అద్దంలో వామొగ మెట్లావుందో (అని ప్రెక్కనున్న అద్దమును చూచు కొనబోయి తూలిపడిలేచి మఱలఁ జూచుకొనుచుండఁగా)

రాము—(ప్ర)వేసింది ఏమంటే యి భావగారు. తందనాలాస్తున్నారు. రంగండు జోరుచేస్తున్నాడా? ఎందుకు అబ్బెంటుగా రమ్మ న్నారట.

సురా—ఏమి లేదురా. కాస్త పత్యాచేస్తావని.

రాము—మీకే చాలను. నాదాకా రానిస్తారా?

సురా—ఏద్యవులే. దా. కూర్చో. (రాముని ముక్కుగర్గర పుడి) వాసన జోరుగా దంచుతోందామోం.

రాము—అక్క-లేకుండా?

సురా—ఓరనీముం - మొయ్య. ఎంత తొందరలో బసికట్టుతావురా? పుచ్చుకో. అదిగో. గ్లాసు పీసా.

రాము—(కావలసినంత వేసికొని త్రాగును) బావగారూ! బ్యామ్మ స్త్రతాగుతారుగందా తప్పగాదండీ.

సురా—తప్పేమిటి. బాలింతరాళ్ళకు పనికొచ్చి, ఆసుపత్రులలో మం దులలో కలపడానికి పనికొచ్చి మనకు పనికిరాదూ? సరిగాని అదేదిరా.

రాము—అదెవరు.

సురా...నీ యక్క.

రాము—అక్కా ! రావేమే. బావగారికి డాక్టర్లోది అడుగూబా
డుగూ తుడిచి యేమైన పెట్టావా ! బావగారూ ! ఈ సిల్కు
కొత్తగావుండి. ఎప్పుడుకొన్నారు ?

సురా—నిన్న నేరా ' నీకళ్లుబట్టాయి ' యింకెండుకు. తీసుకో.

(అని యిచ్చును).

రాము—(తీసుకొని) మీకేమండి మహారాజుబిడ్డలు, పెట్టిపుట్టాను.

సురా—అంతామెందుకురా ! రాజపుతాను. మహారాజపుతాను.
పనేరునపుతాను. చస్తాను.

రాము—చావటమెందుకండి. మీరు నాలుగుకాలాలుపాటు వుంపేనే
మాకింత ఆధారము.

సురా—టక్కరుతోత్తుకొడుకా ! మీఅక్కయ్యను చంపిపుట్టావురా !
నరేగానిబావా ! యిప్పుడెట్లావున్నానురా ?

రాము—మాబావగారల్లనేవున్నారు.

సురా—నీ అక్క మొగుణ్ణిజేలేను ?

రాము...గడియారమిస్తాను. గడియారమిస్తాను. యిదుగో అదుగో
అనడమేగాని యేదీ ?

సురా—గడియారమిస్తే కోరీదీ !

రాము—అదిచ్చినవా రిదివ్వరాదేమిటి ! మీరు తొడుక్కున్నకోటు
కొట్టిటిందిగాయివ్వరాదూ ? చిరిగినకోటుతొడుక్కోవడమేమిటి ?

సురా—(యిచ్చును).

రాము—సెబాస్, ఇప్పుడుబాగుండండి. మీప్రక్కనుంచున్నా మీరు
ఎవరువీరంటే నాబావమరనని చెప్పుకున్నా ఆ అంగచండాలు
యిప్పుడుగాని.

సురా—నీసాలో నేమైనవుంచావా ? అంతా పొట్టలోబోశావా ?

రాము—అంతేనా ? మీకు లేకుండా తాగడమే ? యిదుగో దంచండి.

(అని నీసాయిచ్చును).

సురా—(నీసాయెత్తి త్రాగును).

రాము—గ్లాసూగీనూ గేమీఅక్కటలేకుండానేనా ?

సురా—మాకదంతా నైజాంతా. బ్రాందితాగితే నీనాతోనే. కల్లు తాగితే లొట్టతోనే. మాకు ముక్కువిరుపులు. మూతివిరుపులు, పుమ్మివెయ్యడము యీపిచ్చి వేషా లేమీలేవు.

రాము—మీపొట్టలు మహాపెద్దవండి.

సురా—మీఅప్ప అదేపోకపోయిందే ?

రాము—(అటునిలుచూచి) అదుగో ! వస్తువులనే గాక రాపడుతా రేంబావగారూ ! మీ పెద్దలింతగడించి యిచ్చారు గనుక చిత్తుగా రోజూ పుచ్చుకుంటారు. మాకెట్లా చెప్పండి. మీ ధర్మమా అంటూ యివ్వాలి కోటు గడియారము, సిల్కూ దొరకిరాయి గదా. బలే బావగారండి మీరు ! మీవంటి వారు చస్తే దొరుకుతారా ? ప్రపంచకములో యెండరినో సరసులను చూచా గాని మీవంటివారు మళ్లీ పుట్టరండి ! ఒక్క నాకోడుకూ—

సురా—అంగరిని నుట్టచుట్టి దంచుతున్నా వేమిరా ?

రాము—కూర్రముండావాస్లం. తాగుడు తాగేకులం మూది. అచ్చ రంముక్క రాదయ్యే. ఇదంతా అట్లా పెట్టండి. మీ ధర్మమా అంటూ నాలుగు సుక్క లిచ్చారుగదా. తూలుమాట లేమైనా వస్తే ఊమించుకోకపోతే యట్లా.

సురా—ఒరేయి బావా ! ఆకోటు పోడుక్కొని గడియారం పెట్టు కొని సిల్కుకండునా బుజాన వేసుకొని బతులుదేరావా అంటే.

రాము—సురానందులవారి బావమరిదినంటారు.

సురా—ఛీ ! వెధవ ! దానిలెమ్ముడణ్ణే పున్నావంటారు.

రాము—ఇంతేగదా ! దురుసు రావడంలేదుగదా ! బ్రాందిమహత్తు
చిప్ప నెక్కు తుండండి.

సురా—నాకంత దురుసు లేదురా ?

రాము—ఎంత తాగినారని ? పట్టుమని అరబుడ్డ లేదయ్యే. నేనంటే
ఏకడమ్మున పిల్చేస్తాని;

సురా—ఏదీ నీసా యెప్పుచూదాం. (రాముడెత్తిగాజూచి) ఓస్ యిం
తేనా. పొయ్యి ద్లాసులో. (పోయగారా ద్రాగి) మీ లెక్కగారిం
కాడయచేయలేదేమోయి.

రాము—వస్తాండండి. అక్కా ! రావేమే !

ఇందు—(ప్రవేశము పెద్ద పళ్ళెముతో) పంటలుగాను! ఆరగించండి.

సురా—(జినడం మొదలు పెట్టించు) ఓ! దానికేం. మహదానందభరి
తుండైన నీ బుగ్గలవంక, నీమూతివంక, నీముక్కువంక, నీకన్డ
వంక, నీపాదాలవంక, రాముడువంక, నీవంక, నావంక, నీసా
వంక వోరకంటితోచూస్తూ చంకలెగజవేసుకుంటూ, పొట్టలేసు
కుంటూ, కమ్మ కమ్మగా పుల్లపుల్లగా మల్లె యీ పల్లెల మీదా
కారానిస్తానా.

రాము—బావగారూ ! అదిని మాత్రం చేయకండి. పల్లెల మీద
తిన్నేస్తే కరువుకాలంలో కొనుక్కోలేము.

సురా—మనోహరీ ! నీవు నా ప్రక్కలేనిదే అదియెంత రుచిగానున్న
ప్పటికీ నాకు చప్పగినే వుంటుంది నీవుకూడా. నాతోపాటు-

ఇందు—వీటికేమి తెండి

సురా—అంటే.

ఇందు—అంటే మఱేమీలేదు. బ్రాందినిట్లే ముడుసుముక్కలు యే
మహారాజు నడిగినా యిస్తారు గదా, దీనికేమిగాని మన మను
కున్న వ్యవహారం-

సురా—ఏ వ్యవహారము.

ఇందు—మరచిపోయాను. ఇదిగో యిదే యిందులోని మహత్తు. నా
నాప్రపంచములలోనికి దింపి అనలు వ్యవహారమును పాడుచేస్తుంది
భూమి నాపేర.

సురా—ఓ ' యదా. అన్నమాటకు నెనక్కుత్తీన్ను కున్నావా? నీవు
గీసినగీత దాటితే నీయెడమ కాలిచెప్పు నామెడమోకట్టు సేకా?

ఇందు—ఈలోంటి మాటలు సాధారణముగా మనలాంటివాల్లా మీ
లాంటి సమయముల్లో అంటూవుండేవే పండి కొత్తివిగావు.

సురా— ఇప్పుడు నేను తాగిమాట్లాడు చున్నాననా! నావి తాగు
మోతుమాటలు చేశావుగా! చెప్ప చెప్ప ఇదాగో. ఈసురానం
దుడు, ఈ నీప్రియుడు. ఈ నీ మోహనాకాశుడు. ఈ నీమనోహ
రుడు యింకా చెప్పనా? సుందరీ! నూలుగా మాట్లాడు
తూ వున్నావా? చూచుకో ఈ సేవకుడు నీ ముష్టిలను నీ మన
పులను, నీవిన్నపములను, నీ మాటలను, నీ యాటలను నీపాట
లను యీ గొమ్మలు, మంచాలు, పరుపులు, తలుపులు, కిటికీలు.
యీ గోడలు, బావరాముడు యిదంతా యెందుకు? యీ నీసా
సాక్షిగా, యీ కూరకల్పేం సాక్షిగా, నాగాయత్రితోడుగా,
మీ యమ్మలోడుగా, శిరసావహించి ఆనందపూర్వకముగా,
ఆహ్లాదపూర్వకముగా, మనస్ఫూర్తిగా. నీ పాదాలసాక్షిగా (అని
పాదములు పట్టుకొనబోయి క్రిందపడిలేచి) ఊ! కాస్తపట్టుకుంది.

రాము—(నవ్వుచుఁ జప్పట్లుకొట్టి) బావగారు పరమానందభరితుడై
శివాలాడుచు నాడవాళ్ళ కాళ్ళమీద బడుచున్నారు. వరేవా!
మీరేమిమగవాళ్ళండి.

సురా—నేనురా వెధవా! ఆడస్త్రీల కాళ్ళపట్టుకునే వాణ్నిగాను.
నా ప్రేమంపురాసి యని- నాసుగుజాలవాల యని- నావరహాల

కుప్పని- నాకనకంపు విగ్రహంబని- నామనోహరిణి యని-నా
 బహిఃప్రాణమని అనుకొని అట్లాచేశాఁగాని సరమానవ జన్మఁ
 బడసి మగపురుష వీరపరాక్రమ సాహసధైర్య స్థైర్యశౌర్యము
 లుగలకేసరి సింహమునని పేరు పొందిన నేనేమిటి! అంత అ
 ప్రాచ్యపు పనిచేయడమేమిటి సుందరీ! తరువాత ఆఁ జ్ఞప్తివచ్చిం
 ది. పొలు నీపేరవుంచితే బాగావుంటుందన్నావు. వోస్ యింతే
 గందా? నీవే నేను! నేనే నీవు. నా యిల్లు నీది, పొలు నీది, నా
 భార్యనీది యింకా యింకా అంతా నీవూ నేను.

ఇందు—పంతులు గారి ధోరణి బహుర క్తితోనికి దిగుతూవు?

సురా—నిజమేనా?

రాము—మొత్తం మీర బావగారికి రెండు ప్రాంతాలు యెక్కువే అయి
 న్నట్లుగా వుంది.

సురా—నిజమేరా! వాసనబాగా నంచుతోందంటావా యేమిటి?

రాము—కభుర్ల నందణిని కూరంతా వుఫ్ అని వ్రాచేశారే?

సురా—పోరా! నీతో నాకేమిటి సుందరీ! మంచి తాంబూలం పట్టు
 కూరా? కాస్తస్పీచ్ తగ్గిద్దాం

ఇందు—తాంబూలం తయారుచేసి యెంత సేపయింది (అని యిచ్చి)
 ఎప్పుడూ మీ యానందం మీ సోకు మీ స్నేహితులు మీ
 భగవతాలు యింతేనా?

సురా—ఉండు. రాముడూ! సిల్కు కండువా, కోటు గణియారం
 అన్ని నీవే లాక్కుంటే యిప్పుడు యింటికి వెళ్ళాలంటే.

ఇందు...అదే నేను చెప్పవచ్చేది కూడాను. ఎప్పుడూ యింటికి వెళ్ల
 వలెననే చూసా? ఇక్కడుందా మని లేదా, నా అందచందములు
 మీకళ్లకు నచ్చలేదా! నాసరసములు మీకు రుచించలేదా!
 నా వాక్యములు మీ చెవులకు కనోరములుగా వున్నవా!

సురా—నీతోడు నీనోటివెంట నీవ గలనఁగూడదు. నేవినఁగూడదు నామీదవొట్టు. సుందరీ! నీవెట్లావున్నారే. ఈ సింగరములన్నీ తీసివేస్తే మాత్రం నీ యందానికి లోటువస్తుందా? నీవు మూతి ముడుచుకొని గూర్చుంటే మాత్రము సరసానికి లోపమువస్తుందా? నీవు బూతులు పట్టితే మాత్రం నా చెవులకు విపరీతంగా వినబడు తేవా? ఎందు కిదంతయును. ఆగు ఆగు.

ఇందు—ఇంత నాననతో—ఈ వేషముతో—ఈ వస్త్రోరణితో— ఈవుయ్యాల నడకలతో... యీ వింత చూపులతో... ఈ విపరీత చర్యలతో—యింటికి వెళ్లుదమనే మీ యభిప్రాయమా?

సురా—ఆఁ. అంతేరా! పండిం వెస్తారా? ఒక్కడనే పోనా (అని లేచి తూలి క్రిందబడి వరల లేచి) భావా! రామన్నా! నవ్వ కురా? కాలు పూలంది. కాదు, బారింది.

రాము—నవ్వనులేండి. మీరు పడడం నేను నవ్వడమునా? మనలో మనమే నవ్వకుంటే యెట్లా! అనింతా అట్లా పెట్టండి. మీకన్న తక్కువ తాగిన లంబాకొడు కెవఁడు చెప్పండి.

సురా—సుందరీ! వీడితో నేమిగాని వేదీ మాక ముద్దు పెట్టూ మజాగాను.

ఇందు—ఒకటిగాదు. నూరు పెట్టెడిను. ముందు మనపని గానీయండి. ఆలస్యం అమృతం విషమన్నారు.

సురా—ఓ! తెక్కలేకుండా! పెప్పించు ప్లాంపు. నాకేమి సంశయ మనుకున్నావా? నన్నుగాక నీవు తింటావా?

ఇందు—మా జాతినిబట్టి లోకమంతా విపరీతముగా మూర్ఖాదుతారు గానీయండి నాసంగతి మీరు యిన్నాళ్ళనుంచి చూస్తున్నాకు గదా! ఎవ్వడయినా! ఏవ స్తువుచేసుకున్నా! ఏచిత్రంచేసినా? మీరులేనిదే. మీరు రానిదే. నే నొక్కదాన ననుభవించానా?

మీ బాగుకోసం చెప్పితినిగాని నాహుళ్యం యేమీ పడదునుమండీ.

మీ యిష్టం.

సురా—అబ్బ! అదంతా ఎందుకు! కాగితం తెప్పించమంటినిగా.

ఇంను— చెప్పించితిని. వ్రాయించియుంచితిని. మీదస్కతు మాత్రం!

కానలసియున్నది. ఇక్కడనేయున్నది గూడాను పట్టుకొని వస్తాను.

సురా—పట్టుకురా ' పెట్టుతాను.

(ఇందువదన వెళ్ళును).

రాము—బావగారూ! అడుగూబాడుగూ నే మైరాపుండేమీ పట్టు

క్కురానా ' !

సురా—ఊ! పో.

రాము— (వెళ్ళును).

సురా — ఇది యానందమే. స్వర్గలోకసౌఖ్యానందము. దీనిని మించిన యానందములేదు. నే నెక్కడున్నానిప్పుడు. ఎక్కడున్నానా! నా మేడలో- దీనిని నిశేధించామన్నారు. వీరు మాకేమి దొరలూ! లాడ్ల! గవర్నమెంటు! అండ్ రికనస్ట్రబులవుతుందో కానో, అని నిశేధించారు. అర్భకులు వాసనపట్టక నిశేధించారు. దీనిపేరి ఆస్తివుంచితే చూకు చిప్పాకట్టా యిస్తుందట. వీధిలోకి యీడుస్తుందట. ఈజ్చేదయితే యీపాటికేయీడ్చును. వీడి తాతముల్లెలుతా పోయినట్లుగా తాగబోకు. గుండెలుమాడుతాయి అంటాడు. (కృష్ణునిపటము దీసి) ఓహో! నీమివిగ్రహమండీ! బాలగోపాలకృష్ణుడు. నవనీలచోరుడు. గోపికావస్త్రాపహరి—కోకలన్న యెత్తుకుపోయి చెట్టుమీదగూర్చుంటు ఎట్లావున్నాడో నీనుగూడా అట్లాచేస్తే అడవెళ్లంతా మోముంటారో! కృష్ణుడంటారా! దేవుడంటారా! అనరు. దొంగదొంగ అని వీవు పగిలేవటకు నంచుతానీ, తొగినసీళ్లు కక్కేదాకా తింటారు. ఎముకలు

వేరుతారు. చూర్ణంచేస్తారు. కృష్ణా ! నీపుణ్యమేమిరా ! నివంటివా
 న్నిగాదూ ? నేను మగవాణ్ణిగాదూ ? నీకు పదహారువేల నూట
 యెనిమిదిమందిభార్యలేమి నేను యిద్దరితోవుంటనే యీజనం
 అంతా కళ్ళెక్కి సొప్పులుగొట్టుకోవడమేమి ! నీవుడేపుడవా ? నేను
 దయావా ? నీన్నంగన్నట్లు మాయమ్మనన్నకనలేదు ? నీవుడేపు
 డవేగాని దొంగలండుకొడుకవు. నీగుణాలన్నీమంచివేగాని ఆరెండు
 చెడిపోయినాయి. (క్రిందబడవేయఁగాఁ బటము బ్రద్దలగును)
 పగిలిందీ ? వెధవపటము. ఇది వంటివనేకవంగలొత్తము. డబ్బును
 మనముసంపాదించామా మన్నిడబ్బుసంపాదించిందా ? వెధవడబ్బు.
 తాగానురానిమ్మునేనుతాగుతాను. నాతండ్రియిచ్చాడు. చచ్చా
 డు. మా అమ్మకు నామీదకోపము. దాని అండజూచుకుని నా
 పెళ్ళింకూడ నన్నేమో నాలని మిరిమిరి చూస్తుంది. అనడ
 మేనా ? నోరు తెరిస్తే పక్కటెముకలు విరగవు ? నుంచోలుండు
 నుంచోవాలి. కూర్చోలుంట కూర్చోవాలి. అంతే మన సంగతి.
 వ్యవహారాలెల్లావున్నా అనుకొన్నట్లుగా జరిగి తీరవలసిందే గాని
 యెదురుపచ్చిందేపంతులు తడాఖా. ఊరి నానంగ తెలుగనివారే
 వ్యయ ? (నీసాచేతఁబుచ్చుకొని) బ్రాంది. చక్కని బ్రాంది. నిర్మల
 మైన బ్రాంది. నాప్రాణతుల్యమైన బ్రాందీ. అమ్మా ! నా జన్మలా
 నేను బ్రతికి వుండఁగా విడవడమేనా ? హూం. చస్తే. ఓ ప్రియ
 మైన బ్రాందినీసాగారూ ! సలాం. నీప్రభుత్వమాచంద్రార్క
 ముగా నిలుచుఁగాక. అందాకనాసేవ నీకు లభించుఁ గాక. పిద్ది
 ఆచారంపట్టుకొని బైటున్ననని లమ్మదేవిని అవతలికిఁ గొట్టితే
 యెంత దశపట్టిందో నిన్ను నిషేధించామనేవారి కంగరికీ అంత
 దశపట్టుఁ గాక. సురానందులవారి శాపము వేసిములోనిముక్క .
 మాదేశంలో వున్న సముద్రాలు. ఏర్లు. చెరువులు. కాలువలన్నీ
 కూడా బ్రాందిమయం చేయాలని వుంది. తలుచుకుంటే యెంత

సేపు, అమెరికాదేశంలో కార్మిజివారగారు అనలేదా! ఎప్పటికైనా కోటిశ్వరుణ్ణి అయితే పుస్తకభండంగా రాలతో దేశమంతా నింపాలని! ఏమో! అంతవాణ్ణి కాగూడదూ? అప్పుడు యీ మధ్యపానిని పేదకులంతా సేమపుతారి! ఇప్పటి కీదేశంలో మాపార్టీ ఎక్కువ, కాదనేవారి పార్టీ తక్కువ, అసలు వారు మావారు, చుట్టుపట్ల యెవ్వరూ లేకుందా? నాబోగందాని యింట్లో నేను నూతనుకొంటాను, వద్దని బోధచేసేవారు, తెచ్చెళ్లు కొట్టవారు బయ్యేరారా! మాజట్టును వప్పింతపెడితే నాసామిరంగా అని బుర్రలు రామోత్తనలు పాడించరా? (అటునిటుజూచి) అదుగో వస్తోంది, యీ అప్పు పెంకులు చూచిందా తిట్టుతుంది (అని సొందరగా నెత్తుచుండఁ బెంకు గుచ్చుకొని నెత్తురు వచ్చును), అబ్బా! గుచ్చుకుంటే నెత్తుకు, (చేయయొత్తుకొని) పోయింది, పోయింది, ఎంత దెబ్బ తగిలిరా కనబడ నీయదు గదా (త్రేపి) పోకువస్తూవున్నట్లుంటే, (అప్పుకొనుచు) అగదు, అగేట్టుగా లేదు వ్యవహారముచూస్తే, కుర్చీమీద పడుకుంటా (అట్లుచేయును).

ఇందు—(ప్రవేశించి) పంతులు గారూ! పంతులు గారూ! నిశ్చయమే? దొంగ నిద్ర!

సురా—కనుక్కున్నావే టక్కరుముండా!

ఇందు—కనుక్కున్నాగానీ యండి ఈ అల్లరేమి టండి! బాగానే వుంది.

సురా—సురానందులవారి కడ్డుమాట రాసీయగూడదు, వేమన్న గారంతటివారు, చిత్తుగా పూర్తిగా కడుపునిండా లాగవచ్చునన్నారు అప్పుడుగాని ఆనందం గుడరదన్నారా, అప్పుడు గాని దేవుడు కనుపించడన్నాడు, (చేతులుచూచి) ఎవరువీరు! ఇందువదనేనా? నా మనోహరియేనా? నాభామా శిరోరత్నమేనా? నా బంగారు

బొమ్మయేనా ? నాచిలుకల కొలికియేనా ? దొంగముండా ! చెల్లించుకో నీముద్దు ! చెల్లించు నాముద్దు.

ఇందు—ముద్దెంత సేపులెడి ! కాగితమువెచ్చి యుంచితినీ,

సురా—తే !

ఇందు—(యిచ్చును)

సురా—(సంతకంపెట్టెను) తీసుకో. నెధవని యింతమాత్రం దానికి పెద్ద బ్రహ్మాండమా ? గాలుకొక తీ సుమా ! పుట్టిందెక్కడనో తెలుసునా ?

ఇందు—మీకు నిద్ర వచ్చుచున్నట్లున్నదే.

సురా—అవును పక్కేదీ.

ఇందు—పక్కలు తక్కువగునా ! మెల్లగా గదిలోకివెళ్ళి పడుండండి నేను యిప్పుడే వత్తును.

సురా—తొందరగా రా ! పందిరి పంచముమీద పడుండెదను. నీవు వచ్చువఱకు నిద్రపోను. (అని నెమ్మదిగా వెళ్ళును.)

ఇందు—అమ్మమ్మా ! కావలసిన పని పూర్తి అయినది. ఇంకనీశ్వరై శ్చరుడెల్లు పోయిన నాకేమి ? ఈతడెంత ? ఎన్నవవాడు ?

నీ పిసినిగొట్టయిన యా † వీరయ్యశెట్టి యా

స్థినిగుంజ జోలె నం † దించినాను

బుబూరికవాగి † డబ్బీయనేప్పు ' నా

గురునాథుఁ డప్పగా † గొరిగినాను !

భోగంబుకొలికించి † జోగినిగాఁజేసి !

పార్థసారథినిట్టై † పంపినాను,

వాల్చాపులోన లో † భత్వంబుమఱిపించి

శేషయ్యనుక బిక్షుఁ † జేసినాను

గీ. వారువీరన నేల న † వ్వారు నాడు

చేతిలోదాటిపోయిరి † నాశరంబు

గానిదొకటున్నదే యందుఁ ♦ గాదె మాదు

వర్ణమంతయు ననుగౌర ♦ వముగఁజూచు.

వెలయాలి వెలివిత్తేటలలోని ముఖ్యములగు ఘట్టములందు. జక్కఁగా దరిబీయజైన నే నీమాత్రపు స్వల్పపుపనికి జంకుదునా ? తరతరంబులదాక సుఖముగాఁ గాల్పిపైఁ గాలువేసుకొని యనుభవించఁగినయూ స్తినిసంపాదించితిఁగదా. కాని తమ్ముఁడు త్రాగుబోతు. తల్లి నల్లమందుది. ఇదిగాక నన్నుగూడ నీముండాకొడుకు మాతిముంచినాఁడు. సంపాదించుటకేమి. వేలు, లక్షలు, కోట్లు గడించుటలో మావాండ్లుప్రజ్ఞావంతులే. కాని యేమిప్రయోజనము:-మాముండలు!

గీ చల్లఁగా నెవరికేని నా ♦ పక్కుపడి ధ

నంబునర్వంబు వాడి మొ ♦ గంబునందుఁ

బెట్టి యవ్వల జోలెతో ♦ బిచ్చమునకు

వెదుకుచును సిగ్గుబిడియముల్ ♦ విడిచిపెట్టి.

ఇక ముసలిముండలసంగతిఁ జాతమా !

గీ. కల్లుత్రాగుటకనిగొంత ♦ నల్లమందు

కనుచుఁగొంతఁ బుగాకున ♦ కనుచుఁగొంత

ననుదినంబును వ్యయముఁ జే ♦ యంగమొదలు

పెట్టి నర్వంబునకుఁ జేటఁ ♦ గొట్టుచుండు

ఒకవేల వీరుగోభులై కొద్దియో గొప్పయో దాచుకొన్నను మగముండాకొడుకు యారకుదురా.

గీ. త్రాగుబోతులరై నమ ♦ స్తమును గొల్లఁ

గొట్టి కర్రలజేఁ గొని ♦ కొట్టి తిట్టి

బయట రాడీలతోఁజేరి ♦ వాచులాడి

చేరుచుందురు రచ్చల ♦ సిగ్గువిడిచి.

గీ. జూదములనాడి మితిలేని ♦ షోకులందు

బుద్ధి జొరనిచ్చి కోడ్లపైఁ ♦ బొరలి పొరలి

పారుషజ్ఞాన కీర్తుల † వదలిపెట్టి
తిరుగుచుందురు దేశ ద్రి † మృదులరీతి.

రాము—(ప్రవేశించి) అక్కా ! బావగాను ప్రక్కనిండా కక్కారే !

ఇందు—వాడి దుంప పెగ, అనుకొన్నంతా చేశాడు. రాములూ !

అప్పుడు కింక పడేసి కాస్త మన్ను పోయలేకపోయావా ?

రాము—నీతో చెబుదామనివచ్చా! వెళ్లిచున్నానులే. నీవుగూడా రా!

ఇందు—వస్తావున్నా పా ! (నిష్క్రమించును.)

రాము—ఓరి బ్రహ్మదేవుడా ! మాగతి యింతేనా ?

నీ, మాటల మోయింప † చీకల నందింప

వృత్తిమీకంచు † గ ల్పించినావు

నీనాలఁజేర్చి యీ † చెఱులఁ దృప్తజేసి

దించు నీ గతిగఁ జే † యించినావు

నీచంబయిన యట్టి † కూచనా వృత్తిగఁ

దిక్కు-మీకంచు వి † ధించినావు

పవలు నేలను యట్టి † భ్రష్టులఁ బిలుచు నీ

మీ విధియంచు ని † ర్పించినావు !

గీ త్రాగి కక్కిన వారల † గండమొరిగి

నేవఁజేయటగఁ గతి † జేసినావు

నదువు సంధ్యల బుగ్గ పా † ల్లలిపినావు

పాడినోసికు యీ బుద్ధి † బ్రహ్మదేవ.

(అని నిష్క్రమించును.)

శ్రీ సు రా నం ద

చతుర్థాంకము.

మాధ—(ప్రవేశించి స్వగతము) కట్టా ! ఎట్టి దేశమున ఇట్టిగతి
ఎట్టినది ?

శా. కర్మక్షేత్రము భారతోర్వియవి బ్ర + శ్వాత్థి గన్జజాలి స
ధర్మంబుల్ మితిమీటి సంపదల వే + దప్రాభవం బందఁగా
మర్మప్రక్రియఁ జేరికొందలు నదా + మన్యంబునుఁద్రావి దు
మృత్యురంభులఁజాటఁ దావుగలిగెం + గా నీకు దారిద్ర్యమా !

ఔరా ఈపాల్లు భరతిఖండమునకు రాఁగినవేనా ?

సీ. నకలవేదపురాణ + శాస్త్రంబులున్భవించి
చిన భూమికా యిట్టి + చెట్ట బుట్టె
సిరిసంపగల విల + స్లిలుతుఁ బ్రభఁజెంగు
భరతోర్విరా ! యీ వి + పత్తుకలిగె
వీరకర్మవ్రతో + ర్వీపేరఁ బరగిన
రఁజభూమికేన? మా + రికముబుట్టె
ధర్మంబు నాలు పా + దములపై నడచెడు
కర్మభూమి? యిట్టి + కర్మమొన వే ?
కారణమచేలతో యిట్టి + కష్టదశకుఁ
ఁక్కిభారతజనయిత్రి + సుక్రియంట
కక్కటా! మన్యపాన దు + ర్వ్యసనమందు
సుతులుమ్రగ్గుటె కాఁబోలు + చూడఁగతము,

సురాపానంబు సస్త వ్యసనంబులతో నొక్కటి యనియు, హైందవమతాచార విరుద్ధంబనియు, శృతీస్త్వేతులును. బురాణేతిహాసంబులు ఘోషించుచున్నవే? ఇట్టి దురాచారంబుల విసర్జించి స్వధర్మానుష్ఠానపరులయి దేశభ్యుదయమునకుఁ బాటుపడుడని దేశబాంధవులు ఘోషించుచున్నారే? ఒక్కరును వారి యాదర్శనములను, వారి విజ్ఞాపనలను చెవులఁ జేర్చువారు లేరే? వినకున్న వినకుండురుగాక. పైఁగా.

గీ. తాళ్ళిపైరువ్వి, చుట్టు క ధ్రువము దాల్చి
కొట్టఁగా దొమ్మిగావచ్చి ధ్రువపురము
వగలి వెళ్ళెడిదాక దు ధ్రువరదురించి
కార్యము లొనర్చుచున్నాఁడు కలుషమతులు.

ఈ సవనాగతికతా భ్యాసమునకు లొంగిన కొందఱు యవకులీ మర భ్యాసమునకు లొంగి

శా, నిద్రాహారములన్ దృఢించి ధనమెం ధ్రువములకు
భద్రంబొప్పగదాచి పెద్దలిడు న ధ్రువస్వంబు క్షీణింపఁగ
తుల్యక్రియ మద్యపానమునకున్ ధ్రువంబులంచున్ గృహ
చ్ఛిద్రంబైనను లెక్కఁజేయకయె వె చ్ఛింపఁగఁ జొచ్చెగఁగ.

అహా! ఈ సురాపానీయము దేశమునంగల ప్రతిపట్టణంబునను బల్లెలందును విరివిగా న్లుకొని భారతీయుల శారవక్త్రుల నాశపఱచుటగే గాక మితిలేని ద్రవ్యమును గుంజకొనుచున్నయదిగదా, దారాసుతాదుల వస్తువాహనంబుల సంగ్రహించుకొని యర్పించుకొనువారు కొందఱు, పవలంతయుఁ గూలినాల్సిజేసి దారాసుతాదులఁ బస్తుంచి వ్యయపెట్టువారు కొందఱు, పూర్వార్జితముల నాశమొనర్చి కొంపలార్చు కొనువారు గొందఱు. అక్కటా! రాను రాను దేశమంత యశోగతిలోనికి వచ్చినది. ఈమత్తువస్తువులు.

గీ. కోల్లకొలదిగ ద్రవ్యము ♦ గుంజుకొనుచు
గర్భదారిద్ర్య మనకు నా ♦ గరమునందు
ముంచుటను దేశమార కృ ♦ సించి సుతుల
ప్రల్లసముల కెంతయో ♦ వగచుచుండె,

ఈ నిర్భాగ్యులు కుశుకనిండఁ ద్రాగి నీధులవెంటఁ బోవుచుఁ
జేయు వికారపు చేష్టలఁ దిలకించుచు న్నవ్వుజెల్ల నా హృదయము
కటకట పడిక మానదు గదా '

గీ. ఒకలిపైబట్ట క్రిందే ♦ పడెనో భుజము
పైననేగలవో! సుంత ♦ పోని షెలియఁ
జాలనంత చు స్తితినుండి ♦ గోలఁజేసి
కొనుచుఁ ప్రోసలకడ్డుగాఁ ♦ జనుచు నుండు,

గీ. నీతిజాతి నివర్జించి ♦ బూతుగాట
మొదలు పట్టుచుఁ గనబడ్డ ♦ సునతిసెల్ల
పిచ్చివర్ణనలనుఁ జేసి ♦ విచ్చలవిడి
పరుషములచాడుచుండుని ♦ మరితులగుచు.

గీ. గోళ్లపై మోసినాఁ న ♦ గుటకువచ్చి
బొడ్డులందునఁగల్గు డ ♦ బుల్లను నూడి
దీయవాని పరామర్శ ♦ జేయువారు
కొండఱగుపించుచున్నా ♦ ర లెందుఁగన్న.

ఇట్టి నిర్భాగ్యులఁగన్నచుఁ యమ్మ శాశ్వతవిచార సాగరంబున
మునింగియున్నదిన్న నాశ్చర్యమేముండును. ఈమధ్య మెంతప్రభావ
ముచే మా దేశంబునఁ దాండవమాడుచున్నది ?

గీ. మధ్యమా ! నీవులేని దే ♦ యుద్యమంబు
నాగఁగాఁబోదు నీదెంతి ♦ సాహసంబా ?

పదముపెట్టిన నక్షత్రం † కలముగాద
వెలుగుచున్నావు దశదిశా † వలయును.

గీ. ఎన్ని కోట్లుగడించుచు † నున్నగాని
తనివితీజును నీకు మ † ద్యంబ ! నది
కడుపా? లేకను జూడంగ † ఖండవల్లి
మడుగా ? దేదీయునోచన † యెడివినాకు.

మర్ధార్థచరిత్రుండగు గిరిమూర్తిగాడి సహవాసాబునుమఱగి
సురానందుడు పూర్తిగాఁ జడియెను. ఆశాత్మమిత్రుండను, రక్తబం
ధుండనన్నమాటయో మరచెను. నన్నుమఱచిన నేమంతయుపద్రవము
కాని '

గీ. తండ్రియూర్జించియుచ్చిన † కొండ్రెల్ల
నాసియిచ్చె జోగముదాని † వలనునవిలి
న్నేహితులతోడఁజేరి నె † చ్చించెరొక్క
మంతయును ద్రాగుటకును బే † కాటలకును.

జానకమ్మ దీరాలాపములువిన్న నెవ్వనికంట నీరురాకుండును-
ఆమహాపతివ్రతాశీరోమణిని దిలకించిన నెవ్వనిగుండెలదరికొందును

గీ. పెండ్లికాలమునందు † బెట్టిన నగలెల్ల
నూడగొట్టుకుపోయి † యూడ్చిపెట్టె
పుట్టింటివారలు † పెట్టిన నానుపో
చయు నెత్తుకొనిపోయి † నానికచ్చె
నల్లపూసలయందు † నకంగల కాసును
పట్టుకుపోయితా † కట్టెబెట్టె
పెట్టెలోనున్నట్టి † పట్టచీరల నమ్మి
పేకాటలో నోడి † పెట్టివచ్చె

గీ. నన్ని చెప్పిన వినకఁ దా † నెంతజేయు
దలఁచెనోయంత జేసి వృ † ధాగఁ జెడియె

సర్వవిధముల జెడిసట్టి * జానకమ్మ,

గన్న గుండె లవిసిపోవు * గాదె యకట.

(అటు నిటు జూచుచు) అడుగో సురానందుడిట వచ్చుచున్నాడు. ఈ దినమున బూర్తిగా మందలించెదఁగాక—

సురా—(ప్రవేశించి) నన్నజూస్తే అందరినీ ఆగడమే నా ఆస్తి నేను పాడుచేసుకున్నా వీళ్ళకే. పెళ్ళాం నగలమ్ముకున్నా వీళ్ళకే, బోగం దానికి మాన్యాలు వ్రాసియిచ్చినా వీళ్ళకే. వీళ్ళ సామ్యమే నా పోయిందా? అయిపోయింది. బ్రాంది తాగె రోజులు. రైస్ మెంటురూము జూకులు, పూర్తయిపోయి. సారాస్పెక్టాకి వచ్చింది న్యవహరిం. రోజుకు రూపాయి దొరకడం గూడ కష్టములో బడ్డది. ఎంతో నమ్మకంగా అంతా నీదే. నీవేనేను. నీనే నీవని చెప్పింది. దాన్నన్న పాప మేముంది. తింట తిన్నది వెధవ మాన్యాలు. గీత బాగుండాలిగాని యెంతో సంచాదించాలి. పే రెక్కడకు బోయింది. కలుక పిక్కని యెంతచచ్చినా నేను గుచ్చిన ఆస్తా నంటారా? ఇవ్వాలి బయటకు గొట్టిందేమో! తేపు యమధర్మం జగారి ముందు అనుభవించాలేమో ఏముంది! ఇస్తి నాయనం. పుచ్చకుంటి నాయనం. వాళ్ళు బాగుపడ్డప్పుడు చూదాము. నాలుగురూపాయలు తెస్తే కాస్త వయదలచేలా గుంది. తేపునోములట ఎక్కడనుండి తేను? కన్నబాడుచుకున్నా చిల్లిగవ్వ కనబడదు, అప్పిచ్చేవాళ్ళు లేరు. ఎవరిస్తారు. ఎరిగి పున్నంతవఱ కీయరు. పై తాకట్టుపెట్టి బోపీగంచుతామంటే తూర్పుబండి తియారుగా వుంటుంది. అన్నట్లు మరచిపోయాను. అంతా పోగా మంగళసూత్రం మిగిలి యున్నది. అది తెంపానా? బ్రతికివుండగానే తెంపనా? ఆమాత్రం తెలేని వెధవకు ముండే మిటంటామి గందా—చెడి అమ్మినా పదిరూపాయలు వస్తవి. వెధవ నారాపావలా దానితో మూట ముంచితే దేమి మజావుం

టుంది? గాలుగుపోయినా ఆరుంటాయి, అనందంగా నాలుగు రోజులు వెళ్లుతుంది, మాధవుడు కొంపతిస్తున్నాడు కనబడ్డప్పుడల్లా పిలుస్తాడుగాని ఎట్లాగో తప్పకుండున్నా! మాట్లాడాలంటాడు. ఏమి వ్యవహారాలున్నాయి, చకారగుళ్ళకులంకించుకుందామనేగానాడి దేడ్డు, ఈ దారినిబడి బుట్టాపోతే పెత్తా చిక్కదు.

మాధ—సురానందా, సురానందా.

సురా—ఎవర్రానాడను, అవశకునపువత్తి, ఎనిమిది పోషావుంటుంది పిలుస్తాడు, బుద్ధి లేదు.

మాధ—నేను గాని తీణము నిలుపుము.

సురా—నిలువను.

మాధ—ఒక్కటేమాట, రెండు నిమిషములకన్న ఎక్కువ పట్టదు.

సురా—ఎందుకో చెప్పు.

మాధ—నే నెవరో గుర్తించితివా?

సురా—మాధవుడవు, పెత్తిండ్రి కుమారుడవు, దక్షిణమ్మకు సుబ్రహ్మణ్య సోమయాజులకు కొడుకువు, నాకన్నవు, నా పెళ్ళానికి బావవు, యిదేనామాట.

మాధ—అంతర లేదు, కొంచెము నిదానముగా మాట్లాడుము.

సురా—ఏడవవోయి, ఏడవేమిటి.

మాధ—నీ భార్యకు బావగారి నైన యిందువదనకో.

సురా—అంతా దాన్ని చూచి దే డ్చేవారే, దాని పేరేత్తేవారే.

మాధ—దానిని జూచి చోడ్చుట యెల్లున్నను నిన్నీవిధమునఁ జూచుటకు మాత్రము విచారించుచుంటిని ఏమందువా?

ఉ, పంకవు చూచువారల క్ + సహ్యమునోపగ నుంటివంచు లో, గొంకపురాత్రియుక బవలుఁ + గూడను ద్రాగుచు నుంటివంచు నీ పంకరచ్యేష్టలక గని చి + వాల్లను బెట్టెడువారి చూడ వీ వింకను బుద్ధిరాకఁ జరి + యించుటజూచిన నేడ్పుకాదాకో,

సురా—ఎవరిసొమ్ము ? నానాయన సొమ్ము. నాకు యిచ్చెను. ఖర్చు పెట్టితిని. నాసొమ్ము పోయినందుల కడుగుటకు మీకేమిరూల్కున్నది ?

మాధ—రూల్నేమియు లేకున్నను.

గీ. రక్తబంధువు తనదు స + ర్వసముదురిత
కార్యముల పాలుచేయుటఁ + గనిన యొప్పు
చింతచే యూరకొనలేక + నింతబోధఁ
జేసి తామందుచుందురు + చిత్తశాంతి.

సురా—చేశావు వినలేదు. నీకు చిత్తశాంతిగా కావల్సింది. పో.

మాధ—నామనా ' తృణీకరింపకు నా మాట వినుము.

గీ. నాగుడందు మరగినవాగు + జోగులగుచు
సర్వవిధములచేత భ్ర + స్థతను గాంచి
యెందునకుఁగాక చెడిన వా + రెంఁగిరిను
నల్లలాడుచునున్నారో + అరయుమయ్య.

సురా—దానిలో మహత్తుఁ దెలిసికోకుండా పెద్దవ కభుద్ధు చెప్పలా వేమిటిరా.

మాధ—తమ్ముడా ' నీకుఁ దెలిసినంతగా నాకుఁ దెలియకున్నను నోకానుభవమును బట్టి, జరుగుచున్న విచిత్రములను బట్టి, చూచుచున్న విపరీతములను బట్టి నా దెలిసినంత వఱకెఱింగినది.

గీ. లక్షలహరియించి + భిక్షకునిక జేయు

దాపుడుగ తై యీ + తాగుబుద్ధి
బలమెంతయున్న దు + ర్బలుని గావించుచుఁ
దనువు దగ్ధముఁజేయుఁ + ద్రాగుబుద్ధి
మీసమున్నను గాని + హాసంబు హరియించి
తలవంపుఁ దచ్చునీ + ద్రాగుబుద్ధి

కులగౌరవముఁగూల్చి † నలుపురిలోన నిం

దలపాలు గావించు † త్రాగుబుద్ధి

గీ. పూర్వలయశంబుబూదిలో † బూడ్చి పెట్టి

పెలివిశేటల దిగఁద్రావి † దివ్యములగు

రూపములనూడ్చి నిత్యంబు † బాపకార్య

ములకు దారిచ్చు నీత్రాగు † బుద్ధి నిజము.

మఱియు: —

గీ. తగనిచ్యయముల మనుజుల † దార్చి పెట్టి

చివ్వలంబెట్టి రిచ్చుల † జేర్చి రాజ

పండినల పాలుచేయు నీ † త్రాగుబుద్ధి

తగదు తగయ్య మనకిట్టి † త్రాగుబుద్ధి.

నీవు విసుగుకొనియెనవని యింతతో విరమించుచుంటినిగాని
లేకున్న నీ త్రాగుశుభలనగలుగు నరిష్టములనుగూర్చి చెప్పవలయునన్న
దినములుచాల వన్ననతిశయోక్తిగాదుసుమా.

సురా—నీవెన్నోళ్లువాగిరా నాబుట్టుకెక్కదు. నామనసున కేదితోచిన
నదిజరుగవలసిందే

మాధ—నీమనస్సునకుదోచినదే యార్యమతసాంప్రదాయమని విశ్వ
సింతువా? హితంబుల నాలింపవలదా? భావిగతిఁ జూచుకొనవ
లదా? ప్రపంచమునకువెటువవలదా? భార్యయవస్థజూడవలదా?
ఈ దుర్వ్యసనమునఁజిక్కి చెడిపోయినవారిచరిత్రలవినియైన బుద్ధిఁ
దెచ్చుకొనవలదా? అయ్యో! వడసారము ముప్పజేల్లు లేవే!
ఇంక నెంతయోకాలము జీవింపవలసినవాడవే. ఇంతియగాక

గీ. అగ్రవర్ణంబునందు వే † దాధ్యయనవ

రునకు జర్మించితంచు నీ † మనమునందు

భీతివహింపవలద యీ † రీతినితిఁ

దక్కి చరియింపఁగానోనె ? † తమ్ముకుఱ్ఱ.

నీతండ్రి నీకొఱ కెంత ప్రపడియెనో యోజింపవలదా ?

గీ, సరిగఁదిన లేదు మంచివ † ప్ర్రమునుగట్టి

యెరుంగఁ కావిధిగడియించి † యింతధనము

భూమి, యిచ్చిసగ్గలితమే ? † బుద్ధిమాఱి

సర్వసంబును నగ్గిపా † ల్పలుపుకొనుట.

సురా—అవును, నాతండ్రి యిచ్చినాడు, చెప్పే మీబోటివాళ్ళింతా
ఆయనకు తద్దినం బెడుతున్నారా ? మీకుఁగూడ పెట్టలేదని
యేడ్చు గామాల్ను.

మాధ—నాహితము నీకు వికటముగాఁ నోచినను, నీవు తలయుఁ
దోకయు లేని ప్రత్యేత్తరంబుల నొసంగుచున్నను, బందుగూడ
నగుటచేత, నీహీనస్థితినిజూచి జాలిఁబొందుచున్నవాఁడ నగుటచేత
చెప్పకఁ దప్పదు. నీకు విసుగు జనించునని మానుటకు వలను
పడదు. మఱియొక విశేషము.

గీ పట్టపోతల సంగతు † లట్టులున్న

గౌరవా గౌరవముల భా † గమునుబంచు

కొనుటలో మేము నీ బందు † గుల మటండ్రు

లోకమును మూయ నొండ్లన † మూకుడున్నె.

కాన,

గీ, చెడిన బేము చెడినివి యింక † చెడికుమయ్య

త్రాగుడు తనంబిఁకనుమానఁ † దలఁచుమయ్య

బందుగులయందు గౌరవం † బందుమయ్య

కులము, కీర్తిని, నీతిని † నిలుపుమయ్య.

సురా—ఏదీ ! అనవును, ఏగాడిద నేను చెడ్డనఁగా నొక, మక్కెలు

విరగదంతాను. ఎక్కడో చాటున గడ్డిపన్నారని యంటి ఎట్లా.
కాగయ్యా! చెడ్డననుకో కాస్తేపు. చెడ్డచేతుకు మాడు మం
చెలా? పోయిన అస్త్ర రానుగదా ' పోయిన గౌరవం రాదు
గదా? నాకు నేను పెట్టమని నేను గాని నాపెట్టంగాని నిన్ను
యూచించలేదుగదా ' ఇండాక సమ్మకంగావుండిగదా బోగండి.
గుప్పెడు మెతుకులు నా మొగాన పారేయ్యదూ! నన్ను గూర్చి
నీవేర్నిం. అయినపడనక్కర లేదు. ప్రొద్దక్కింది. గయచేయంసి.
మాధ—అఖండ యశంబార్జించిన వంగడము కెట్టి కళంక మాపా
దించుచుంటినిరా !

గీ. పోమయాజులకొడు కతి † శుంభయగుచు
ద్రాగి తిరుగుచునున్నాడు † బోగమింట
నన్నముం దినుచునున్నాడు † అన్నమాకు
గలుగు నిలవంపులింతని † అలక గలనె ?

వర్ణభ్రష్టుడవై తిరిగినను పోనీయనుకొమ్ము. ఇంతయాస్తిని
సమ్మకముగా వ్రాయించుకొన్న యా బోగముది యైన విశ్వాసవంతు
రాగా ! ఎంతనెట్టివాడవోయి !

గీ. సర్వమంగళ మొనరించి † నాని నికు
బోషణ మొనర్చునన్న న † ముట్టకు శక్య
మగునె ? వినికని యెగుగుదే † యవనియందు
నట్టివారాకులాన ను † న్నట్టివార.

గీ. సొమ్మ గొరిగెడిదాక మీ † సొత్తటంచు
బ్రాణములుమీవె యంచును † బలికీ పిదప
శునకమునకన్న హీనంపు † చూపుజూచి
వెడలనడిపింతుగాదె గో † వెలదులకట.

సురా—ఇదుగో! అన్నా! నిమాటలువివలేదని నీకాగ్రహమువలదు
నాకర్మమెట్లున్న నట్లుబరుగును. పోనిమ్ము.

మాధ—సురానందా! నీకుగోపమువచ్చిన నేజెప్పజాలనుగాని పాపము మఱచులు జానకమ్మ నీకొఱకెంత విలపించుచున్నదో నీకుఁదెలియునా ?

సురా—నాభార్యనంగతి నాకుఁగాక నీకెక్కవగాఁదెలియునా ?

మాధ—నాకెక్కవగాఁదెలియనిమాట వాస్తవమే గాని భార్యలనుసురుపెట్టుట మహాపాతకము. అట్టి యసురుయొక్క ఫలితమును మనమనుభవింపకఁ దప్పదు. ఉదయంబున లేచి యామెముఖారవిందమును దిలకించినఁ బాపంబులన్నియుఁ బట్టపంచలగునే? ఆమెనోట మాటవెలువడిన నమృతంబొలుకుచుండునే? సుహృద సంపదయే. సుగుణాధ్యురాలే. అట్టి సాధ్వీలలామను సర్వవిధముల రొప్పుఁబెట్టుట మనకు ధర్మముగాదు. నామాటవినుము, చూడు. ఈవిచిత్రకాలమున నట్టికాంతలబుట్టయే యరిది. అట్టిన వారిని చక్కఁగా నేలుకొనక కష్టపరంపరలపాలుజేయుటవలనఁ దరతరంబులదాక నాపాపంబు గట్టిగుడుపునుమా:—

సురా—ఇంతయుపర్యాసాలెందుకయ్యా? నీకు వాగవలెనన్న చాలాచోతులున్నాయి. చాలామీటింగులున్నాయి. అక్కడకు వెళ్ళి లెక్కెర్చియు. వినను నాయిష్టము మొట్టో అంటూం మీ నీకీ మొంజిలినమెందుకంటూ !

మాధ --రక్తస్పర్శగలవాడ వింతవింటివిగదా ! ఇతఁవాకువిందుగు, ఈపాపకార్యప్రవాహ మిప్పు సాగుచదిగాదు. దీనికడ్డుకట్టయులేదు!.

గీ. ఎన్నడో నముద్రుఁడుపొంగి † గుంతపాప

మడచకుండంగమానఁడు † హరిహరాదు

లెప్పుడో బనిఁబూని హ † రింపకుండ

నుండ రీభారతీయుల † దుండగముల్.

సురా—పోనియ్యవయ్యా ! అప్పుడు మీరంతామిగులుతారు. మేము పోతాము. ఆన్వరాజ్యమంతా మీరేలుకోండి నేనుపోతాను

(నిష్క్రమించును).

మాధ—వీని జాతికప్రభావ మిట్లుండ నెవరేమి చేయగలగు.

శా. మాచూజాలమునందుఁ జిక్కునడిచు * ర్ధార్థక్రియాగోలుండై
ఆయిల్లాలి మొగంబుఁబొడఁగెడు నతం * బల్లొడుచున్నన్ దనే
సాయంబున్ బొనరింఁ గూనడియిలన్ * సంవార విచ్ఛన్నమున్
జేయజాలిన వీనినేమనుచు ఛీ * ఛీ యింతకార్భాగ్యమే.

ఏనుఁగు సింహము మున్నగు వన్యమృగంబులు సయితము కడుపార నీరంబులఁగ్రోలి జవనత్వంబులఁ బొందుచుండ మృగజాల మందులేని యీదురాచారము మానవుల పాలిటనెట్లు దాపురమై ననో? హైందవాదర్యవిరుద్ధకార్యా చరణమున మగ్నులమై యుండుట భారత మాతృవిలాపమునకుఁ గారణ భూతులమగుట మే గదాచున్న విచారమొక్కరికేనియుఁ లేకున్నదే! సేనంబు లున్యవించి తావు. మహా ఋషులజన్మలకు స్థానము, శ్రీరామ కృష్ణులుపుట్టినదోటు, హరి శ్చంద్రాది షడ్భక్రనర్తులు పాలించిన నేల! రాజసూయాది మహా ధ్వంసంబులచే వెలుఁగొందిన! భూమి, అభిమన్యాది వీరపుంగవులతమ రక్తమును నిజదేశరక్షణార్థ మర్పించిన వ్రదేశము! అష్టాదశపురాణ ములవతరించిన ధర! ఇందుఁగల కర్మాధికార మెందుచులేదే. అట్టి ఆర్యానర్తమిట్టి యగస్త్య భ్రాతలతో, యిట్టి తుచ్ఛులతో, యిట్టి నిర్భాగ్యపు పెద్దమ్మలతో నిండి భూదేవికి భారమును కలుగఁజేయు చున్నారే! మొగంబులకు గుడ్డలడ్డముగాఁ బెట్టుకొని జంబెంబులదాచి లేక్కునుఁ వారుచు నటుల సందుగొందులఁబడి సారాదుకాణములకుఁ బరువులేత్తు చున్నారే ఇంత దొంగతనమేల? సిగ్గు బిడిమముల విసర్జించి యీ దుర్వాసనలమధ్య, యీ ముడుసు ముక్కల కాల్పుల

మధ్య, యాయపవిత్రస్థలముమధ్యఁజేరి త్రాగి తంచనాలాచును: గుల
గోత్రముల మఱచి యటుల వివిధకులజల భుజములపైఁ జేతులువైచు
కొని భాగవతము లాడుచున్నారే! ఆ గ్రుక్కెడు నీళ్లు గొంతుకలోఁ
బడిన పిమ్మట దొంగతనముగా దుకాణములలోఁ జొరఁబడుట లేనై
నది. అహహ! ఏమి వీరి మాధ్యత! ఎండలు కక్కుచుందురో, ఎండ
ఱుమియు చుందురో-ఎందఱాతలంబునఁ బరమానన్య కరము
లగు పనులఁ జేయుచునురో తలంచుకొన్న యీ పెద్దమ్మల కొడళ్లు
జలదరించవుకాఁజాలు-ఖండఖండఁతరే ములనుండి వచ్చి మనలను
జూచి, మనదేశమునుగాంచి, మన చర్యఁగాలించి-మన విపరీతశలవ
లోకించి-మన మాధ్యతవిగోకించి-మన తెలివితక్కువలఁ బరికించి,
హృదయములు కఱగునట్లు మొత్తుకొనుచున్నారే- అట్లయ్య వారి
రోదన మరణ్యరోదన మొనర్చి-సిగ్గులేక-మానాభి మానములఁ ద్య
జించి-మొండి తనము వహించి-పడద్రాగు చున్నారు. భరత మాత
కాన్ను-నవ్వుల చేటు-తలవంపు-కడుస్తాన్యత, ఇట్లుచెడద్రాగి, యల్ల
రులకొఱకు, పోరాటములకొఱకు, విలాసముగా-దారి జెలియక వెట్టి
గొల్ల వాండ్రరీతి నాటకములఁ జూడవచ్చువారికి-భావగర్భితములై-
రసమిళితములై-గీర్వాణసమాస పూరితములై యొప్పాటు నాట
కములా గావలయును? ఆదినంబులన్నియు నూయమైనవి. పైవచూ!
కన్నులఁ దెలువవా! ఈ కార్భాగ్యుల హృదయక్షేత్రంబులఁ బ్రవే
శింపవా? పాపకృత్యంబుల మాన్పింపవా! ఈ యలవాట్లు వలన
నెన్ని సంసారములు కట్టగుడ్డకు తినదిండికి మోము వాచియున్నవో,
ఎంతద్రవ్య మడుగంటి పోవుచున్నదో విచారింపవా? ఎన్ని ప్రాణ
ములు గుండెలు మాడి హరియింపఁ బడినవో! యీ విపరీతజీవనము
లవలన నెన్ని ఘోరకృత్యంబులు ప్రిబలి ఎన్న ప్రాణులు హింసింపఁ
బడుచున్నవో తిలకింపవా! ఎండలు ధనికులు బిచ్చగాండ్రై యల్లాడు
చుండిగో చూడవా! ఓ! పరమేశ్వరా! చిత్ర విచిత్ర నాటకంబు

లాడించుచు, నీ ధైర్యద్రవ్యాల ప్రభావమును లోకంబునకుఁ జాటుచు
న్నానా! నాయనా! భగవానుడా! నీ వెఱుంగనిదేది! నీకళకృ
మగు కార్యమేది! ఇది యొక ఫక్కి భాగవతిం బాడించుచున్నావు.
కానిమ్ము. ఓ పరాత్పరా!

సీ. ధనమున్నవారి న్వాంఁ తములందు సగ్గుణ

బీడంబు వేసి ము త్తించవీవు

చమ్రుకొనిన వారి త హృదయములను జేరి

సత్కిర్యా పరులుగా త నలుపవీవు

పాడిపంటలుగల త వారిలో జేరినీ

ప్ర భక్తిఁ జూపుచుఁ బఱగనివు

వేదోక్తలగు వారి త వేద ఘోషలయందు

స్థిరబుద్ధితో నుండఁ జేయవీవు

గీ. పరమ తాచారములయందు త వరలుటందొ

సాధువులబట్టి హింసల త నలుపుటందొ

కొంపలనుగూల్చి ధనముఁ జే త కొనుటయందొ

నాంధ్రులఁజేతు వీవేమి త బావుకొనెదొ.

నీ యాంతరంగకోదేశ మేమియో గ్రహింప నశక్యమేగాని.

“ క. ఇందుగలఁ డందులేడని

సం దేహము నలదుచక్రి త సర్వోపగతుం

డెండెందు వెదకి జూచిన

సంగం దే గలఁడు దాన త వాగ్రణి వింశీ.

అని పోతనామాత్యుడు వ్రాసిపెట్టిన. నిజముగా నీయంగంత
మహాత్యమే యున్నయడల,

ఉ. నేర ముకింతలేని తరు త ణిహణియొక్క తె తల్లడ్లి ధా

త్రీరమ్రబోచు నీకిది భ త రించుట దుర్భరమానా! దీనమం

దారుడవన్న పేరు వసు † ధాస్థలి నిల్వడలంతువేని నీ
కారణకత్వమిప్పుడిట † గానగఁ జేయఁగదయ్య మాధవా.

కొండన్న—(ప్ర)వేసించి) అయ్యా ! మాదవయ్యగారు, జానకమ్మో
రుపని యేమైందో యిన్నారా మారాజా ?

మాధ—(ఆతురతతో) ఏమయిందిరా ' తొందరగఁజెప్పు !

మాధ—చురానంగయ్యగారి యిల్లు బొర్రయ్యచెట్టిగా కొప్పగించుకొ
డాని కొచ్చారండి. అమ్మగారన్నదిగందా ' అయ్యగారొచ్చా
కెల్తానందుండి. ఆమారాజేడున్నాఁట ! ఆకోవఁటి యిన్ముండా
యిల్లు దొరమడి సుబు శాస్త్రిగారి పైటఁ బొరనూకి యిటికి
తాళమేసిండండి. అమ్మగారాక్కిలొకూకుంది యేడుతొంది. నేనా
దారి నెల్తుంటు పిల్చి మాదవయ్యగారితో సెప్పి మెట్టు నాయనా
అంటు లగత్తుకొచ్చినా !

మాధ—హరిహరీ ! ఎట్టిసంసారిమున కెట్టితిప్పలువచ్చినవి !

1. తరతరంబులదాకను † దరుగనట్టి !

యాస్తి గల్గిన సంసార † మడఁగి తునకు,

నిలువ నీడయులేకుండఁ † గలిగెపాట్లు !

యింతఘోరంబులున్నవే † యేడనైన.

ద్వైవనూ ! ఎంతనిర్మయుడవై పోతివి !

మ. కడువకొ గూటికిలేకబోయినను లో † కుల్ జూడకుండంగ లోఁ
బడియుండంగిల కొంపగూడనరిగెన్ † బాపంబికేదారి ? యె
వ్వొడు బాలికగనియారరించు పడతి † భారంబుగఁగోచి యీ
వలకుఁదోసిన నీకు నెక్కడిదయా † ప్రారంభవిప్రభముల్.

ఇంత యుక్తాయుక్తవిచారశూన్యండవగుదువని దలంచకపోతి
మిగదా ! ఓకరుణామయా !

గీ. మగఁడు ఆరీతివేధించి ♦ మాడ్చుచుండ.
యాస్తి సర్వంబుకీణించి ♦ యడలుచుండ
కఠినతనుజూపి నీవును ♦ గాసిఁబెట్టి
జగతి నేరీతిమనును మా ♦ జానకమ్మ.

నీ. తన మాస్తి సర్వంబు ♦ దగ్గ మెప్పుడునఁ
గినకఁబూసనియట్టి ♦ యనఘురాలు,
పతియొంటినిచంపు ♦ గతిఁ జూచిననుగాని
పరిచర్యమానని ♦ భస్మరాలు
కూడుగుడ్డికునుగా ♦ కుంజెందిననుగాని
యొరులకుఁదల్పని ♦ యోగ్యురాలు
తనకుఁదల్పినదెల్ల ♦ తనతోడివారికిఁ
దల్పినన్నతలందు ♦ దివ్యురాలు

గీ. పరులు తనవార నెడు సేధ ♦ మెఱుంగకుండ
సమముగా గాదరించెడి ♦ సవయురాలు !
దిక్కులేమి నల్లాడెడు ♦ ఫక్కిజూచి !
మిన్నకుండెద వేమి స్వా ♦ మీ ! రమేశ.

కొండప్ప ' ఇంకా జానకమ్మగారచూసే యున్నదా ? ఎవ,
రును వచ్చి అదరించి తొడ్కొని పోలేదా !

కొండ—అదరించ కేమిలెండి. ఈచంగతంతా మీ భార్యగా రిందంట.
వచ్చి తచ్చెల్లందండి. చామీ ' అంతా గొడ్డుమోతొళ్ళుంటా
రిండి ? ఇంతంతా నండి దాయాదాల్లు చేయించారంటండి. పుకా
రడ్డది స్థారంతాను.

మాధ—కొండ ! ఇంతి పిచ్చివాడవేమిరా ?

గీ. వికమల్యమె యున్న, దా ♦ యాదులందు
ద్వేషభావంబ లేకున్న ♦ దేశమందు

కౌశ్యమతికక్ష లేకున్న † టిణికమందు

రాక యుండునె మనకు † స్వ రాజ్యపదవి.

మఱయు,

గీ. త్రాగుబోతు ననంబు, † దంబు, గూట

సాక్ష్యము. లనాయయును, వ్యభి † చారతనము

చౌర్యము లివన్నియును మాన † జాలి కేసి

గలుగవిక్లప్త భారత † ఖండమునకు.

కొండప్పా ! వాణోగూడ రారా !

కొండ—చి త్తము. నడవండి.

మాధ—ఓ పరిమాక్కుడా ? వాసుదేవా !

సీ. ధర్మమం దాసక్తి † త్యపోయెను జవ

హింసయం దాసక్తి † హెచ్చిపోయె

సూక్ష్మతంబు నశించె † శుంఠిలు హెచ్చెరి

మతదూషణంబు నం † తతము మీరె

కులగౌరవంబులు † గూలిపోవుచునుండె

గూటకాక్ష్యంబుల † హాహెచ్చె

మృత్యుపానోన్మోగ † మహిమ పెంపొందుచు

నుండె నోపేళ్ళతో † నిండె జగతి

వావివరాసలు వమ్మయ్యె † దేవ! నీదు

పూదలునసించె భరతోర్వి † పూర్వయశము

బూదిపాలయ్యెమాకు ది † క్కేది యంక

నీవగాక నయూమయా ' నీరజాత్.

దేవా ! వాసుదేవా ! దారిద్ర్యనాతావరణమనఁ జిక్కి విల

పించు భారతీయల నుద్ధరింపుము, ఉద్ధరింపుము, ఉద్ధరింపుము.

(అని యిరువ్వు నిమిష మింతురు).

శ్రీ సు రా నం ద.

పంచమాంకము.

(మాధవరావు గృహమున నేకాంతమున జానకమ్మ ప్రవేశము).

జాన—(స్వగతము) 'అక్క'గా 'నామనోహరుఁ డింతటి యవనితుఁ
 ఁగునని స్వప్నమున నైన నెఱుంగునుమే ?

నీ. కూడుగుడ్డకు నెట్టి * కొడువ లేకుండంగఁ

గలవిన్ని మడిమావ్యయు * లని నలఁచి

నన్నుఁబండుధయ భా * పల నేర్చినాఁడార్జు

నంబున బోలుబుం * ఁవని నలఁచి

పిన్ననాటనె నీరి * వినయప్రసత్తులు

ముఁముగొప్పజిహ్వ * నెగనలఁచి

నిమఁచింతుమన్న * జేసెవగానుండు

నల్లుడంచును హృ * యమునఁ గలఁచి

అడిగిస్లుగఁ గట్టుం * లమరనిచ్చి

నన్నిడి వివాహమొనరించె * నాదుతండ్రి

కాని యిటులెట్లస్వప్న * దేనిఁగలఁప

రియ్యె వారేమి వైవము * లా ? గలంఁ.

భగవానుడ ' నుచ్చేయము లెట్టివో గాని యెంత యూర్తిని
 బూరిఁ గల్పించితివి ? ఎన్ని భావ్యరాసులకు హరింపఁ జేసితివి ?
 ఎట్టి గృహము నుండి వెడల నడపించితివి ? పూర్వపు స్థితిఁ గలం
 చుకొనినపుడెల్ల గర్భనిర్భేదక మగును గాని సామాన్యమా ? అంతటి
 సిరిసంపద లడుగంటినను పట్టెడన్నంబునకును కట్టుబట్టలకును గూడ

మోమువాయుసంతటి దుర్దశనానాకు గల్పింతువు? నయోమయా !
 గతజలసేతు బంధమునకై వగవనే? అతిసుకుమార జీవితంబును గడు
 పవర్ధింపనే? ఆర్యమత సామ్రదాయ విరుద్ధంబీ సురాపానీయమని,
 భారతజాతి కగౌరవమని, అగ్రవర్ణంబునందు దలంపని, నామనోహ
 రుని యంతరాత్మఁ బ్రవేశించి ప్రబోధించి సన్మార్గశీలునిఁ గావించి
 యగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయంబై, న్యకులధర్మంబుల జాటించుచు, బతిసేవ
 నోమహా భగ్యంబని విశ్వసించుచు, వానితోడిసయో లోకంబని
 గట్టిగా ముడివై చుకొని జరించునన్ను గాపెరిమిటి యనురాగమునకు-
 వాని యకుఁ బాత్రురాలకుగ నొనర్చి యుద్ధరింపు మంటిని. కరుణా
 మయా ! క్రాపదీ మాననందక్షణాది ఘనకార్యంబు లొనర్చిననాడవు
 నీకీ కార్యంబొక్క లెక్కయా? నావలననే యపరాధమును గనిపెట్టి
 నన్నీవిధిగాసిపెట్టెనవు చూడు.

ఉ. భాస్వపురాసులెల్ల వెల + దారగృహంబునఁ జేర్చునాడు తా
 మాస్వము న్రాయురాడుపది + మందిరిగూర్చుకఁ ద్రాగునాడుఁ కా
 రిన్యముఁబూని నాపయి శ + రించిననాడు హృదీశుఁడన్న నే
 నస్వముగాఁ దలంచను గ + దా ! జగదీశ్వర నీవెఱుంగవే.

అక్కటా! జీవితేశ్వరా ! మీకింతటి సూక్ష్మమేల? ఇంత
 ఘోరకలిగే వర్ణంబునందును లేదే. చేతనింత గ్రవ్యమున్నంత వఱకు
 బ్రాండితాగితిరి. కలిగిన మాన్యంబుల నెల్ల వేశ్యకు ధారపోసితిరి.
 అప్పుతెచ్చి పప్పుకూడన్నటుల ఋణములఁ జేయుచు సారాయము
 త్రాగుచుంటిరి. అయ్యో! చివఱకు మద్యచూ! ఆహ! ఏమి విప
 రీతము. పోనిండు. ఏ వ్యవహారము లెట్లున్నను యింటికి వచ్చి భోజ
 నముఁ జేయుటకైన దీటిక యుండదా ! ఓ మనోహరా ! మీ రాక
 కొఱకుఁ దపించుచున్న యీ దీనురాలి యెడల మీకింతవఱకు యీ
 మగ్నాశ్రమేనియు బాలి జనింపకుండుట నా పాపపరిపాకఫలంబుగాక
 వేతేముండును.

ఓ ప్రాణపతి. ఎందుంటిరోగదా ! కడుపున కింత యన్న
మైనఁ దినుచుండిరో లేదో గదా ! పరుండుటకైన నావేశ్యగృహం
బునఁ దావాసఁగుచున్నదో లేదో గదా ! వట్టి మాట. చేర్చదు,
చేర్చదు,

గీ. మేడలోఁ దూగుదుర్యూల + మీదఁ జేరి
హాయిగా నిక్రహోయదు + ప్రాప్తి కలుగఁ
గానులేనట్టి నాపతి + గతికి బాలిఁ
బందివిశ్వాసమున నింటఁ + కప్పునొక్కొ.

గీ. ,, తెమ్ము తెమ్మున్న రీతినిఁ బచ్చియిచ్చి
సర్వమును గూర్చె నేని వి + శ్వాసమింత
చేని లేకుండ శారవ + హీనుని బలఁ
జూచె నాకాంత యిదియేమి + చోద్యముగద.

అని వారము దినముల క్రందట వాక్రుచ్చిన ప్రాశేష్యుడఁ
గుమ్మ మింకఁ ద్రొక్కునా ? దూరయ్య శెట్టి యింతటి పనికి దొర
కొనెనని పాపమాయనకుఁ బలిసినో లేదో ! తెలిసిమాత్రమేమి
చేయఁగలరు ? పాపము మాపాలింట భగవంతుని వలె మాధవరావు
గారింత సాయమొసర్చకున్న గతియేమై యుండునో ! ఓ తల్లీ ! భార
తాంబా ! ఒక్క సంసారం బిటులభిద్రంబయినందులకే వేటుగతిఁ
గానక యిట్లుగడు చుటిమి. కోల్లకొలదిగఁ బుత్రులఁ గనిన నీవు
యిట్టిమాధ్యులఁ గనినందుల కెంత సంతాప పడుచుంటివో ! ఏమని
బాగులుచుంటివో ! ఏవిధంబుగ గుండె రాయి చేసుకొంటివో గదా,
అమ్మా.

ఉ, రాళ్ళను అవ్వఁబూనటం దు + రంతగులై మితిమీరి త్రాగి అం
గళ్ళను గొల్లకొట్టటం వి + కా వికనవ్వుట దొల్లదోపుగా
బళ్లను నడ్డగించుట స్వ + భావము తానటఁ జేయత్రాగుటం
గల్గ వివాశమొన్నడు జ + గన్గలిగెల్లనో భారతాంబరో.

‘ది యెటుల నూడ్చి పెట్టుకొనిపోయినను యిప్పుడేని నీ నీచవృత్తిని విసర్జించుదమన్న యాలోచనము లేక పోవుట నా ప్రార్థనముగాక మఱేమగును. ఆహా ! ఈ నా శరీర మను జూచుకొని దేమని విలపింతును,

సీ. అదిలేదు యిదిలేద † టంచు దెల్పుగఁజోవ

మూలగోళలిఁ దెచ్చి † మోదుచుండు

వస్త్రహీనగనుండి † వసనముల్ దెప్పునఁ

బేపచువ్వఁజొ వీవు † బెట్లఁగొట్టు

సంసారమందు ల † క్ష్యముఁ జూపుమనివేడఁ

జీవురుకట్టతోఁ † జెండుచుందు

మాయత్రాగుడలేని † మానుడీయని దెల్పు

బండబూతులఁదిట్టు † చుండునకట

గీ. అగ్రవంశాన జన్మబు † నంది యిట్టి

సేయవృత్తికిఁ దాఁకొని † యిన్నిగఁకుల

జెట్టలనుబెట్టుచున్న దు † శీలుడైన

పతిగతినిగూర్చి యెంతగా † వగచుదాన.

మాధ—(ప్రవేశించి) అమ్మా ! జానకమ్మా ! ఇక్కడ నొంటరిగ నేమిచేయుచుంటి వమ్మా !

జాన—(కన్నులఁ దుడుచుకొని) అయ్యా ! ఊరకనే గూర్చుంటిని

మాధ—విచారపడు చున్నట్టులున్నావే ?

జాన—విచార మెందులకు ?

మాధ—జానకమ్మా ! నీ విచారమే నెఱుంగనిది గాగమ్మా ! అయినను మనమేమి చేయఁగలము ? చెప్పవలసి నంత చెప్పి చూచితిని. విసఁడయ్యె మీఁదు మిక్కిలి క్రొత్త ముప్పొక్కటి దెచ్చి నెత్తిని బెట్టుకొనియె.

జాన—అమ్మా ! ఏమది.

మాధ—(తనలో) ఈవార్తవిన్న మతఃత విచారపడునేమో ! అట్లను
కొని యూరడిల్లు బెట్లు ? (ప్రకాశముగా) తల్లీ ! జానకమ్మా !
బొరియ్య శెట్టి యిల్లువప్పగిత పెట్టుకొని కాపురమున్న వార్త
నెఱుంగడు కాబోలు. నీవాయితనే గలననియు నిద్రించుచుంటి
వేమో యనియు గడియకన్నంబునైచి లోనికిఁ బ్రవేశించి
యాతని భార్య మెడలోని యాభరణముల లాగుచుండ నామె
మేల్కొంచి కేకలు వేయునరికిఁ బెనిమిటి లేచి పట్టుకొని రక్షక
భటుల వశ మొనర్చెనట

జాన—(గుండెలుబాదుకొని యెఱుఱుచు) ఆహా ! మహాహరా ! చివఱకు
మీరు దున్నవగుడ బుట్టినదా ?

గీ కుడువఁగూఁగికిఁ గట్టంగ † గుడ్డకును బ
చుంట మంచంబునకు నిలు † చుంటకిల్లు
లేకపోయినఁగాని యీ † లీల దొంగ
తనమునకుఁ బాల్పడుట మీకు † ధర్మమగునె.

అమ్మో, ఇంతగనుకనిట్టి యకార్యంబులెఱుంగలే. మీరు
హస్తంబులకు సంకటాలఁ గగలించుకొనియిరితి బంధులయంబున
బరిగుచుండ నేరితిఁజూడఁగల్గుదము ? హా ! ప్రాణతీ ! చివర కీతల
వంపుకార్యముఁగూడఁజేసితిలే ! నాకడకేవచ్చియడిగిన బసుపుకొమ్మ
గట్టుకొనియైన నిమంగళనూత్రంబిచ్చియుండునే. ఇప్పుడింకేదిగతి.

మాధ...అమ్మా ! విచారపడుకుము. జానకమ్మా ! నీపెనిమిటికివచ్చిన
భయములేదు. నీధర్తనుగూర్చినవిచారము నాకుమాత్రములేదా ?
కర్మానుభవము నెవ్వరుతప్పించఁగలరు ?

జాన...అస్తబద్ధువులైన మీకుఁగూడ విచారముండుట స్వాభావిక
మేగదా. కొదనియనఁగలనా ? కాని !

మ. సుతులున్నారని సంతసింపవలెనో † శోకింపకుండంగ నా
పతిసాన్నిధ్యమునందునుంటి నిక లో † పంబేమిలేదంచు సం
తతమాహ్లాగముఁజెందుచుండవలెనో † దైవంబుమన్నించి నా
స్థితివీక్షించి సహాయుఁడయ్యెనని నా † చిత్తానరంజిత్రైవో.

ఏవిధి ధైర్యంబుగ నుండగల్గుదును. దేవా ! ఈస్థితియందు
అపదుద్ధారకులై ప్రాణసంరక్షణ మొనర్చుచుండరిగదాయని యీమా
త్రముగనైన జీవచ్ఛవంబునైయుంటిని. లేకున్న యీవరకే యేను
యియో గోయియో చూచుకొనియుందునుగదా !

ఉ. వావికినివలయు నిట † వచ్చినదాదిగఁ బితృతుల్యులై
దేవ ! భవత్కృపారసము † దివ్యమర్తిగనఁజేసి భోజుపా
ప్లీవీయుఁగల్గుకుండ భరి † యించిన మీనుగుణప్రసత్తికే
నేవిధిరాత్మయందు స్మరి † యింతయో ఆహరిసాక్షియయ్యెడు.

అట్టి యాదరణమే నాయందిప్పుడు గూడనుంచి, సిగ్గుపడచి.
మీ నేత్రములయెదుట నీ విధి కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించుచున్న
నాదీనగతిని యోచించి యొక్కపరి నాభర్తను కన్నులకుఁ గాన్పిం
పఁజేయుఁడు. మీపాదంబుల ముట్టి వేడుచుంటిసని యనుకొని యాగ
రింపుఁడు. మీరును జూచుచునే యున్నారగుదా ! ఇంతి హేన్యదశ
యందున్నను దాయాదులు జూపుచున్న మాత్సర్యము! ఇదియంతయు
వారి పన్నాగమే గదా.

మాధ—తల్లీ ! అదియే షెట్లు, ఒక కొనర్చునదేమి ? దైవవంచన
వలనమనుజుఁడు బొంగునేగాని మనుజువంచన మనుజుని నేమియుఁ
జేయఁజాలదమ్మా !

గీ. మనకు దినములు చెడ్డవో † టను నితరుల
దూషణ మొనర్చుటలు గొప్ప † దోషమమ్మ
కాలమెప్పుడో యేరీతి † గడువఁగలదో
తెలియఁగారాదు సుమి బ్రహ్మ † దేవునకును.

నీ భర్తను నీ కన్నుల కగుపఱచుట లొక గొప్పకార్యము కాదు. ఇప్పటికాలపు కావలిభటుల నేమూలమునైన నెచ్చిపిపరచి జూచిరావచ్చును. కావున విచారపడక ధర్మమవలంబించి లోనికిఁ బోవుదము రమ్మ. భోజనమువేళ కాలేదా?

హని — రాకేమిచేయుదును?

గీ. మూఁకుడై భర్త యారీతి † భోజనంబు
మాటయే చూచుకొనకుండ † మనలుచుండ
పాపినై పాడు పొట్టకు † ప్రాణమింత
పాపి బ్రతుకుచు నున్నాను † బుద్ధిలేక.

మాధ—అబ్బ! అవన్నియు మఱచిపొమ్ము—పెండలకడ భోజనముఁజేసి పోయి వానిని చూచివత్తిము. రమ్మ—

హని—చిత్తిము.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

దేవదాసి

వేశ్యకులొద్దఁ గల మొనర్పఁ గంకణముఁ గట్టుకొనిన దేశ బాంధవుల ప్రోత్సహమున వ్రాసుబడిన నవీనగాటకము. ప్రతిఅంధుఁడును, బ్రతి వేశ్యయుఁ బఠించఁగలిగింది.

వెల రు 0—12—0 బు మాత్రమే.

హనుమంత పిలాస్, శైవారపు పేట.

సు రా నం ద

ప స్థానము.

చె ట నా ల .

సురా—(స్వగతము) అక్కటా ! ఎంత విపరీతదశకుఁ జాల్పడితిని ?

- గీ. నల్వరును ఛీయటంచును † నాకునోట
గడ్డి పెట్టినఁగాని ల † క్ష్యంబులేకఁ
త్రాగి, వేశ్యాగృహంబుల † కేగి వట్టి
దేబ్బెనైపోతి నా తెల్వి † వెల్లవాట.
 - గీ. బ్రాహ్మణాస్వయమున జన్మ † బడసి యార్య
కులపుధర్మంబుల్గొన † గూలఁ ద్రోసి
హీనవృత్తికిఁ దార్కొని † యీవిధాన
పాతకుడనైతి చెఱుగోనఁ † బడితిఁదుదకు,
 - గీ. సర్వమును డొరమయ్యె య † శంబుపోయె
బందుగులయందు నిండల † బడఁగనయ్యె
చదువుకొన్నట్టి చదువు నా † శంబునయ్యె
చివఱకీరీతిఁ జెరసాలఁ † జేరనయ్యె.
 - గీ. ఎటుల నాపాలఁబడెనొ యా † కుటిలచరితుఁ
డైన గిరిమూర్తిఁగాడిది † యలవడంగఁ
జేసి తాఁ జెడుటయెగాకఁ † జెఱచెనన్నుఁ
గూడ నీటితిరోడ్చు చు † న్నాడఁదుదకు.
- ఛీ ! ఛీ ! ఒకరిని నిందింపనేల ?

గీ. తుచ్చుడౌ త్రాగుడందుదు ధీరేచ్ఛగలిగి !
 హైన్యజీవితమును గడ్డు ధిమంచునుదుట
 స్వప్తముగ మూడు పంక్తులు ధి బ్రహ్మవ్రాయఁ
 బరుల నిందించినందున ధి ఫలమదేమి !

అయ్యో ' నా యీగతిని విని నా సతీమణి యెంత విలపిం
 చుచున్నదో గదా ! హా ! సుందరీమణీ !

చ. అలిగియెటుంగవెన్నడున ధి హర్నిశలుకొ జెడద్రాగుచున్నరో
 వెలదికి జక్కి నాడగు వి ధి వేళముఁ గోల్పడియున్నఁగాని లోఁ
 దలకవు కోపభావమునఁ ధి నప్పుడు కూతలఁగూయుచున్న నో
 కలికి! వివేకశీల! నిను ధి గాంచగ మోమె'నలెత్తువాడనో.

బంటో - ఏమివయ్యా ' ఘడ్డిడాచేస్తాయ్ నీకి ఖడ్వాపిండా తాగే
 టప్పుడో హోల్లు తెల్వాలేదువుంది. నీ మాటనేయ్యా కూకో
 మాకో తంటాలో తెస్తాది:—

సురా—సాహెబూ ' నన్నెందులకు వెక్కిరింతువు బాబు !

గీ. త్రోగిలని నొట్లఁదలియకఁ ధి దందనాల
 నాడితిని వీధులందు గొ ధి గ్లాడినాడఁ
 దగినిశాస్త్రని గంటిదు ధి ద్దమదురంత
 కార్యమొసరించి చెఱయందుఁ ధి గాలుపడితి.

గీ. అనుచునేను బళ్ళాత్తాప ధి మంచుచుండి
 పడ్చుచుండఁగ నాయేడ్చు ధి హెచ్చుజేయ
 సాగినాపు సొమయ్య ధి సాహెబేంద్ర
 వెక్కిరింపకు మయ్యనినో ధి మొక్కునయ్య.

బంట్రో—అరే మా మాటాకి యెదిరిచేస్తావ్ ఏం ఘాచారం తల్లిం
 దివోయ్. మాహిస్సెక్టర్ సాఫ్ ఆయేలో మాఘాదూమేమట్టి
 గొత్తాయ్ నీకి.

సురా—అయ్యా ! నేను మాట్లాడను గాని నా కొక్క- సాయము
మాత్రమొనగ్గుము, నీమేలు మరువను

బంట్లో—ఏట్టువోయి.

సురా—గీ. ననుగురించి గుండెలు బాదు + కొనుచు నెవ్వ

నేనివచ్చినచో నేని + ధాన నేని

నాకుఁ జూపించగోరు చు + న్నాడ నిన్ను

ముట్టఁజెప్పదురే దైన + ముగముఁ జెంది.

బంట్లో—దాన్ని నేమీ ఖర్చా లేదువోయి. నీది వ్యారవస్తాది
అంటాక్ అయితే సరి. ఇనాం దియేతో మాదీ నేమ్ పోయింది
వోయి ఖానీచురానందుల్! మాఖీఖురామ్ హల్లా సారామల్లి
బరాంది యివ్వి పయేతో సువ్వర్ది ఘోసే తిన్నహంతవో
సంవుంది హైసాబోలేతో బొమ్మలొండ దో భ్యమ్మల్ బిల్లగోచి
పట్టి ముఖా బూడ్డె తల్లించి నేట్టు నేమ్మవో సత్కుతాక్
గందా ! ఖంచన్ని, ఫినాకీ డబ్బుహంతా హజామత్ చేసి అయ్య
వారిలాఖా ఖాకుం దే పెళ్ళాంబిడ్డల్ నేట్టు బత్కా నాలా
అనుకున్నావ్, హెంత మొండివి వోయి,

సురా—సాహెబూ! గతమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చి నేల నేడ్పింతువు ?

గీ. మూఁగడను గాననే సర్వ + మును వృధాగ

సాడుగావించి యిరీతి + భ్రష్టుడ నయి

ధార్య నేడ్పించుచును నింక + వసుధయంద

బ్రతుకుచున్నాడె జీవచ్ఛ + వంబ సగుచు.

అయ్యా ! నాకు రాత్రి నిద్దుర లేకుంటుచే బడలియున్నాడె,
ఇంచుక విశ్రమింతును.

బంట్లో—అచ్చా ! సోజాక్.

(సురానందుడు పరుడును. బంట్లోతు పహరా యిచ్చుచుండును.)

(మాధవుడు జానకమ్మయొద్దవేళించును)

మాధ—అమ్మా ! జానకమ్మా !

గీ. అదియె చెఱనాల నీవు నే † మృదిగరమ్ము
పరులుచూచిన నందుఁ గా † వలెఁగాయు
వానికా మాటవచ్చును † భంగమగును
మనము చూడంగవచ్చిన † పనియఁగూడె.

మఱియు నొక సంగతి.

గీ. నానిగని యీటలున గుండె † బాదు కొనుచు
నేడ్వఁ బోకమ్మ నినుఁజూచి † పోచ్చువాఁడుఁ
గూడ నిర్వహ నొకశూరి † ఘొల్లుమనిన
పోనియగు పిమ్మటను దూర † కమ్మ సన్ను.

జాన—అర్యా ! అట్లనే ధైర్యమున నుంచునుగాని నా హృదయేశ్వరుడేఁడీ !

మాధ—అడుగో ! మెల్లగఁ జూడుము.

గీ. మట్టిగొట్టిన యొడిలితో † మాసినట్టి
బట్టతో చిక్కి సగమైవ † పొట్టతో వి
రించి వ్రాసిన వ్రాత † లంచు కొనుచు !
నిద్రఁ బోవుచున్నాఁడు † నేలమీఁగ.

నీ విచ్చటనే యుండుము. ముందుగ నేను వీని లోబఱచుకొని వానిని లేపుదును.

జాన—చిత్తము

మాధ—ఏమండి సాహెబుగారు.

బంట్లో—కోకో సైతుకో గడబికి కరొనకో జానో,

మాధ—కొంచెము శాంతింపుడు. మీకు జీతమెంత ?

బంట్రో—ఎంతా అండీ. పన్నిండు రూపాయల్ యిస్తారు ఖర్చు
కాలములో పిల్లల్కు మేకల్కు హెట్టాబత్కావాలా పంతుల్
సాప్ యెన్నటి రోజుల్కు రోజుడాడేరికి నాల్గునూసెన్నల్ రాపిస్తే
ఆదా రూపాయి వస్తుండింది. ఇప్పుడేపం అంతా తెల్లమీరింది
ఘుట్కొద్ది.

మాధ—నాకొక సాయమొనర్పవలయును (అని చేతిలో నేదియో
పెట్టుచు) సాహెబూ ! ఈ బడ మా మజదలు సురానంను
భార్య. ఈతని మస్తితినిగూర్చివిని ధైర్యమును జిక్క బట్టలేక
చూచి పోవుదమన్న భ్రాంతిచే నిటు వచ్చినది. దయవ్రంచి యిం
చుక తడవు మాట్లాడనిమ్ము.

బంట్రో—మా ఫోలీసునా డుండేడు లేదు ఆక్కి ఘోంచెం ఘా
బ్రాచేస్తాద్ గాని అది ఖాస్త చేతిలో దాలేతూ ఆకుటుల్ గీకు
టుల్ అన్ని సఫాయి చేస్తాది. మీకీమాట నేస్కుంటి మాకపో
యింది లేదు. జాన్ పర్వానై.

మాధ—అయ్యో ! నీవు కడు మంచివాడవు. పిల్లలు గన్నవానికి
జాలి యండదా ! (తనలో) ధనములోనున్న మహత్తు మఱీ
యొక దాని యందు లేదుగదా !

గీ. కవిమనై నను తృటిలోనఁ † గరగఁతేసి

రాజ శాసనములను ని † రస్కరించి

తగిన స్వాతంత్ర్యమును దార్చి † తప్పదారి

యందుఁ ద్రొక్కించుమాహాత్ర్య † మంచుఁగలదు.

(కొట్టువస్త్రకుఁ బోయి) సురానందా !

సురా—(లేచి మాధవుని జూచి మరలఁ బరుండి ఏడ్చుచుండును).

మాధ—సురానందా ! లెమ్ము. ఏడ్వకుము. కర్మానుభవమునకేడ్చు
కొందులకు ?

సురా—

మ. హితవాక్యంబుల నెన్ని తెల్పినను నే నీనింతేని నాలింపజే

గతి ముప్పుగొని తెచ్చుకొంటిని యపభ్యాసే దలదాల్చితి

పతితుండన్ శిరమెట్టు తత్తగగునన్ భవ్యాత్మికా పాపనం

గతులన్ ముద్ది చరించు నట్టి ఫలమున్ గంటిన్ సుమీ నేటితో

మాధ—తిమ్మ— విచారింపకుము. నిన్ను జూచి పోవలయునని

వచ్చిన యీ నీభార్యారత్నమును నొక్క తూరి నల యెత్తి
చూడుము.

సురా—అన్నా ! చూడఁజాల జూడఁజాలను. తుచ్చుడనై పాప

భీతి వర్జించి సుకుమారమైన శరీరమును బేపచువ్వలతో వెదురు

కజ్జలతో రోకళ్ళతో నరచేతులతో మర్దించిన పాపాత్ముడను.

వినాహకాలమునఁ బుట్టింటివారు పెట్టిన వస్తువులను గూడ నాలు

చుకొని పోయినప్పుడఁ గూడఁ బెట్టెత్తు మాటాడి యెఱుంగని

సుగుణాలామను బలు తెఱంగుల నేడ్పించిన క్రూరకర్ముడను.

కాలాతీతమై ముంటికిఁ జేరినను లంతవజ్రకుఁ గ్రుక్కెడు సీరమైన

బుచ్చుకొనక మదీయరాకకు నిరీక్షించుచు గొనకొనలు వినవినలు

లేక నకలోపచారము లొనర్చి యాదరించిన పరమసాధ్విని గోల

పెట్టిన తుచ్చుడను. నా యీదీనావస్థను జూచి యోర్వఁజాలకఁ

బుట్టింటివారు తీసుకొని పోవవచ్చినను నాకు భతక తోడిదిసే-

లోకంబుగాన నేను రానని నిర్భయంబుగ శరించి ప్రత్యుత్తర

మిచ్చిన మానవతీలలామను బాధించిన ఛండాలుడను. ఒక్క

నాడేని ముచ్చటికేని యొక్క చీరెనేని దెచ్చుట లేకపోగా

మీదు మిక్కిలి వగ్గని కాళ్ళపైబడి ప్రాల్మలుచుండ వెనుకకు

నెట్టి పెట్టెలందునఁ గలట్టి విలువఁగల కోకల నెత్తుకొని పోయి

నప్పుడైనను మొగము మాడ్చుకొని యెఱుంగని ధర్మపత్నిని నిర్ద

యాండ్లనై బండ బూతులఁ దిట్టిన చెనటిని. ఇంటిలో నున్న

దియు లేనిదియు నొక్క నాడేని విచారించుట లేక పోగా వెళ్లు సరికి సిద్ధంబుగ నన్నంబు బెట్టలేనని చావమోని మానుష మునకు మ్రగ్గి మాడి ఆ విధంబుగఁ గాలంబుగఁ ద పిన యర్థాంగ లక్ష్మీని యధ్యాన్న గజిని నాదరించిన యథ మాధముఁడను. ఇట్టి యకార్యంబు లొనర్చుచున్నను నాపై నీగవాలినంతనే ప్రపంచంబు మునిగిపోయిన రీతిఁ బరితపించు ప్రాణేశ్వరిని పరితాపపఱచిన పాతకుఁడను. కాపురమునకు వచ్చి నది మొదలు నేటిదనుక సాటివారిలో ఘలాని వారి కోడలు గాదా యని యనిపించుకొన్న సాక్ష్యలలామను సకలరీతుల రొప్పు పెట్టిన కళివాత్ముఁడను ఇంటికిఁ బదిమంది స్నేహితులను రప్పించి వారిలోఁగూడి చెడఁద్రాగి లోపలినుండి యదియు నిదియుఁ దెచ్చున సిగ్గుపడినపుడు, ఆ దుండగీయుల మధ్యకు, ఆ శుచ్చుల మధ్యకు, ఆ త్రాగుబోతుల మధ్యకు నీళ్ళుకొనివచ్చి మదీయ క్రోధానల తీవ్రమును జూపించుచు జుట్టుపట్టి యీడ్చుకొని వచ్చి యమ్మానవతీ లలామచే సకలోపచారములఁ జేయించి హింస పెట్టిన కలుషాత్ముఁడను. నేను త్రాగునదినే గాక నా యింతిని త్రాగుమని నిర్బంధించినపుడు " నాథా ! ఇది హైందవాంగనలకు విరుద్ధ సాంప్రదాయము సకల పాపాకరంబగు నీ దురంతకార్య మును గాచే నేలఁ జేయించెదరు. మీ పూనిక నిరాకరించినందు లకుక్షమింపుఁడని" కాళ్లవ్రేళ్ళబడి ప్రాల్మాలినపుడు నిర్దయుండనై హింసించి బలవంతమున నా పతివ్రతాలలామచేఁ ద్రాగించిన మూఁఢుఁడను. అట్టి కొంపను ఋణస్థులు వచ్చి స్వాధీన పరచు కొన్నను వచ్చి సతీమణిని సరియగు స్థితియందుంచుటకైనఁ బూను కొనకఁ ద్రాగి తండనాల నాడుచుండుటయే గాక ఆ యింటిలో నున్నది నా సాధ్వీయో యనుకొని కడకు మాంగల్యమును గూడ నూడలాగఁబోయి యీవిధి రవ్వఁదెచ్చుకొన్న యీ పాపాత్ముఁడి

యందు దయఁపించి చూడవచ్చిన సద్గుణరాసిని సిగ్గులేక, పాప భీతిలేక జూడలేకున్న కనుడను. అట్టివాడను అట్టి యధముండను జేయుటకు నశక్తిగలవానిని తగుచునని యు మొగముండ బట్టి కొని చూతును చూడఁజాల. చూడఁజాల.

గీ బ్రహ్మకమున్నును జచ్చిన నానిపోల్కె-

జూచుకొని యుట్టి ఖలుచి, యీ ధ సీమమ్మల

నాశక్తియు చుకొని మూర ధ లరుగుండయ్య

నాచుట్టచునునే జూడఁ ధ జాలియల

జాన—ప్రా శ్వరా ' జరిగినదే-హా జరిగినది. దాని- విచారించిన
లాభమేమి ? మగవాడైన మీరే యుక్కరికి జింకలను నొసదాన
వైసనేటి ధైర్యముండ జిక్క బట్ట గలను. చెప్పడు.

మరా—ఓ కాంతామణీ ! నన్నింక శ్రాంతిగా యని నిలవకుము.

గీ. పరమ హృదయ నీనివ్య ధ వర్తనంబు

వెగలుగుచోచి యెప్పుడు నీ ధ మొగమణిని

గని పలుకరిచుట్టి యీ ధ చెనటినికు

శ్రాంతిగా ధ డ సీపానీ ధ యముడు గాక.

రవంతిసిని నీ శ్రాంతిగా ధ డ సీపానీ ధ యముడు గాక
నీకు ఫలితమేమి ?

గీ. ఈ రాధవమును దాటి ధ ముగకనేను

పుడమిపై గాలు పట్టి న ధ ప్పసగదా త

దీయ పాశ్రమము కానా ధ పలియగలను

కాంత దే టికి గొంకలు ధ యంతదాక.

జాన—నాధా ! అట్టి లంబులువల్లి నన్ను మఱింత వ్యాకుల పరచుట
మీకు భ వ్యంబగునా.

గీ. నగలు నాశంబులొనోయి ధ నను వగవను

గ్రహము ఋణదాత పాలైన ధ నేడ్యబోను

భూములారీతిఁ బోయిన † బొగలలేదు
మీరలు సుఖాననుంట నే † కోరుకొందు.

దేవా ! జరిగిన లోపమును మీయన్నగా రెట్టులో తంటాలు
పడి సరైనది వాగ్దత్త మొనర్చియున్నారు. త్వరలో విముక్తులగు
మార్గమును వాగు జూతురా, కాన యింక నేని

సురా—(అర్థోక్తిలో) దేవీ ! జరిగినదానికిఁ జచ్చినట్లు పడియుండుట
మాని యింకమీదఁ గూడగా ? (చెంపలు వాయింతుకొనుచు)
అన్నా ! మాధవా ! బుద్ధివచ్చినది.

గీ. జట్టుగొరిగించి నున్నపు † బొట్టుఁబెట్టి
గాడ్డెపైనన్న నెక్కించి † గ్రామమంతఁ
ద్రిప్తఁడారీతినిఁ కమీదఁ † దిరుగుదేని
నన్నుఁగాపాడుమయ్యయో † యన్నయిపుడు.

మఱియు:—

సీ. త్రాగఁబోయిన నింకఁ † నల్లితో సాంగత్య
మొనరించినట్టిదే † యొట్టు సుమ్ము
సాని సంపర్కకాం † తను బోతినాయంక
భార్య సూత్రము తెగి † పడినయల్లు
సంగ్రహణార్థము † జనితినా యింకనా
చెల్లెలితోఁ బొందు † చేసినట్లు
దుండగపుం జట్టు † తోఁగూడి పోతినా
యక్క సంపర్కమే † నందినట్లు.
గాన ననునమ్మి యాయప † ఖ్యాతిఁబాపి
నన్నునాభార్యతోఁ జేర్చి † నాకెటేని
జీవనాధార మొక్కండు † జేసిమఱల
మంచివాఁ డనిపించి ర † క్షీంచుమయ్య.

మాధ—తమ్ముడే ! దే టికి యపభ్రంశపు మాటలు? భయము లేదు, కాపాడెదరు.

సురా—అన్నా ! మాధవరాయ

గీ. నాడు గప్పడి హితముల † నచ్చజెప్ప
వినక దూరిన పల్కుల † మనమునందు
నుంచుకొనకయ్య నన్న మ † న్నించునటులు
భారమింక నీబె నా నమ † స్కారమయ్య.
మాధవా ! నేను వచ్చువఱకీ సతీమణి న్నెల్ల గాపాడువో.

గీ. భాగ్యములకయి దే డ్వని † యోగ్యురాలు
పరుషవాక్య మాడని యట్టి † భివ్యురాలు
నాదు యిల్లాలు దీనినీ † నాల్లరాళ్ళు
గరుణఁ గాపాడుమయ్య చుః † ఖమునుమాప్ప

మాధ—తమ్ముడే ! పవిత్ర చరిత్రుల నెవరు గాపాడ వలయును ?
వారి సుగుణములఁ జూచి, వారివినయసంపదలఁ గాంచి, వారిభక్తి ప్రపత్తుల నవహరించి, వారి ధర్మములఁ బరికించి, వారి పాలిండు నదా భగవంతుఁడె కరుణాఖండై యుండగలఁడు. నీవు విచార పడకుము. మేము పోయివచ్చెదము.

సురా . ప్రేయసీ వెడలెదవా ?

గీ. ఈగతిఁ జరించె పతియని † నెడఁదిలంచి
చు ఖపడకు మనంబునఁ † గోయజాతీ
అన్నగారి కంతటి కృప † యున్నయెడల
వైశమీ నిన్ను కలసెడు † వాడె సాధ్వీ.

అన్నా ' ఈ అపవిత్రమగు స్థలమునందు, దోమకాటులమధ్య నిలువలేకుంటిని. చూచుటకై వచ్చిపోవుచున్న వారిమోముల జూడఁ జాలకుంటిని. ఈ దుర్భర పరిభవానలంబున మ్రొక్కుచున్నవాడె నగుట

చేసి నిగ్రహంబు లెట్టివియో మఱచి యుంటిని. నన్నీ యాపద నుండి యుద్ధరించితిరయోని మఱచి నీచుపవర్గ మార్గంబున జొరకుండ జీవితమును నీ పాదమాన. ఏమాత్రమును సుశ్రీచేయకు సుమీ.

బంటో—అద్దోనయ్యా! ఘంటాయుష్స్సప్తావుంది ఇనస్పెక్టర్ సావ్
ఉండాన్ మాకీ తంటాల్ తెస్తాయి పోండి, పోండి.

మాధ—తమ్ముడో! నీ వీబట్టలను నీవద్ద నుంచుకొనుము. ఆ మా
సిన బట్టల మా కిమ్ము.

(అట్లు చేయును.)

మేమిఁక పోయి వత్తుము.

సురా . మంచిది పోయిరండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

బు ణ బా ధ .

ప్రపంచానుభవముమీఁదఁ జక్కని శైలితో వివిధ విషయములతో కదనారసభరితమై యుష్పాటు చక్కని నవల. అనేకమంది పండితులు ప్రాణప్రణి విఘోకించి సెబాసనిరి.

వెల రు 0—12—0 లు.

వలయువారు :—

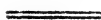
హనుమంత విలాస్, శ్రీనివారపు పేట,

శ్రీ

సురానంద.

స్వప్నమాంకము.

(ప్ర)వేశము గురవఁడు, వెంకన్న)

గుర—గోరా! యంకన్నా! మరి యియ్యాల కరుసంతా నీదీ నంటి
యిగందా! యింకా ఆ యవారమే లేదాదో ఏదోయి కిమా
మీసు.

వెంక—మరిసి పోలేడిసే. యింటిమకర మొప్పికి పారనూకినా ఛాత్తు
స్లిగారోకాయనట్టు కెల్లా నన్నాడు. ఆమారాజొత్తాడేమో అని
యెదురు నూత్తున్నా.

గుర—యింకావున్నా యంత్రా మకరలు

వెంక—లేవంట్రామరి, నంజముండినుపుట్టింటికొడ్కి. తరిమేసినానా?
నాటిప్రాద్దునుచి మనవివారం నాచామిరంగా యెట్టాపుంట
మంటే అట్టావుందిరా!

గుర—యడవ నాగన్నా! యిదేదోయ్ పెల్లాన్ని తరిమినోడ్చినిన్నే
సూసినా! గోదే లకింటికెల్లినా ఇంత బువ్వన్నా యెట్టద్దంట్రా

(తొలవ)

యెలిగించాలా మటము మాది † రామగురుడు సీతారాం

జగజ్జోతి యెలిగించాలి † రామగురుడు సీతారాం

దొంగబావాజి—(ప్ర)వేసింది) పిల్లలు మేకలు సలగుంజాలి రామగు
రుడు సీతారామం,

గుర—ఏవోరోసి నది.

బావా— జయసీతారాం మాది యట్లా రామదాసు గారి మటము.

సీతారాం బిఱుటసం చేస్తుంటూ యిట్లా బయలుదేరు తాం.

వెంక—గురవన్నా ! బావాజీలు పెళనలు చెపుతారంటారు, పొస్తం
చూస్తానంటారు మఱి యీయన కాడనుంచి కల్లువానకొస్తుంది.
మనలాంటి యవారమేనా యేంది.

గుర—ఏదో యేడుతారుగాని ఓయి యిదిగోనయ్యోయి నీవు బావా
జీఅయితే గమ్మేత్రావా ? మఱి ఏదురొమ్ముకాడనుండి ఆరతి
కప్పారం శోంతిపాడుము కుంకం పసుపు యిన్ని తీత్రావా ?
యెంకాసేయి చూచి శక్తికాలుస్తావా ?

బావా—రాం రాం. నీగోచూస్తాం మీ వ్యవహారానికి మీరుపొండి.

గుర—నువ్వు మాబుద్ధిమంతుడల్లే వున్నావే పర మాతోపాటు
కూసంతే డుద్ధవుగాని. ఆ కల్లుకొట్లో సేరితే యేడబాయింపు
మీదన్నా పతిరాక్కు. చంపాయించుకోచ్చుగా.

సురా—(ప్ర)వేసింది తనలో) మావాళ్ళు నాకు పేరు పెట్టి సందుకు
సార్థకం లేకపోతే యెట్లా ! ఏటక్కు వ్యవహారం చేతిపై తేనేమి
బయటపడ్డా. అంత వగలేప్పేడ్సిం బెందులకంటే నిమాండులో
వున్నన్నాళ్ళగుటకదిగితే వొట్టు. ఎట్లాగా అనుకుంటే దాటుకు
న్నాం. ఆ చలి గూజ్ తీరింది. నరాలనగయ్యా ! యింకేమే
డుస్తావులే. బాగిందిసారాలుతో గుండలుమండిపోయిరాయి. బామి
కలు కనబడుతూవున్నాయి. కల్లు నీళ్ళల్లోబడ్డవా ? డబ్బుతక్కువ.
వొంట్లో వున్న వుడుకురోగం పోతుందన్నారు. దాని కోసం దేవు
లాడుదామన్నా కాండబ్బు నొరక్కుండావుంది. పుండకోరులు.
యిది మాత్రం పూరికే యిస్తున్నారు. గిరాకీ చేశారు. ముంత
అణాకాని. ఈ పెథవ జంఝం కొంప దీస్తువుంది. ఎవరెక్కడ
చూచిపోతారో అని మొగాన గుడ్డడ్డము బెట్టుకొని అటు యిటు

ముందు వెనుక చూచుకుంటూ నో కులస్తుడైనా సరే గబగబా చేతులతో వున్న రేక లాక్కోవడం. నాలుగు గుక్కలు పోసుకోవడం. వ్రుడాయించడంగావుంది. ఇన్ని యేమవు లేడిస్తేనే గాని రోజు తెల్లారడంలేదు. కాళిదాసుగా రంతటి వాడు, భార్గవుడంతటివాడు తాగేవాళ్లట మున్ను. పోడవలేక వ్యవసాయమని యిప్పటివాళ్లకు బుట్టిందీదొమ్మ- వ్యాసులవారు కల్లు గీసేవాట్ట. తెల్లవారి పాచిమొగాన మూడు ఆణుల్ని నేడిసిరాగాని నోమంత మజాగా లేదు. యెవరూ దొరికేట్టుకూడా లేదు. ఇంటికొడ తడుముకు రావడానికి మా ఆవిడ మెళ్ళో పసుపుకొమ్మమా త్రమే వున్నది. వీళ్లంతా యెవళ్ళో యిక్కడ చేరారు. వీళ్ళేనా? గవళ్ల గురవడు. గొల్లవెంకడు. వీడొకడూ దొంగబావాడీ.

(తెలుల)

ఏతీటుగ నను దయచూచెనవో † యినవంచోత్తమ రామా నాతరమాబవ చాగరమీదను † నలిన నలేచ్చన రామా కోట-(ప్రవేశించి) ఛీ రగునంగన చీతారమణాచితజనపోచక రామా కారుణ్యాలయ బక్తవారద నను † కన్నదె కానుపు రామా. సురా—ఓరి నీ ముండామొయ్యి । అప్పుడే యెప్పుడు తెల్లవారిదిరా నీకు? ఏక్కడో వేశావు పద్దు.

కోట—వోరిచ్చేదేంటి? నేను జమీద్దారుణ్ణి, రాజుని, రాజుగీజునాకు తెల్లె, శక్రర్థంతోన్నీ. నూస్కో నాదెబ్బయితే యియ్యాల కరు సంతా నాడే సరే నంటావా ।

సురా—అయితే యేమంటావు.

కోట—అనేదేంటి? రా నాతో మఱి సిత్తుగా యేసుకుందారి.

సురా—డబ్బులు చూపు మరి ?

కోట—(నడుమున నున్న డబ్బులు కొట్టి చూపును) నూసుకో యింటిమీద పెంకల్కొల్లి యాలాం పాడ్డే వచ్చాయి.

సురా—పట్టపగలే.

కోట—పట్టపగలేంటయ్యా! ఏం నాయంటికి నేను దొరను కావా?
 వోడి పెళ్ళాంమెళ్ళో నన్నెంచా నంటావా! వోరింటన్నా
 కన్నమేచానంటావా? అదంతా మీ బామ్మల్ని. సెల్లుబాటు
 మొన్ననేగా మన యనారాలు జరిగాయి.

సురా—పోనీయరా! అగొడవెందుకు? వాళ్ళంగరికీ శృళాన వైరా
 గృతత్వం చెప్పి డబాయింది తప్పించుకొని యివలెల పడ్డాను.
 కాని కోటన్నా ఆ నాలుగు నాళ్లు మూతిముంచాను కాదే పిచ్చి
 యెత్తి పోయిందంటే నమ్మావు? అలవాటు కాకుండా పుడాలి
 గాని వదలడం చస్తేనే సుమీ! ఏమంటావు?

కోట—మతి యిప్పుడేమంటావు? పొద్దెక్కుతోంది కల్లుకు తెల్లార
 డం లేదు. కల్లు దుకాణం దాకా రానిస్తారంటావా? సుయ్
 మేమి పెజ. తొట్లన్ని గుర్రపుబళ్లు. సయల్ దేశాని కొచ్చి
 నట్టుగా చెంబు లెత్తుకు రావడం, యిదంతా యెందుకయ్యా? చెట్టు
 మీదనుంచి కిందికి రానిత్తురా అన్నట్టుగా వుండయ్యా? చంకురు
 మియ్య తాళమీద తాండవమాడు తుండాడంటే.

సురా—పట్టపగలు కల్లునీళ్ళకు వానట్రా? దుకాణం అంటేగవళ్ళి
 పరిసి మన్నెరిగుండే గనుక మనాట లెట్లావున్న పరిసిపోతూ
 వున్నాయి.

గుర—పంతులారిని అదొడ్డికాడ గడ్డివామికింద కూకోపెట్టి యెక్కెల్లి
 యిద్దారి.

సురా—మీకుగూడ తెలిసిందిరా! ఎవరితో అసమోకండ్రో!

గుర—అమ్మా! అనడమే. సచ్చినా మనమాటా కాడోవడమే.
 నాలిక్కల్సాలిగాదూ? అగంగానమ్మారు చాచ్చిగా—నీపాదాల
 చాచ్చిగా వోర్కీ తెల్నీయను. తెలిచిందంటే నాలిక కాల్పు.

మారాజా ! వెంకన్నా ! మరి తొందరిగెల్లి చాత్తుర్రగారి నడిగి
డబ్బెత్తుకురా. అసే !

వెంక — మరి మీరంతా యిక్కడే కూకుంటారా !

సురా — ఆహా !

వెంక — మరి కూకోండి. యెల్లొత్తాను. (నిష్క్రమించును.)

సురా — గురవడూ ! నాకెట్లా చేరుతుందిరా !

గుర — కుండతో !

సురా — కుండతోనే ? ఎగలేనా ?

గుర — అంతగా పోవరేనా సూత్రారంటు సిన్న గోనెముక్కడ్డం వేసు
కోని మట్టుకొత్తా లెగుండి.

సురా — సరే. ఏదో యేడ్చేదుద్దాముగాని కోటప్పా ? నీ పాట విని
చాలాకాలమయింది. రా.

కోట — మరి యింటావేంటి. సూసుకో నా తమాసా !

గురుడవునీవని దైవమునీవని † యురుఘాత్రంబులురామా

గురుడై వంబనియెఱుగక తిరిగేటి † ఖారుడనైతిని రామా !

బల్ కూరుడనైతినిరామా ! పెద్ద † కూరుడనైతినిరామా !

దీ. దీ. దీ. (అని ఆటమొదలుపెట్టును.)

తాండవమున నకిలాండకోటి బెమ్మాండనాయకా రామా ?

బండనమున నీనామము నమ్మిన బెమ్మానందమురామా ?

ఆ రాములొరిపేరుతలీతై ఎంత బెమ్మానందముగా పుంబుం
దో నాలుగు ముంతలు కల్లు నీల్లోసుకుంటే అంతే ఆనందం — ఆ
రామయ్య తండి మాకు పెత్తెచ్చంగా కనిపిస్తాడు. చుమా !

సురా — సరేగాని కోటప్పా ! యివన్నీ అమ్ముతున్నావుగదా ! తరు
వాత యేమి చేద్దామని నీ యూహ.

కోట — నేనా ? నాకేమయ్యా ! చూద్రిముండావోణ్ణి. చిగ్గొదిల్చి.
నువ్వేం చాత్తావో చెప్పమరి సూద్దారి.

సురా — అదే తోచలేదురా !

కోట — తోచేదేంది, నగరాం చాగరోగతన్నారు. చరేనా ? అంతే నంటావా ? వొప్పుకో మరి,

సురా — అంటే చావమనేనా ?

కోట... సావక సేసేదేందో చెప్పరాదంటయ్యా ! నే నంటావా ?

సీ. ఉన్న దూలాలమ్మి † సిన్నమకరాలమ్మి

యింటిపై కప్పమ్మి † యిటుకమ్మి పెంకమ్మి

యింటిలో గోయెట్టి † మెలగఁ బెడుదు

పాటిమన్నమ్మి నే † బాగుపడుదు

వంగతోట్టురు † గొంగూరమడి పోతు !

ఆటివమ్మికోని చా † పాడునేతు !

కూలినానినిసేసి † నీలకు గడియింతు !

అందులో చగము నా † యాలికిత్తు

అంతిగాకపోతే నా † వ్యంశ పంగ

నామములబెట్టి జోత చం † కను గగిల్చి

అర నారాచంబాయని పదా † లాడుకొనుచు

బయలు దేరుదునే బయం † పడనుచామి.

ఇకనువ్వంటివా ! చంగీతాలురావు. ఛాత్రాలురావు. వైదీ కంఠాదు. గోదాలురావు. ముట్టెత్తడంరాదు, పోసి ! చాత్తుర్లు గారూ ! నాటకాల్లో సేరతావంటయ్యా ! కాదయ్యా, దేవుడా నాటకాలంటే మాటలనుకుంటుంటావా, మొన్నోపాలి నూశ్నా, ఆడ నూడపడలాడాలి, ఆటలాడాలి, బెదురుమోతు గొడ్డల్లే వుండటాని కేలా ! ఆయెచాలు, ఆబొమ్మలు, ఆపెల్లదీపాలు, ఆదిరీసులు, యేం బాగుండయ్యా, వారేనా !

సురా — నీ భార్యను పుట్టింటికంపావంటగా, నిజమేనా ?

కోట—అముండను తగిలేచిన కాడనుంచే నాపేనం చుకంగా వుంది.

సురా—నీవదృష్టవంతుడవు గనుక సుఖపడితివి. నాభార్యను వెళ్ళమంటే వెళ్ళదు గదా.

కోట—అమ్మా! ఆ అమ్మారేనా కదిలేది. వెల్లారి లెగిసి ఆ తల్లి మొగం సూత్రే పాపాలన్నీ నాశనమై పోవాలింటేగాని చామా న్నమా. చాచ్చాతుపారతమ్మోగు. అన్నపూర్ణాదేవి. సేతు లెత్తి నండమెట్టాలి. ఏంత తాగుంటేనేమయ్యా! పాటునున్నా! ఎదుటనున్నా మంచికి మంచి సెబ్రకు సెబ్ర సెప్పుకుంటారుగదా! నీపాలిపెట్టపడ్డదో మారాజా! మానునావుడవు. నా యిల్లాలుందిబాబూ! ఓమాలి కోపంవచ్చి బంకుచ్చు కంటమడితే నీ జిమ్మిదియ్యా! నీమొగాన మొద్దులెట్టుకోమని ఢంకామీద ఛెడల్ మని దెబ్బ కొట్టి తుర్రునెగిరిపోయింది. దాని తచ్చాగొయ్యా! మల్లీ దాని మొగం చూత్రే నీ యెడంకాలి జోడు నా మెల్లో కట్టు. గుమ్మంలో కొత్తైనా నాచామిగంగా! పంబ పంబో యని యాపసువ్వ యీపుమీద మోగొద్దంటయ్యా!

(తెఱలలో నాద్యములమ్రోత)

గుర—అదేంనయ్యా! చాత్తున్నగానూ!

(ఒకడువచ్చి అందరికి తలకొక కాగితమునిచ్చి పోవును.)

కోట—సూడవయ్యా చాత్తున్న.

సురా—(చదువును) ,, మద్యపాన నిషేధమును గూర్చి చౌకులొ బహిరంగనధ జరుగునుగాన నెల్లరు విచ్చేయఁ బ్రార్థితులు. సభా కాలము సాయంకాలము. 5-30 లకు. ,,

వెధవలు వీళ్లు చెప్పేవాళ్లు. మనం వినేవాళ్లమునా. వీళ్ళే మనకు దొరలల్లేవుండే.

గుర—తాగొద్దంటారేందయ్యా!

సురా—అవును.

గుర—అట్ల దేంబోయిందంట.

సురా—నే ననేది అదే.

గుర—యీ నబలు చాలా నాల్గనుంచి జరుగుతుండాయి గందా
వోరన్నా మానేచారా ?

సుర—వీరి మాటలు తెక్కా ! పత్రమా ! మానుకో. అచ్చాపీఠు
వెన్నకు దుకానంలో.

కోట—పోసి ఆరేంచబుతారో, విందారి.

గుర—నాకూ అట్టాగే వుందిరా ?

సురా—వారుచెప్పేది నే చెబుతా వినండి. ఈపద్ధతంతా తప్పంటారు
తాగవద్దంటారు. కాస్త చదువుకున్నవాళ్ళు గనుక చిలువలుకు
పలువలు పలువలకు చిలువలు, పన్ని కథలుగా చెబుతారు. దాన్ని
పూర్వపక్షం చేద్దామని నేనుగూడా కొన్నిగ్రంథాలు చూచా.
శాస్త్రేయలంతా తాగవచ్చునన్నారు. శ్లోకాలు వ్రాశారు.

గుర—నీవీ గొడవంతా యెప్పుడు నేర్చుకున్నావంట.

సురా—ఇప్పుడు కాస్త యీ వ్యవహారంలో దిగిన కాడనంచి లేదు
కాని. మా ముసలాడు బాగున్నప్పుడంతా చదువుకోవడమేగా
నాపని. అసలు యీ ఆధారములన్ని చూడకుండానే యిందులో
దిగో ననుకున్నావా.

కోట—అట్లా అయితే ఆళ్ళమాట మనకెందుకు! సిత్తుగా తాగొచ్చు
నన్నమాటే.

సురా—అహా! పట్టుకుగా. నడిరోడ్డుమీద. కాలుమీద కాలువేసు
కొని లొబెత్తి దంచొచ్చు. అడ్డంవచ్చిన వాళ్ళని మెత్తగా
దంచొచ్చు. మన్ని కాదనేవా రెవరు ?

(వెంకన్న ప్రవేశము.)

అమ్మయ్యా ! రండి. అంతారండి.

కోట—కరుసంతా నీదేనా ?

వెంక—అహా !

గుర—అట్లయితే మనమంతా తాగుదారి. చబకెల్లాం. ఆళ్ళమాట విందాం. నచ్చుద్దాచరే పూరకొందాం లేకపోదీ నాలుగురాళ్ళు యిసుద్దారి. బుర్రలు మోత మోగాలి.

సురా—అట్లా చేశామా ! మన్ని యెవరును యేమియు ననరు ?

కోట—పోల్చిచాళ్ళేమనరు గదా ?

సురా—అందులో వుండే పసందు చూచే వచ్చితినిగా.

కోట—అందుకనేగా ! నదువుకొన్నాయన గూడా మాతో వుంటే కూసంత మంచి దెందుకైనా ! అని అనుకోడం.

గురు—అయితే పదండి మరి. ప్రొద్దెక్కకుండా !

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

సురాసంద

అష్టమాంకము.

[అనుపత్రియందొక గదిలో మంచముమీద సురాసందుడు గూర్చుండి ప్రవేశము].

సురా—ఒకసారి చెప్పదిబ్బలఁ దిన్నప్పుడు తిన్నఁగా బుద్ధికలిగి యుండరాదా ! ఈ నెబ్బలాట లెందులకు ? ఎందు రోగముమీదఁ గల్లు త్రాగితే నంజురోగం కూడా సంప్రాప్తి మయినది. ఇక నేను బ్రతికి బయటపడే మార్గమేమీ కనుపించలేదు. ఈ అనుపత్రిలో నాలుగు డబ్బులుంటే తిన్నఁగా చూస్తారుగాని నావంటి వారి మొగం చూడనే చూడరు. వీళ్ళ చర్యలు బావగారి మీద బరాలమువలె నుండును. ఎత్తాను జన్మ, పాడుజన్మ, ఒకరిని సుఖ పెట్టితినా నేను సుఖపడితినా ! తల్లిదండ్రులు చచ్చిరి. ఖైదులోఁ బెట్టినప్పుడే చచ్చిపోవలసిన భార్య యేదో యింకా నాలుగు దినాలు భూమిమీదనూకలుండబట్టి అంతవఱకయినా బ్రతికింది. ఏ కాకి నైతిని, దరిద్రుడనైతిని, రోగి నైతిని, మిత్రద్రోహి నైతిని. దేశద్రోహు నైతిని, బంధువిదూరుడనైతిని. (దగ్గుచు) ఈదగ్గుతో రాత్రిం బవళ్ళు నాదుంప తెగిపోతూవుంది. ఒళ్ళంతా కళ్లేయై పోయె. పొగరుఁబోతు తనంగా రాడి ముండవాళ్ళతో జేరి తిరిగితే పాపం యేనాటికైనా బ్రద్దలుకాకుండా వుంటుందా ! కుల గోత్రాలు లేకుండా మాలవాడితో, మంగలవాడితో, యానాది వాడితో, బుడబుక్కలవాడితో, కల్లుదుకాణాల్లో చేరి తప్ప తాగిన తుప్పుతులవాడిని. ఎక్కడో నరకలోకం వుందంటారు,

ఇక్కడనే వూది ఈ శస్త్రాలేమిటి? ఈబాధేమిటి! పాకవాల్లి
నీళ్ళు బోస్తే తాగుతున్నానా? నా బ్రాహ్మణిక మిట్లావుంది. ఓ
పాడు మనస్సా! కాసేపు బుద్ధిచెప్పకోరాదా! పశ్చాత్తాపము
జెంది అభగవంతుణ్ణి యిప్పుడు తలచుకొన్నా సూక్ష్మముగో
మోక్షమన్నా దొరుకుతుంది. వేసుకో! చెంపలు వేసుకో. నీచరి
త్రలోకానికి జాటు. అలనాటున్నవారిని యీ ఛండాలపు వృత్తిని
విస్మరించుమని బోధించుము.

గీ. యశము ససియించె గౌరవ † మడగిపోయె
ఆర్యసంతతియం దప † ఖ్యాతి కలిగె
ధనముక్షీణించె బలము నా † శనముజెందె
రూపము హరించిపోయె నా † కోసముడిగె.

గీ. గుండెలును మాడిపోయె నా † యండపడియె
దుఃఖము భరించలేక నా † తోయజాక్షి
ప్రాణములఁ గోలుపోయె నీ † వరుసకోగ
పూరితుండనాచు బాధల † పొందుచుంటి.

గీ. చేతఁగాను లేకుండుట † జేసినాడ
దొంగతనమును భటులకు † లొంగినాడ
చేతమలనూత్రముల పాత్ర † సిగ్గులేక
దాల్చిమోసితిఁ జెరనున్న † తరుణమందు.

గీ. వెలవెలందికి కోరిన † విధముగానె
ప్రాసించ్చితి భూముల † పట్టెడన్న
మునకుఁ గట్టంగగుడ్డకు † మోమువాచి
బయటకుం గొట్టబడితి నీ † వరుసఁతుడకు.

గీ. కోలుపోతిని గృహము లో † కులకొనంగ
వలసిన ఋణంబు క్రిందను † నిలువనీడ

లేక నల్లాడుచుంటి నీ † లీలవారి
వారి పంచలఁజేరి ని † రాభ్యగతనశత.

గీ. చదివితిని మూడుభాషల † శాస్త్రములను
వేదముల నేర్చుకొంటి నీ † విధినిబుద్ధి
మాలిఁదిరుగుట వాటిని † మంటఁబెట్టి
పశువునై పోతి మెగడును † పాడుపడియె.

గీ. దుండగఁపు జట్టుతోఁగూడి † దుష్క్రియాప
రుండనై వారివీరిని † బండబూతు
తెల్లఁదిట్టి కొట్టినపమ † తెల్లనన్న
కట్టిగుడుపుచునున్నది † యిట్టులకట.

గీ. కానదనఘోష హేతువౌ † కార్యములను
దవలించెడిపోక సత్క్రియా † దక్షులగుచు
భరతమాతకు యశము గూ † ర్పంగ వలయు
ఆర్యకులధర్మముల గౌర † వాదులెల్ల
నిలుపవలయుఁ బ్రమోదంబు † గొలుపవలయు.

[అప్పుడు కట్లగుడ్డలతోఁ గాంపొండగు పరివార సహితుఁడై

[ప్రవేశించును.]

కాంపొం — సు రానందా ! బాధ యెట్లున్నది ?

సురా — ఎట్లున్నదని చెప్పును. బ్రతికివవాఁడను గాను, చచ్చిన
వాడను గాకుంటిని. దగ్గువలన నిద్దర పట్టుటలేదు. పుశ్పన్నయును
కుంటలు పోటులుపుట్టి కూళ్ళుండలేను. పండుకొనలేను. నిలువఁ
బడలేను. నాలవస్థ పరమాత్ముఁడే యెఱుగ వలయును.
రామ రామా !

కాంపొం — నీనోట రామరామము వెలువడినది. ఆశ్చర్యము.

సురా — అయ్యో ! నాకు వేఱుగ నరకలోక బాధలు కావలయునా !

అన్నియుఁ బొందుచుంటిని. ఏమో ! ఇప్పుడైనభగవంతుని గొలుచుకొనిన నా యవస్థలఁ దప్పించునేమో అని ఆశ-

(కట్లూడఁదీసి మఱుకట్లు గట్టుచుండ బాధతో) అమ్మయ్యా ! అనుచుండును.

కాంపా—ఇప్పుడమ్మయ్యాగా వుందా నాయనా ! (అని కట్టు కట్టుచుండును).

సురా—బాబూ ! నెమ్మదిగాఁ గట్టంశి. బాధకోర్వ లేకున్నాడను. దిక్కలేని నాఁడనవియైనఁ గటాక్షించవచ్చును.

కాంపా—దిక్కులేకేమి ఏపూర్వలనెఱుఁగనా ? నీ కర్మమున కెవరేమి చేతురు ?

సురా—కర్మముగాదా మఱి !

గీ. ధనము సర్వస్వమును వృథా • త్రాగుటకును
భోగములకును వెచ్చించి • రోగములను
దెచ్చుకొని యాసుపత్రికి • వచ్చి యిట్టి
బాధపొందుట కర్మాను • భవమే నిజము.

అయ్యా, ఈనాస్థితిని జూచుకున్న జీవితముపై నాశయో నశించుచున్నది. అక్కడనుభవించ వలసిన వెన్నియోయుండ నిక్కడఁ గూడ నేలనేడ్పింతురు. అబ్బా ! దాహము. నోరు తడియారుచున్నయది. కాంపా—మేమెంతచేసిన నేమి ప్రయోజనము.

(డాక్టరుగారు బ్రవేశించి)

డాక్టర్—వెల్ హాయిజ్ పేషెంట్.

సురా—అయ్యా:-ఇట్లా వున్నానండి.

గీ. చావు బ్రతుకులలోన ని • శ్చయమదేనా
యెఱుగలేకుండ మంచాన • దొరలిదొరలి

దగ్గుచును మూల్గుచును పరా + త్పరుని దయకు
నదురు చూచుచు నున్నాడ + నిటుల దేవ.

డాక్టర్—(రోగినిచూచి పెదవి విరచి కాంపొడరుతో వెడలిపోవును)
సురా—(ఆయానముగా) అయింది. సర్వమంగళ మైనది. ధనము
నకు...నూనమునకు...ప్రాణమునకు నీళ్లు వదలుకొనవచ్చును ?

మ. ధనసర్వస్వము...బాడు...చేసి—జమనై...

దౌర్భాగ్యునై—త్రాగుబోతునునై—దొంగనునై...

కృతఘ్నునయి—బంధుద్రోహినై—ప్రాణకాంతను

గోల్పోయిన పాతకుండనయి...నానారోగజా

లంబు—చేతను—చావంగను—సిద్ధమైన

నను రాధాకృష్ణ—గొంపోగదే—:

(చెంపలు వాయించుకొని) భగవంతుడా! అపరాధిని-క్ష
మింపుము. తండ్రి నీకేలదయవచ్చును ? మహాద్రోహిని. ఇది మరణ
వేదన గాబోలును. అరుగో-యమకింకరులు. అమ్మయ్యా! ఎంత
భీకరముగానున్నారు. వీండ్లతో అరణ్యాలులో ముళ్లలో-పొదల్లో!
పురుగులలో-వుట్రలలో నడిచి పోవలసిందేనా! ఆకొండల మీద
కాళ్ళుగాలవా! ఎత్తులుమీద కెక్కగలరా! ఏరులు చాటవల
సిందేనా! ఈదలేనుగదా! నామాట వింటారా! నామీదదయ
తలుస్తారా! చేతగాదంటే పూరుకుంటారా! యమలోక శిక్షల పుస్త
కంలో త్రాగుబోతునకు నీనంగాచి గొంతుకలో పోయడంశిక్ష చెప్పి
నారే-వేడిగాదూ! గొంతుగాలదూ! నాయట్టి పాపాత్ముడికీ శిక్ష కా
వల్సిందే-బ్రాందివేడి. సారావేడి. కల్లువేడి. యిన్ని వేడులు పట్టిన నా
కడుపెంతకై నా దగినదే—ఏమంటారు! రమ్మంటారా! నాయ్లారా!
ఎట్లారాను! డాక్టరుగారితో చెప్పకుండా నేనా! మాధవయ్యను
భూడకుండానేనా! కాస్త టయం యివ్వరాదూ! యివ్వనంటారా!

బాబుల్లారా ! మా అన్నయ్యను రానీయండి. ఏమన్నా యిప్పిస్తాను. లంచా లొద్దంటారా ! మీవంటి కింకరులకెందరికో యిచ్చాగా ! మీ కెందుకు వద్దు ! ఘోసీయండి. ఆమిట్టిచూపు లెందులకు ! మూలిగే నక్కమీద తాడిపండు పడ్డట్టుగా నామీదనేనా మీ పొరుషము. ఏమంటారు ! ఆఁ. దగ్గఱకువచ్చి చెబుతారా ! అమ్మయ్యో ! దగ్గఱకు రాకండి. రానడంలేదు. వస్తాను. గడలెత్తకండి. మొత్తకండి— (అని కనులుమూసి మఱలఁ దెఱచి ఏమిది ! ఎవరును కనుపించరే ! ఇది మరణవేదనమా ! అదుగో ! చేతులకుఁ గాళ్ళకుఁ త్రాళ్ళనువేసి బంధిస్తూ వున్నారు. హర ! హరా ! వెళ్లిచలసిందేనా ! ఓ భారత లోకమా !

కీర్తన.

ముఖారి - రూపకం.

పోవుచున్నానో - పుణ్యలోకమా ! నిన్నుఁబాసి॥ పో॥

1. జఘండనౌచునమ్మా నీదు | కడుపునందుఁబుట్టి యిట్టి | చెడుగులఁ జేసిన దానికి ॥ శిక్షపొందగ యమపురికిదె॥ పో॥
2. మదిని భశ్చత్తాపమంది | వదలుడంచు బ్రతిమాలితి | వదలము నడిపుమటంచును ! గడలతో బెడరించి లాగఁగ॥ పో॥

(అని పాణిముల వదులును)

(తెఱవాలును.)

శ్రీ

సురానంద

సవమాంకిము.

(ప్ర)వేశము, మాధవరావు)

అక్కటా! కథాంతమైనది. కథానాయకుఁ డస్తమించె.
లోకమున కీకథ నీతిదాయకమై చులరాటుఁ గాత ఆహా! తాగుడం
దలవాటు పడిన వారిమరవద్ద లెంతవిపరీత స్థితిలోనున్నయవి.

మ, ధనసర్వస్వమడంగి పోవుటలు నిం + దల్బొందుటల్ సన్యశం
బునునగ్గి బడద్రోసికొంటులు కులం + బుక్ మట్టిపాల్సేయటల్
జనఘోషంబున మెల్లి రోగములతో + చావందుటల్ ఆసుప
త్రినియిద్రోఫలమై చెలంగెగద ధా + త్రిక్ మద్యపాహీలకున్,
ఓ భారతాంబా! భారతాంబా!

భరతి—(ప్ర)వేశించి) ఎవ్వరీ భక్తుడు నన్నుస్మరించి న్నాడు.

మాధ—(సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు లాచరించి) తల్లీ! నీవే
నమ్మా! భారతాంబపు! నీహంబునుజూచి నీవే భారతాంబవని
భవద్దర్శన భాగ్యంబు లభియించుటఁజేసి పుట్టెడు దుఃఖములో
నుండియు సంతసించు చున్నాడను.

భరతి—నాయనా! భారతీయా! ఈనారూప మిప్పుటిది గాదు.

నీ, ఏనాడు నాచాల + నీబ్రాంది దిగినదో

యూనాఁడె యీరూప + మందినాను

ఏనాడు సారాయ + మెల్లెడపెలిగెనో

యూనాఁడె యీరూప + మందినాను

